

Jugoslovensko sportsko
društvo Božo Koprivica

Uroš Đurić o srpskom
društvu i istoriji

Veliki vodič za
lokalne izbore

BRJ 741 · CENA 350 DINARA
· CG 3,5 € · BH 6,5 KM · HR 4,5 €
· SIJ 4,5 € · MK 200 DEN

Nedeljnik

26. MART 2026.

350 DINARA

+
ENERGETSKI
SUPERŠOK

KAKO BI
IZGLEDALA
KOPNENA
INVAZIJA

Velika geopolitička analiza Željka Pantelića

KO DOBIJA A KO GUBI U NOVOM ZALIVSKOM RATU?

KAKO SU SAD IZGUBILE HEGEMONSKU ULOGU NA IRANU
ZAŠTO KINA NIKADA NIJE TEHERAN SMATRALA ZA SAVEZNIKA
I DA LI JE NA POMOLU NOVI VELIKI TROJNI SUKOB IZRAELA, TURSKE I IRANA

UNIVERSITY
of York

Europe Campus

University of York Europe Campus

Top British Education
close to you!

BACHELOR'S | MASTER'S | EXECUTIVE MBA in Thessaloniki

School of **Business**

School of **Science** (Computer Science, Psychology)

School of **Law and Humanities** (Law, Communication, English Studies)

The University of York Europe Campus is the officially licensed European branch campus of the British University of York, one of the best universities in the world.

Representative Office in Serbia

E: serbia@yorkeuropecampus.eu

T: +381 11 715 6905

 yorkeuropecampus.eu

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Lovac na potezu

5 | Lice nedelje
Goran Marković

6 | Slovenija
Kako je Makron
pobedio Trampa

8 | Trampova
ulaganja
Drakula umesto
Dobrovića

10 | Ante Tomić
Prvorazredni
turisti na
hrvatskom
primorju

ANALIZA ŽELJKA PANTELIĆA

Sa novom cenom nafte, blokadom ili otežanim prolazom nafte kroz Ormuski moreuz, Rusija može da se bolje pozicionira u relacijama sa Kinom, Indijom, ali i zapadnim zemljama. Putin, po rečima šefa diplomatije Sergeja Lavrova, živi u istoriji: „On (Putin) priča samo sa Petrom Velikim i Katarinom II“

Revolucija i njena deca

Srbi su težili nacionalnom oslobođenju i stvaranju nacionalne države ali su, uporedo s tim, iz temelja menjali društveno-ekonomsko ustrojstvo **32**
Piše Milan St. Protić

JSD Božo Koprivica

Nisi mogao kasniti sa Božom. Jer mu nisi mogao javiti da ćeš malo kasniti. Mogli ste samo odložiti viđanje ostavljajući mu poruku na telefonskoj sekretarici **41**
Piše Branko Rosić

Manosfera je odavno tu

Da li su influencersi koji veruju u matriks i propagiraju moderni patrijarhat uspeji da pobeđu? **44**
Piše Marica Stijepović

U nedelju nam je svima pretila apokalipsa. U ponedeljak rat samo što nije bio gotov. U utorak su se opet gledali preko nišana i niko više nije pominjao pregovore.

Teško je i živeti u ovakvom dobu, a kamoli praviti novine u njemu, a posebno nedeljne novine.

O toj novoj realnosti izvestio je čak kvartet novinara Nedeljnika; o njoj su pričali i pisali, svako na svoj način, i Uroš Đurić i Milan St. Protić i Svetislav Basara.

Bila je ovo, ujedno, i sedmica u kojoj je Jugoslavija ostala bez Boža Koprivice (ili će biti obrnuto?) a svet bez Čaka Norisa (ili i ovde još više važi da je Čak Noris ostao bez sveta?). A u međuvremenu, rat je buktao i nije i mir je bio blizu i nije...

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

IMPRESUM

Izdavač NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd +381/11/770-81-64
redakcija@nedeljnik.rs

MANAŽMENT

Direktor i glavni urednik
Veljko Lalić

Izvršni direktor marketinga
Jelena Jevtić
marketing@nedeljnik.rs

Direktor prodaje
Andela Marić
pretplata@nedeljnik.rs

Medija menadžer
Jelena Šoškić

REDAKCIJA

Odgovorni urednik
Marko Prelević

Zamenik glavnog urednika
Branko Rosić

Izvršni urednik
Veljko Miladinović

Izvršna urednica
zdravlja i psihologije
Ana Mitić

Urednik unutrašnje
i glavni urednik online izdanja
Dušan Telesković

Urednik spoljne i dopisnik iz Rima
Željko Pantelić

Reporteri
**Milica Rilak, Zorica
Marković, Milana Milošević,
Marko Tica, Luka Lukić**

Urednik fotografije
Nebojša Babić

Fotografije
**Profimedia, Beta,
Orange Studio**

Art-direktor
Miloš Sindelić

Ilustracije
Marina Duletić / Kumiho

Lektura
Sanja Savić

Head of digital
Pavle Zlatić

Društvene mreže
Jelena Luković

Stalni saradnici
**Srdan Vajliarević, Dragoljub
Draža Petrović i Ante Tomić,
Hana Piščević, Zoran
Panović (Politika i društvo),
Aleksandar Radić (Vojska),
Dejan Stojiljković (Eseji),
Goran Vojnović (Ljubljana),
Rumena Bužarovska
(Skoplje), Ivan Radojčić
(Stil), Milan St. Protić
(Istorija), Miša Brkić
(Zdravlje), Danijela Isailović
(Biznis), Danijela Isailović
(Energetika i ekologija),
Petar Komnenić (Podgorica)**

Le Monde diplomatique
ONLINE IZDANJE
Imd.nedeljnik.rs

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Mladenović
Imd@nedeljnik.rs

PRETPLATA

	SRBIJA
12 meseci	12.000
24 meseci	19.999

Dostupno u digitalnom
formatu **nedeljnik.rs**
12 meseci - 8.200

Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd
Potvrdu o uplati pošaljite na adresu: **Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd**
ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** Dodatne informacije na **011/770-81-64**

ONLAJN

WWW.NEDELJNIK.RS

f /NEDELJNIK

t /NEDELJNIK

@ /NEDELJNIKMAGAZIN/

in /COMPANY/NEDELJNIKMAGAZIN

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT
Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača.

Lovac na potezu

Ili zašto je ovo partija koju više niko ne razume...

Dok čekamo da nastane superveštačka inteligencija, koja je krenula promptom u kojem AI sam unapređuje AI, da se podsetimo Hararija i priče o šahu. To je najdugovečnija igra koju smo unapređivali vekovima. Sve do prve pobeđe Deep Bluea nad Kasparovim, koji je nakon poraza rekao da kompjuter nije igrao šah, igrao je nešto drugo. Onda su kompjuterima dali zadatak da igraju između sebe, a da znaju samo pravila, ne i naše iskustvo, otvaranja i sl. Rezultati su bili začuđujući. Igrali su drugačije. Toliko da danas na svom telefonu možete da upišete rang igrača, i ne postoji velemaistor koji može da dobije mali čip.

Bivši direktor Googlea Erik Šmit, kojeg sad ponovo svi šeruju, najavio je da će do 2031. nastati superinteligencija, i to je nazvao „San Francisko konsenzus“. I to nije više prognoza, nego kašnjenje u datumu.

MI SMO SE, IPAK, VEĆ VRATILI u vreme za koje nije odgovorna AI, već ljudska inteligencija u kojoj kao u 17. veku gomila staraca bombarduje jedne druge. Tramp je u prvom mandatu počeo hladni rat s Kinom, da bi sada pomislio da ga završi kao Regan.

Ovo još nije svetski rat – srećom – jer on počinje kineskim napadom na Tajvan, u koji odmah ulaze Japan i Koreja, pa Australija, a onda i Indija i SAD, poslednji formirani vojni savez – Quad. Ali ko kaže da će Kina uopšte da napadne Tajvan? Osim ukoliko ovo nije priprema zapadnog javnog mnjenja da upravo tako svari sve to. Venecuela, kao utvrđivanje Monroeove doktrine, Iran, Bliskog

istoka, ili Grenland, Severnog mora i Evrope, liči ili na dogovor dveju najvećih sila, ili vojno utvrđivanje pred rat. Meni na ovo prvo kao klasičnu američku trgovinu – nama svet, vama ostrvo naslednika Čang Kaj Šekove vojske.

NE VERUJEM U TEORIJE ZAVERA, MADA jedna koju mi je ispričao jedan čovek da je njemu ispričao drugi čovek, a njemu treći čovek koji je bio nešto u CIA, jeste kako se nikada nije desila greška da baš prvog dana pobijete decu u školi zbog čega on veruje da su „namestili Trampa“. Pre će biti da je to neko drugi uradio, Netanjahu, ili prosto bežanje od Epsteinovih dokumenata, zbog čega pola sveta živi u poluratnom stanju u kojem više Džo Rogan ne može mirno da spava.

KAO NEKO KO VOLI DA PRIČA s neistomišljenicima – iako se to ne odnosi ni na konvertite, niti na našu DB kastu – prošle nedelje sam bio na Mokroj gori gde sam uživao u takvim stvarima. Meni su desničari oduvek bili ljudi koji loše saberu prve dve cifre – dva plus dva pet, pa onda sve dalje normalno sabiraju. No, očigledno sam i ja to njima. Kako je Panović lepo napisao prošle nedelje o baki koja je pitala nekog kako je protiv Vučića kad raste ekonomija, pa ostala bez teksta kad je on nju pitao „A kako si ti bila i za Miloševića kad je ekonomija bila loša“, te stvari su očigledno utemeljene.

Njima je argument da je Orban dobar jer uzima jeftiniju naftu, ali onda nije dobra EU, iako je tamo za nas sve jeftinije.

DA LI JE SVAKI DESNIČAR NACIONALISTA, šovinista i mizogin tip, a levičar mondijalista, autošovinista (kako glup

izraz), ili *woke*, ja ne znam, tek u ovoj stvari oduvek biram ovo drugo. Pa nemam problem ni kad me tu ljudi stavljaju.

Problem levice je što van EU zemalja, a i tu sve manje, nije na vlasti, osim u velikim gradovima. Evo sad gradonačelnik Pariza, kao Mamdani u Njujorku. I Mađar će da raznese Budimpeštu, ali pitanje je da li i celu Mađarsku s nakaradnim većinskim sistemom.

OVO JE SVET RUPERTA MARDOKA U kojem pobeđuju besramni populist.

I to ne pričam bez veze pošto je nedavno izašla naučna studija, koju je objavio veliki *Nature*. Naslov: „Mračne ličnosti u digitalnoj areni: kako psihopatija i narcisizam oblikuju političko učešće na internetu“.

Nekoliko zaključaka:

1. Psihopatija – najjači prediktor političkog angažmana online.
2. FoMO (strah da nešto propuštaš) – najveći drajver.
3. Inteligencija ide obrnuto – veća kognitivna sposobnost – manje online političkog učešća.

Najaktivniji su: visoka psihopatija, nizak IQ, visok FoMO.

KOLIKO MI SAMO OVDE LJUDI PADA na pamet? Ali ne treba se peccati na njihova ludila... Posebno sad, kad i po naučnoj studiji, znamo s kim imamo posla. Ni Kasparov nije izgubio jer je bio lošiji šahista, već jer je mislio da i kompjuter igra šah. Istu grešku pravimo mi: sedimo za tablom, igramo po pravilima, i ne vidimo da ovi s druge strane igraju nešto sasvim drugo. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

Neke stvari su se suštinski promenile, pa Srbija nije više ista zemlja kao prethodnih godina. Ljudi su pojurili jedni drugima u zagrljaj, i to ljudi koji se nikada pre toga nisu ne samo videli, nego nisu ni sanjali da će se međusobno grliti.

Goran Marković

REŽISER, SCENARISTA,
KNJIŽEVNIK I UNIVERZITETSKI
PROFESOR U PENZIJI

PORODICA TRAMP TRANSILVANIJA-BEOGRAD

Drakula umesto Dobrovića

PORODIČNI BIZNIS AMERIČKOG PREDSEDNIKA DONALDA TRAMPA usmerava pažnju na Transilvaniju, nakon što su zbog istrage o korupciji propali planovi za izgradnju Trampove kule u Beogradu, otkrio je ovih dana „Njujork tajms“.

Kako navodi taj list, projekat još nije zvanično najavljen, ali mogao bi da oživi zastali razvoj nekretinina u rumunskom gradu Klužu, koji je bio kompromitovan korupcijom u vlasti.

Trampovo ime trebalo bi da krasi luksuzne stano ve i golf teren nedaleko od neformalnog naselja u kojem su Romi praktično prognani da žive pored toksičnog otpada.

Ovaj posao je najnoviji u brzom globalnom širenju brenda Tramp, a dogovor u Rumuniji, za razliku od drugih nedavno najavljenih, ne predstavlja očigledan sukob interesa za Trampovu spoljnu politiku, navodi „Njujork tajms“.

Naravno, poslovi s nekretninama mogu da propadnu, kao što je bio slučaj sa planiranom Trampovom kulom u Beogradu, koja je prošle godine ugašena usred istrage o korupciji.

Da bi se izborili sa složenim detaljima i lokalnom politikom, Trampova organizacija saraduje sa dva saveznika.

Prvi je lokalni developer SDC Properties, koji je već započeo proceduru pribavljanja dozvola.

Štefan Berčiju, direktor kompanije, rekao je u intervjuu da su ugovori potpisani i da će Trampovi uskoro objaviti detalje.

Drugi je Avram Gal, rumunski politički operativac koji pomaže u realizaciji delova projekta i koji i sam ima sklonost ka spektaklu sličnu Trampu.

Gal je otvorio stejkhaus koji reklamira „najsкупljі burger u Rumuniji“ – sendvič ukrašen zlatnim listićima koji se prodavao za 6.200 evra (oko 7.100 dolara).

Na pitanje zašto su Trampovi izabrali Rumuniju, više ljudi prisvaja zasluge za dovođenje porodice.

Neki ukazuju na Trampovu popularnost u toj zemlji.

U nedavnom istraživanju Galup internešenela, više od polovine ispitanika u Rumuniji pozitivno ocenjuje njegovo predsedništvo.

Do početka Trampovog drugog mandata, planovi za poslovanje u Rumuniji počeli su da dobijaju konkretan oblik.

Berčiju je otputovao u Vašington na predsedničku inauguraciju, zajedno sa Galom, koji je sa tribina objavljivao snimke promovišući biljne čajeve za mršavljenje.

Obojica su prisustvovali inauguracionom balu, a potom otputovali u Mar-a-Lago kako bi se sastali sa Erikom Trampom, predsednikovim sinom koji vodi Trampovu organizaciju. **N**

RAZGOVOR MAJA SIMIĆ

Kad uđem u prodavnicu, pa mi se obrate na engleskom

Dobitnica ovogodišnje nagrade „Dobrila“ o predrasudama, primerima pojedinaca i hrabrosti

Piše Milana Milošević

MAJA SIMIĆ, AKTIVISTKINJA I BORKINJA ZA prava žena i Roma, dobitnica je ovogodišnje nagrade „Dobrila“, koju Delegacija Evropske unije u Srbiji dodeljuje za lični doprinos osnaživanju žena. Svoju borbu sprovodi kao mentorka, edukatorica i osnivačica Romske organizacije mladih Srbije. Takođe je članica Romske ženske mreže Srbije. Osim što se bavi aktivizmom, dobitnica ove nagrade je studentkinja Fakulteta političkih nauka.

Za Nedeljnik je ispričala da ovo priznanje za nju ima veliki značaj. Ocenila je da je ono podsetnik da probleme ne smemo gurati pod tepih, već da o njima treba govoriti glasno i tražiti rešenja. Ova nagrada, prema njenim rečima,

ujedno potvrđuje i da žene zaslužuju poštovanje, bez obzira na to iz koje grupe dolaze.

Prelomni trenutak da počne da se bavi aktivizmom bio je, kako je navela, kada je nepravdu osjetila na sopstvenoj koži, upravo zbog svoje nacionalne pripadnosti. Tada je počela dublje da razmišlja o tome šta se zapravo dešava oko nje.

„Kada sam zagrebala ispod površine, shvatila sam da te situacije nisu pojedinačne, već da su gotovo normalizovane kada je reč o mojoj zajednici. To me je navelo da reagujem. Upravo iz tog osećaja, potrebe da nešto promenim, rodila se moja želja da se bavim aktivizmom sa idejom da doprinesem društvu u kome će biti manje mržnje, a više razumevanja i jednakih mogućnosti za sve“, ukazala je.

Najviše su je, kako je naglasila, pogađale pogrešne percepcije i predrasude o romskom zajednici, kao i generalizovanje na osnovu postupaka pojedinaca.

„Verujem da, kao što se kaže, u svakom žitu ima kukolja, te da ne možemo čitav narod posmatrati kroz loše primere pojedinaca. Ljude treba deliti na dobre i loše, a ne prema nacionalnosti ili poreklu. Posebno me je bolelo kada vidim da neko želi da učini da se druga osoba oseća manje vrednom, samo zato što je drugačija. Takve situacije su me dodatno motivisale da se borim protiv predrasuda“, pojasnila je.

Ne možemo čitav narod posmatrati kroz loše primere pojedinaca

Na pitanje da li se nekada osjetila diskriminisano, Maja Simić je odgovorila da joj se „takve situacije dešavaju gotovo svakodnevno“.

„Nekada su to naizgled male stvari, na primer, kada uđem u prodavnicu pa primetim da me prate, ili kada mi se ljudi obraćaju na engleskom jer im je teško da poveruju da neko sa tamnijom bojom kože tečno govori srpski i živi ovde“, opisala je.

Ukazala je da je jedan od najvećih problema koje danas vidi „to što na istaknutim pozicijama i dalje nema dovoljno Roma i Romkinja koji su tu zahvaljujući svom obrazovanju, znanju i kompetencijama“.

„Još važnije je govoriti o rešenjima. Za mene je obrazovanje i najveći izazov, ali ujedno i najvažnije rešenje. Ukoliko se obrazovni put mladih prati na sistemski i adekvatan način, kasnije dobijamo kompetentne ljude koji mogu da preuzmu odgovorne i visoke pozicije u društvu“, ocenila je.

Na pitanje na koji način se ona zalaže da se iznađu rešenja, sagovornica je istakla „neformalnu edukaciju sa vulnerabilnim grupama“. Važno je, kako je rekla, da ljudi „znaju sa kakvim se izazovima suočavaju, ali i koja su njihova prava i obaveze“. **N**

UMESTO IN MEMORIAMA ODLAZAK TEKSASKOG RENDŽERA

Čak Noris nije bio samo vic (Ali su vicevi bili mnogo dobri)

Svet se oprostio od Karlosa Reja „Čaka“ Norisa, verovatno najveće zvezde akcionih filmova i vrhunskog šampiona boričkih veština, koji je preminuo na Havajima u 86. godini.

Iako je tokom višedecenijske karijere, od kultnog duela sa Brusom Lijem do legendarne serije „Voker, teksaski rendžer“, bio sinonim za istinsku američku ikonu snage, Noris je u kasnijim godinama postao i planetarni internet fenomen.

Njegove akcije u kojima pobeđuje negativce na gotovo nemoguće načine inspirisale su korisnike interneta da decenijama kreiraju i dele šaljive „činjenice o Čaku Norisu“.

Ovo su 23 činjenice o njemu:

1. On ne jede med, već – žvače pčele.
2. Ljudi su izmislili kola da bi mogli da pobegnu od Čaka Norisa, ali se on dosetio i izmislio saobraćajne nesreće.
3. Čak Noris ne zna za sajtove na kojima se širi legenda o njemu. Kad bi saznao, mogao bi da obriše internet.
4. Jednom je zmija otrovnica ujela Čaka Norisa. Posle pet bolnih dana zmija je umrla.
5. On spava s upaljenim svetlom, ne zato što se plaši mraka, već zato što se mrak plaši njega.
6. Nikad neće dobiti srčani napad. Ni njegovo srce nije dovoljno glupo da ga napadne.
7. Ne nosi sat, zato što on odlučuje koliko je sati.
8. Čak igra ruski rulet s punim pištoljem. I uvek pobeđuje.
9. Umesto kapi za oči, Čak Noris koristi tabasko sos.
10. Kad Čak Noris seče luk, ne plače on nego luk.
11. Kad Čak Noris diže tegove, tegovi postaju jači.
12. Jednom je prebio prodavca obuće. Preko telefona.
13. Čak Noris spava sa jastukom ispod pištolja.
14. On je već bio na Marsu, zato tamo nema života.
15. Kada babaroga ide da spava, ona pogleda ispod kreveta i u ormar da vidi ima li Čaka Norisa.
16. Čak kija otvorenih očiju.
17. Deca nose pidžame sa likom Supermena. Supermen nosi pidžame sa likom Čaka Norisa.
18. Čak Noris je brojao do beskonačno. Dva puta.
19. Jednom je učestvovao u tuči sa noževima. Noževi su izgubili.

Brifing

20. Oružje ne ubija ljude. Čak Noris ubija ljude.
21. Za Čaka ne postoji teorija evolucije. Postoji samo lista ljudi kojima dopušta da žive.
22. Kažu da je jednom za svoj rođendan pojeo celu tortu pre nego što su mu prijatelji stigli reći da je unutra striptizeta.
23. Čak Noris je sagradio kuću u kojoj je rođen.

PREMDA JE NAPUSTIO OVAJ SVET, LEGENDA o njemu ostaje večna.

Verujemo da se smrt zapravo plašila da mu pride ranije. Počivaj u miru, teksaski rendžeru. **N**

IZBORI GOLOB I JANŠA

Kako je Makron pobedio Trampa u Sloveniji

Prvu rundu u nekadašnjoj jugoslovenskoj republici dobile su proevropske snage premijera Roberta Goloba sa tesnom većinom od par hiljada glasova

Piše **Željko Pantelić**

Serija važnih izbora u članicama EU, koji će se završiti izlaskom građana na birališta u Francuskoj, Španiji i Italiji sledeće godine, počela je izjašnjavanjem birača u Sloveniji, a nastaviće se u aprilu u Mađarskoj.

Slikovito rečeno, prvu rundu u nekadašnjoj jugoslovenskoj republici dobile su proevropske snage premijera Roberta Goloba sa tesnom većinom od par hiljada glasova. Slovenci su između „ambiciozne Slovenije“ i „Slovenia first“ izabrali prvu opciju, odnosno onu koja se referiše na međunarodnoj sceni na francuskog predsednika Emanuela Makrona, a ne na imitatore Donalda Trampa i MAGA pokreta u slovenačkom ruhu.

Golob je prvi slovenački političar koji ima šansu da veže dva uzastopna mandata na čelu vlade u Ljubljani posle Janeza Drnovškega na kraju prethodnog veka. Neočekivanoj pobedi slovenačkog liberalnog premijera doprineo je njegov najveći politički rival Janez Janša.

LIDER SLOVENAČKE DESNICE JANŠA BIO JE toliko uveren u ubedljivu pobedu na izborima i vernost svojih glasača da se opredelio za vođenje tzv. negativne kampanje. Odnosno, sledeći filozofiju Artura Finkel-

štajna, bivšeg spin doktora izraelskog premijera Benjamina Netanjahua i mađarskog Viktora Orbana, Janšina aktivnost se bazirala na blaćenju Goloba i iznošenju priča o korumpiranosti slovenačkog premijera i njegovih saradnika i koalicionih saveznika.

U pomenutu svrhu angažovana je i izraelska agencija Black Cube koja je proizvela nekoliko video-zapisa čija je svrha bila da pokažu korumpiranost lidera vladajuće liberalno-levičarske koalicije. Bivši trostruki slovenački premijer otišao je toliko daleko da je promovisao tek održane izbore kao referendum o korupciji.

Janša je u potpunosti potcenio činjenicu da je on kredibilan kada priča o borbi protiv korupcije taman koliko i njegov politički uzor Donald Tramp kada govori o porodičnim ili hrišćanskim vrednostima. O tome svedoči i to da je Golob pojedinačno dobio najviše glasova na izborima, a Janša je, i pored toga što je lider opozicije, završio tek na petom mestu.

Preterano samopouzdanje Janše baziralo se na rezultatima ispitivanja javnog mnjenja, ali i na činjenici da je prvi put koalicija liberalnih, levih i zelenih partija ostala na vlasti četiri godine, sprovodeći, za slovenačke prilike, vrlo smelu levo orijentisanu politiku.

Golob je prvi slovenački političar koji ima šansu da veže dva uzastopna mandata na čelu vlade u Ljubljani posle Janeza Drnovškega na kraju prethodnog veka

Slovenačka demokratska partija (SDS) tri godine je, u svim ispitivanjima javnog mnjenja, bila u prednosti nad Pokretom „Sloboda“ premijera Goloba, od pet do čak 12 odsto glasova. Međutim, u poslednjih mesec dana kampanje potvrdilo se da je Janez Janša tipičan primer „uspešnog gubitnika“.

U PRETHODNIH 26 GODINA, JANŠA JE SA SDS-OM učestvovao na osam parlamentarnih izbora i samo dva puta izašao kao pobednik, ali ga to nije sprečilo da bude, sve vreme, neprikosnoveni lider slovenačke desnice. I pored približavanja Viktoru Orbanu i angažovanja specijalizovanih izraelskih agencija za izborne utakmice, Janša nije uspeo da u Sloveniji primeni mađarsko-izraelski recept. Nakon prvog mandata u fotelji premijera Slovenije, od 2004. do 2008. godine, lider SDS-a proveo je samo tri godine u dva različita mandata na čelu slovenačke vlade.

Međutim, i pored drugog uzastopnog poraza od Goloba i 68 godina koliko će napuniti u septembru, Janša nema nameru da ode u političku penziju. Naprotiv, u novoj konstelaciji poprilično razuđenog slovenačkog parlamenta, u kome će biti dvocifren broj partija okupljen u sedam političkih familija, Janša je spreman da se opkladi da Golob neće uspeti da ostane u sedlu čitav mandat do 2030. godine.

Zahvaljujući mnogo većem koalicionom kapacitetu, Golobova pobeda nad Janšom od osam hiljada glasova razlike omogućava mu da sa velikim optimizmom traži 46 ruku za parlamentarnu većinu. Predsednica Slovenije Nataša Pirc Musar stavila je do znanja da će mandat za formiranje dati prvom lideru koji donese 46 potpisa, ne računajući dva poslanika predstavnika italijanske i mađarske manjine.

PODSETIMO, ZA RAZLIKU OD SABORA U Hrvatskoj, gde su predstavnici manjina bili jezičak na vagi u prethodnim saborskim sazivima za formiranje vlade, u Sloveniji poslanici nacionalnih manjina (jedan Italijan i jedan Mađar) ne mogu da prevagnu na jednu ili drugu stranu, već samo da se priklone kreiranoj apsolutnoj većini.

Na slovenačkoj političkoj pozornici, članice vladajuće koalicije (Sloboda, Socijaldemokrate, Levica i Zeleni) osvojile su 40 mandata u parlamentu sa 90 mesta, a opozicioni desni centar 37 (28 SDS i 9 koalicija stranaka desnog centra).

Golob bi mogao da stigne do većine sa šest poslanika novoosnovane stranke Demokrate dojučerašnjeg Janšinog saradnika Anžea Logara. Dugo se u slovenačkoj javnosti spekulisalo da je Logar Janšin trojanski konj čiji je zadatak da osvoji glasove umerenih birača koji ne podržavaju Janšino skretanje udesno i da u postizbornim kombinatorikama formira koaliciju sa SDS-om. Ako je to bio plan, nije uspeo: Logar

Zahvaljujući mnogo većem koalicionom kapacitetu, Golobova pobeda nad Janšom od osam hiljada glasova razlike omogućava mu da sa velikim optimizmom traži 46 ruku za parlamentarnu većinu

nema dovoljno poslanika da formira vladu sa Janšom, ali ima sa Golobom.

Ruku na srce, Golob može da proširi svoju koaliciju i da dođe do 51 ruke u parlamentu. Antisistem-ska i antivakverska stranka „Istina“ (Resnica) Zorana Stevanovića u nekoliko je navrata stavljala do znanja da neće ulaziti ni pod kakvim uslovima u koaliciju sa Janšinom SDS, dok je držala otvorena vrata za saradnju sa liberalnim i levo orijentisanim partijama. Ipak, Stevanović, ako želi da uđu u vladajuću koaliciju, morao bi da smanji apetite jer je za podršku drugoj Golobovoj vladi tražio ministarstva spoljnih i unutrašnjih poslova i ekonomije.

OKO ULASKA DEMOKRATA POSTOJI JOŠ JEDNA problematična okolnost. Logar nije ušao u parlament i sada se traži način kako da se naknadno ubaci u poslaničku grupu Demokrata, pošto bi mesto predsednika parlamenta moglo da bude dovoljno uverljiv ulog za Logara za ulazak njegove stranke u novu vladajuću koaliciju.

Male su šanse da u Golobovu koaliciju uđe i Nova Slovenija, ali nije u potpunosti isključeno, kao što je tzv. velika koalicija sa SDS-om. Koliko je veliki jaz između Slobode i SDS-a vidi se na zloupotrebi izraelsko-palestinskog sukoba. Budući da su SDS i Janša stali bezrezervno na stranu Izraela i Netanjahua, mnogo više iz ličnih nego iz svetonazornih, humanih ili geopolitičkih razloga, sa druge strane stigao je odgovor kroz podršku Palestincima, a zvanična Ljubljana je prva u EU zabranila ulazak Netanjahuu na teritoriju Slovenije i obustavila prodaju oružja Izraelu.

Premijer Golob je u nastupima nakon izbora davao tzv. catch-all izjave, namigujući svim strankama, osim Janšinom SDS-u. Tako je pričao o značaju suverenosti Slovenije, podilazeći Stevanovićevoj „Istini“, planovi za izgradnju stanova za mlade namenjeni su partiji Levice i Zelenih, priče o konkurentnosti, inovacijama i novim tehnologijama su za Novu Sloveniju, ulaganje u zdravstveni sistem i jačanje penzionog fonda namenjeno je Socijaldemokratskoj stranci.

Generalno, već je sada jasno da će eventualna druga vlada Goloba biti mnogo manje levičarska i mnogo bliža centru, između ostalog i zato što će izabrani poslanici učiniti sve da se pronade kompromis oko sastavljanja parlamentarne većine, jer je dovoljno veliki broj onih koji nisu sigurni da bi bili izabrani na ponovljenim izborima. **N**

**VEĆ JE SADA
JASNO DA ĆE
EVENTUALNA
DRUGA VLADA
GOLOBA BITI
MNOGO MANJE
LEVIČARSKA I
MNOGO BLIŽA
CENTRU**

JESI LI VIDEO OVO?

Hrvatske će plaže se uželjeti Muje i Fate

Svake godine u ovo doba, pred sezonu, na saborskim se sjednicama i na televiziji, na tržnicama i u kafićima raspravlja zašto nama ne dolaze prvorazredni gosti. Ugostitelji ništa ne mrze kao te studente, ljevičare, gay aktiviste i trance muzičare, što spavaju negdje pod vedrim nebom, a koji svojim ruksakom čitavu konobu ispune

Piše Ante Tomić

Nasmijani i preplanuli Petroviću,

Dok se svi drugi pripremaju za Treći svjetski rat, mi se u Dalmaciji spremamo za turističku sezonu. Ako Iran ne otvori Hormuški tjesnac, računamo da će nam gosti dolaziti biciklima i konjskim zapregama i drugim prijevoznim sredstvima koja se ne pogone naftnim derivatima. Imućniji će se na rivi iskrcavati iz balona punjenih vodikom. Imućniji su, naravno, uvijek dobrodošli. Njima se specijalno veselimo.

Glavno je pitanje našeg turizma: kako privući prvorazrednog gosta? Prvorazrednost, kao što možeš pretpostaviti, ne znači da je gost školovan, pametan, ljubazan ili zgodan, već da ima kesu. Ako ima kesu, gost može biti i glupa seljačina. Svake godine u ovo doba, pred sezonu, na saborskim se sjednicama i na televiziji, na tržnicama i u kafićima raspravlja zašto nama ne dolaze prvorazredni gosti. Nikako nam ne ide u glavu zašto nas imućni zaobilaze, a baš sve smo napravili da ih namamimo.

Opisat ću ti ukratko prosječni hrvatski turistički smještaj. Apartman s dvije zvjezdice odmah je iznad magistrale. Jedva pola kilometra od plaže. Vraćajući se s kupanja, s luftmadracem koji mu zaklanja vidik, gost se izlaže opasnosti da ga pregazi šleper. U apartmanu on nema dvije iste čaše i viljuške. Na jednom tanjuru su naslikane ružice, na jednom Bambi, na jednom plavim slo-

vima piše "Hotel Amfora", a na jednom, plastičnom, narančastom, nema nikakvih oznaka ni ukrasa.

Škripavi kreveti u spavaćoj sobi pokriiveni su sintetičkim dekama s uzorkom tigrovog krzna. U dnevnoj sobi kutna je garnitura marke Simpo Vranje koju je domaćinov otac posljuje Oluje, još prije trideset godina, dovukao iz neke srpske kuće kod Benkovca.

Svi se uređaji u apartmanu, i špaher, i frižider, i bojler, i klima, najmanje dva puta dnevno gase jer je bivši načelnik općine pronevjerio novac za novu trafostanicu. Osim toga i smrdi jer susjed Ljubo, jeba on mater svoju, neće da isprazni septičku jamu.

Kad vidiš cijelu ovu raskoš, teško je dokućiti u čemu je problem. Možda ti znaš, Dražo, zašto nas prvorazredni gosti ignoriraju? Koji je razlog da se ni arapski šeici, ni filmske zvijezde, ni utjecajni influenceri s TikToka, ni informatički milijarderi iz silicijske doline, ni članovi britanske kraljevske kuće, ni Jeff Bezos i ona njegova bionerazgradiva opajdara ne otimaju da ljetuju u Živogošću? Jedino logično što našim ljudima pada na pamet je da imućniji ne dolaze zato što su plaže zauzeli bosanski odrpanci. George i Amal Clooney sigurno bi nam došli za godišnji,

Nikako nam ne ide u glavu zašto nas imućni zaobilaze, a baš sve smo napravili da ih namamimo

da se nije nekakav Mujo razbaškario pod tamarisom. Goste iz Hollywooda užasno nervira bezobraznik iz Zenice koji češe testis ispaao iz kupaćih gaća i ženi u moru dovikuje: "Maši rukicama, Fato!"

Zbog ovakvih nemilih scena hrvatski turistički radnici gotovo pozele štapovima tjerati goste iz unutrašnjosti, siromahe koji su došli samo na jedan dan, od jutra do večeri, da se okupaju, noseći sa sobom jetrenu paštetu i paradajz u putnom frižideru i bostan pod rukom, da ga ohlade u pličaku. Nema ljeta da se neki hadezeovac s makarske rivijere ne proslavi prijedlogom kako zaustaviti Bosance da dolaze. U uvodnicima lokalnih novina otvoreno im poručuju da se ne mogu kupati džaba. Zabranjeno ljetovati nako, da parafraziram onaj slavni natpis iz bosanske kafane.

Predložiti nešto tako, čak i u zemlji kakva je Hrvatska, je, dakako, protuustavno. Jer, kako bi se moglo iskorijeniti goste koji ne troše koliko bi domaćini željeli, zabraniti im da se iskrcavaju na makarskom kolodvoru, hodaju makarskim pločnikom, razgledavaju makarske izloge, bućnu u makarsko more i legnu na makarsku plažu? To je protiv jednakosti osoba, a jednakost osoba sama je srž građanskog društva.

Kad bi lokalna vlast samo pokušala donijeti pravilnik po kojemu se određenim kategorijama ljudi ograničava kretanje javnim površinama, ustavni suci poništiti bi tu idiotariju još prije nego bi kavu popili. Zagrnuli bi se od smijeha i kapučino bi im pošao na nos da im netko pođe

objašnjavati da za pristup javnom pomorskom dobru prethodno valja kupiti ručnik, japanke, hamburger ili sladoled.

Valjda samo u nas, Dražo, tako užasavajuće neuko, fašističko razmišljanje može izaći u novinama. Nitko se u Parizu neće zgranuti ako na klupi u parku izvadiš sendvič iz torbe. Karabinjeri u Rimu ne provjeravaju jesi li kupio ulaznicu u Vatikanske muzeje. Možeš cijeli dan šetati Londonom i ne potrošiti ni penija. Pa i u Međugorju, napokon, nisi obavezan pazariti blagoslovljeno raspelo i krunicu. Majka Božja sasvim se besplatno ukazuje i prilično sam siguran, teologija ne ostavlja mjesta sumnji, da jednako voli bogatog talijanskog katolika koji je uzeo četverodnevni puni pansion, kao i vjerničku sirotinju koja je na jedan dan došla autobusom.

Svejedno, rasprave o prvorazrednim, drugorazrednim i trećerazrednim gostima ne prestaju. Veliki je to problem prema kojem je naš turizam, čini se, nemoćan: kako se riješiti škratih gostiju, objasniti im da ne dolaze, da se okrenu i vrate otkud su došli, jer mi očekujemo samo velikodušne, svjetske ljude koji ne žale para. Možda bi ih trebali nekako otrovati pokvarenjake koji bi ljetovali za pet do deset eura dnevno? Prskati insekticidom kao komarce sirotinju koja svake godine odnese milijune našoj turističkoj privredi?

Iskusniji ugostitelji prepoznaju takve već kad im se zaustave pred konobom.

Goste iz Hollywooda užasno nervira bezobraznik iz Zenice koji češe testis ispaao iz kupaćih gaća i ženi u moru dovikuje: "Maši rukicama, Fato!"

Stanu li gosti kod cjenika ispred ulaza i dugo se mršte, u glavama zbrajajući kredom ispisane iznose, gazda nema milosti s njima. "Nema ništa. Sve rezervirano! Rezerviren!" , doda im on na tečnom njemačkom mrzovoljno, golemim tijelom zaklanjajući vrata, čak i ako su unutra svi stolovi prazni. Bitange se odvuku dalje niz ulicu, pognuti pod ruksacima, a naš čovjek vrti glavom i potihom psuje za njima, kao da je samu smrt otjerao sa svoga praga.

Ruksaci su, usput, još jedan dobar znak da gost neće potrošiti. Da taj ima para, ne bi prtljagu nosio na leđima. Imao bi negdje sobu ili apartman gdje bi ostavio stvari. Ugostitelji ništa ne mrze kao te studente, ljevičare, gay aktiviste i trance muzičare, što spavaju negdje pod vedrim nebom, a koji svojim ruksakom čitavu konobu ispune. Oni su obično borci za prava životinja. Vegetarijanci. Gadi im se ubijanje nevinih bića, naručuju samo salatu i vodu. Ugostitelj početnik pusti ih u lokal i onda može samo zgroženo gledati kako brste celer i nalijevaju se tekućinom bez boje, okusa i mirisa, dok se njemu vino kiseli i bifteci trunu u frižideru.

S takvima samo čekaš da im naplatiš i otjeraš ih. Pustio bi ih zapravo i bez plaća-

nja, samo da odu. A oni, stoka, pojedu pa izvade knjigu i čitaju, kao da nisu u konobi, nego u nekakvoj narodnoj čitaonici ili radničkom univerzitetu. Posrijedi je nevidena neodgojenost – čitati iza ručka. To bi valjalo zabraniti, a ne pušenje u ugostiteljskim objektima. Nijedan ugostitelj koji drži do sebe neće u svoj lokal pustiti gosta ako vidi da taj nosi knjigu pod rukom.

Bogati Nijemci u čarapama i sandalama i njihove debele gospođe u haljinama s vertikalnim prugama koje ih ne čine vitkijima, nestrpljivo cupkaju ispred konobe. Iz aviona vidiš da bi oni pojeli špagete s plodovima mora, jastoga, dva kila obojite ribe, cijelog odojka, palačinke i rožatu za desert, nego moraju čekati da se oslobodi stol za kojim sjedi ispijeni vegetarijanac koji je ručao salatu i vodu. A ovaj se zadubio u knjigu pa i ne vidi da vama upropaštava biznis.

Mudrijaši će reći da su svi ljudi jednaki. Oprosti, ali to jednostavno nije istina, tvrde hrvatski turistički radnici. Ima nekih koji mogu doći na godišnji u nas, a neki, jebi ga, ne mogu.

Tako smo nekako razmišljali posljednjih sezona, uporno podižući cijene smještaja i hrane, dok nismo valjda i za Georgea i Amal postali preskupci. Dodatno je otežavajuće i da su još onaj idiot Trump i onaj kreten Nethanjahu upravo počeli Treći svjetski rat. Kad sve zbrojiš, lako se može dogoditi da nam ovoga ljeta ne dođe nitko. Sezona će biti tako loša da ćemo se Muje i Fate uželjeti. **N**

U EU, ALI „NA KANT“

Ne ignoriše EU proevropski odnos protesta protiv Vučića, ni pedaliranja ni trčanja do Brisela i Strazbura, ali i dalje postavlja pitanje – kako se zove alternativa? Nećeš ih uveriti ako kažeš „pobunjeno društvo“. S druge strane, to što Vučić ima senzibilan odnos prema EU, Ukrajini i Izraelu, ne znači da Rusija ima boljeg partnera u Srbiji

Onaj ko je učestvovao u nošenju kabastog nameštaja – na primer šifonjera ili komode – u zgradi bez lifta, zna šta znači uraditi to „na kant“. I koliko je to zahtevno. Izraz „na kant“ se obično koristi kad se kabasti predmet unosi ili iznosi bočno, na stranu. Kad se zanosi. Tako bi otprilike mogao da izgleda ulazak Srbije u Evropsku uniju – „na kant“.

Alis Vajdel, predsednica Alternative za Nemačku, jedne od najekstremnijih desničarskih partija u Evropi, izjavila je pre neki dan da „prenagljen ili bezuslovan prijem u EU trenutno ne bi bio u interesu ni Srbije, ni Nemačke, ni Evrope. Protivnici Aleksandra Vučića u Srbiji smatraju da je, samo naizgled paradoksalno, upravo ovo stav podrške srpskom režimu koji je navodno deklarativno za članstvo u EU.

I tu se dolazi do tipične greške. Ekspresno se zaboravlja izjava iz februara ove godine ambasadorke Francuske

Piše Zoran Panović
programski direktor Demostata

u Srbiji Florans Ferari, da sa „srpskim partnerima pravimo novu mapu puta“. I da je Srbiji „potrebna suverena EU da bi branila svoje interese“. Greška može biti još dublja: da se zbog reči aktuelne francuske ambasadorke u Beogradu zaborave reči iz februara 2019. u to vreme ministarke zadužene za evropske poslove u Vladi Francuske Natali Loazo, koja je tada izjavila da njena zemlja smatra da Srbija ima evropsku perspektivu, ali navodi da „sadašnje stanje EU ne omogućava nova pridruživanja u zadovoljavajućim uslovima“.

Razlika je što 2019. proširenje EU nije bilo bezbednosno pitanje kao sada. Tek nije dolazilo u obzir „na kant“. Što može da bude i bez prava veta. Na šta bi pri-

stali Edi Rama i Aleksandar Vučić. Pod uslovom da u međuvremenu ne zarate. A tek bi „na kant“ bilo primanje Ukrajine, na primer.

Reči predsednice Alternative za Nemačku, koja ohrabruje Srbiju da ne uđe u EU, namenjene su pre svega nemačkom javnom mnjenju koje se, kako ističe istraživač Demostata Milomir Mandić, većinski protivi prijemu novih članica, a to se posebno odnosi na bazu pristalica AfD-a.

A kako na sve ovo deluju reči iz juna 2014. tadašnjeg ministra inostranih poslova Nemačke Frank-Valtera Štajnmajera, da će Nemačka podržati Srbiju na njenom putu u EU, ali da neće smanjivati uslove na tom putu. Ministar je tada pohvalio vladu premijera Aleksandra Vučića za odlučnost da sprovede potrebne reforme.

Štajnmajer je, govoreći na otvaranju panel-diskusije „Novi početak prema Briselu – Srbija na putu ka Evropskoj uniji“, u organizaciji Foruma Srbija Nemačka i nemačkog Saveta za spoljnu politiku u Berlinu, istakao – obratite pažnju na formulaciju – „Srbija se vraća kući u srce Evrope!“. U kontekstu istorije, posebno traumatičnih devedesetih godina prošlog veka, Štajnmajer je naglasio da se „dobija uvid u dug put koji je Srbija prešla proteklih godina“.

On je ocenio da je bivši premijer Zoran Đinđić napravio veliki korak na tom putu, i na neki način Vučića stavio u evropski kontinuitet sa Đinđićem.

U tom merkelovskom trenutku 2014. paralele s Miloševićim režimom nisu bile toliko vidljive kod Vučića, niti je bio započeo proces rešešeljizacije države i partije. Čak se povratak Šešelja iz Haga smatrao poturanjem klipova u evropske točkove Srbije. Tako su mi bar govorili bliski Vučićevi saradnici, danas dokazani šešeljevci.

Nakon svih ovih godina puzećeg revizionizma, podrška Nemačke i EU Vučiću i dalje je dovoljno jaka. I daleko od toga da je srpski predsednik „spao na Alternativu za Nemačku“. Studenti i opozicija kao da nekad pretpostavljaju da visoki i niži EU zvaničnici formiraju svoje mišljenje tako što gledaju Vučićeve medije namenjene njegovim pristalicama. Pa se posle iščuđavaju odakle još podrške. A nje nema bez onoga što jedan moj sagovornik upućen u ta posla zove „deliverovanje“.

Nisu nebitne ni takozvane evropske vrednosti ali samo ako su deo alternativnog modela stabilnosti. Ako tog modela još nema, onda će se od Vučića tražiti bar formalizam u ispunjavanju zahteva. U polivalentnosti srpske politike (ne samo u veštini balansiranja, već i u konfuziji koja se predstavlja kao strategija) suverenizam EU je konkurentna opcija. Bar tako misle zvaničnici EU.

Naivno je očekivati da će to fascinirati Vučićeve zavetnike čija je ideja vodilja – kraj političkog Zapada kakav poznajemo. Ali ne pitaju se ideolozi zavetnici, nego Vučić koji uostalom ima na lageru teoretičara i medijskih nadničara za svaki geopolitički rasplet i konjunkturni propagandni zahtev. Neki od njih rade u više modova.

Tamo negde juna 2021. Vučić je ocenio da Kurti nije ni Hegel ni Ajnštajn ni Spinoza, ni Lajbnić, da bi se toliko komentarisao. Hajde da sa ove distance, i apstrahovano od Kurtija, odmah eliminišemo Hegela i Ajnštajna. Spinozu ćemo zadržati za tren ali samo zato što se i on bavio „supstancom“ koju Lajbnić definiše kao „monadu“, ili „nedeljivu supstancu“.

I na kraju će, što se Vučića i svih njegovih besomučnih citiranja tiče, ostati samo Lajbnić (Veber reakcionarne faze), odnosno njegov „dovoljni razlog“. Analiza sadržaja vrlo brzo pokazuje da Vučić frekventno koristi Lajbnićov „dovoljni razlog“ da opravda postupke svojih protivnika koji upravo samo to žele – „dovoljni razlog“ za aktivnosti protiv njega i njegove države.

Ali, na paradoksalan način i EU birokrate prihvatile su se „dovoljnog razloga“ za podršku Vučića, samo što to tako ne zovu. Imaju oni običaj da naglase da je Srbiji mesto u EU, da to zahteva ispunjava-

Nakon svih ovih godina puzećeg revizionizma, podrška Nemačke i EU Vučiću i dalje je dovoljno jaka. I daleko od toga da je srpski predsednik „spao na Alternativu za Nemačku“

Iznenadna poseta Emiratima, dobri odnosi sa Izraelom (izraelski list Harec tvrdi da je izvoz oružja iz Srbije u Izrael povećan gotovo 40 puta), usklađivanje Beograda sa sankcijama EU protiv iranske revolucionarne garde, usklađivanje Srbije sa dve odluke EU o restriktivnim merama u vezi s Rusijom i Ukrajinom - sve su to potezi koji Srbiju stavljaju u uslovno prozapadnu poziciju

nje određenih uslova, ali kad se dođe do studenata i velikih protesta, nakon formalne impresioniranosti, vrlo brzo se poteže „dovoljan razlog“ – a to je uglavnom, primera radi, kao personifikacija istoričar književnosti i političar Milo Lompar. Tačnije, eto „dovoljnog razloga“ da se ipak i dalje podržava Vučić. Što je, uprkos određenim „neevropskim“ Lomparovim potezima i stavovima, teško licemerje.

Mnogo je to, na kantaru sa EU vrednostima, nacionalizma i povratka duhovima prošlosti. Te tamo krst časni, te tamo šajkača, te nigde ukrajinska i EU zastava. I onda se stvar podupre Vučićevim korisnim idiotima koji tobože hoće promene, ali neće opet da Srbija srlja u nacionalističko ludilo koje nas je mnogo koštalo. Nađe se i neko iz takozvanog Regiona da ukaže da studenti propagiraju poražene hegemonističke politike i na kraju – ko drugi preostaje nego Vučić.

Jedan Lompar je fatalniji nego kontingenti Vučićevih bustovanih zavetnika (lojalista), julovaca, radikala i ljotićevaca, ali tako to mora jer propagandom Vučić amortizuje i kanališe javno mnjenje koje bi valjda eskaliralo kad bi na vlast došao Lompar i njegovi. I onda bi nekom možda stvarno palo na pamet da vraća Kosovo u Srbiju. A tad se ni „na kant“ ne može u EU.

Znate onu mantru – samo desničar

može da uradi neke nepopularne poteze. Vučić je dokazao da može, ali je dokazao da ume istovremeno dodatno da ojača svoju nacionalističku poziciju. Ali to pravilo ne važi za desničare među studentima i opozicijom.

Ne ignoriše EU proevropski odnos protesta protiv Vučića, ni pedaliranja ni trčanja do Brisela i Strazbura, ali i dalje postavlja pitanje – kako se zove alternativa? Nećeš ih uveriti ako kažeš „pobunjeno društvo“. S druge strane, to što Vučić ima senzibilan odnos prema EU, Ukrajini i Izraelu, ne znači da Rusija ima boljeg partnera u Srbiji. Možda ima vatrenije pristalice i ideološke volontere ali politički nedovoljno jake, nepouzdana ili nefunkcionalne.

I veliki Imanuel Kant preuzeće pojam „dovoljnog razloga“ tvrdeći da to načelo može delimično objasniti neku činjenicu, ali da ne „ne proizvodi istinu“. I da je „dovoljni razlog“ princip primenjiv u ljudskom delanju i ponašanju, što je jedna od teza po ovom pitanju i Artura Šopenhauera.

I baš te 2021. kad nije komentarisao Kurtija jer ovaj nije, između ostalih, ni Lajbnić, Vučić je naglasio da Srbija mora da učini da joj Nemci i Amerikanci postanu saveznici. I u tom kontekstu je kao primer naveo kako je Nemačka pravi saveznik Hrvatske. Ona joj uvek pomaže i nikad je ne ostavlja na cedilu. Što je bila indirektna kritika i nekih tradicionalnih srpskih savezništava. A upravo je pomenuta izjava iz 2014. ministra inostranih poslova Nemačke Frank-Valtera Štajnmajera da bi se ulaskom u EU Srbija vratila kući, ono što je bila hrvatska politika emancipacije od raznih Jugoslavija – a to je da se ulaskom u EU „vraća kući“! Kao što se i Slovenija vratila. Hrvatska doduše malo „na kant“.

Predstavljajući ovog marta Strategiju „Srbija 2030“ – plan od 10 tačaka, Vučić je izjavio da Srbiju do 2035. vidi kao članicu EU. Dragan Đilas smatra da Srbija još brže može u EU – do 2030, ali pod uslovom da nema aktuelnog režima. Kao repliku na Vučićevu „petoletku“ Stranka slobode i pravde je na sednici Glavnog odbora usvojila Deklaraciju „Srbija u Evropskoj uniji 2030“, koja podrazumeva jasan akcioni plan kako taj cilj može biti ostvaren.

To je srpska stvarnost, odnosno njen prividni paradoks: Dve partije kojima

je formalno cilj ulazak Srbije u EU isključuju mogućnost da to može istovremeno sa obe. Ministar za evropske integracije Srbije Nemanja Starović poručio je da je moguće da Srbija bude u EU do 2030. godine, ali da je za to potreban širok društveni konsenzus i konstruktivan pristup vlasti, opozicije i civilnog društva, koji će biti teško dostići dok opoziciju, kako je naveo, predvode „blokaderi“.

Ovo je vrlo simptomatična izjava: prvo, Starović nije objasnio gde se izgubio evropski konsenzus koji je 2012. postojao između SNS i DS (i zašto se on baš sada priziva), i ko je forsirao antizapadni narativ i takvu kadrovsku politiku? Ali Starović nije naglasio da se sa Đilasom ne može u EU, već sa „opozicijom koju predvode blokaderi“.

Ako režimski mediji svaki dan potenciraju realni ili tobožnji sukob Đilasa i takozvanih blokadera, onda maltene ispade da je Starović opoziciju bez „blokadera“ (takozvanu tradicionalnu opoziciju kako joj ponekad tepaju režimski mediji kao valjda poželjnijoj), pozvao na „nacionalni konsenzus“. Da nije donekle cinično, ispalo bi da je ovo prećutni poziv na koaliciju, da bi se ubrzale EU integracije.

„A kada smo ujedinjeni, nema te sile koja može da pobedi Srbiju“, što kaže Vučić u predizbornom spotu, pri čemu teško da baš misli na „širok društveni konsenzus za EU“.

Nade se i neko iz takozvanog Regiona da ukaže da studenti propagiraju poražene hegemonističke politike i na kraju - ko drugi preostaje nego Vučić

Jeste odnos Đilasa i studenata u najširem političkom smislu neuralgičan i indikativan na više načina, ali ima cinizma i u ponašanju onih koje sad toliko izluđuje Đilas, a koji su komotno glasali za Tomislava Nikolića jer ih je tada mnogo izluđivao Boris Tadić. Pa za koga bi sad glasali: Za Đilasa ili Nikolića? Markar „za manje zlo“. I ko bi sad bili „beli listići“?

Uvid u srpsko javno mnjenje pokazuje da su simpatije većinski na strani Irana. I u tom opredeljenju bitna su sećanja na NATO agresiju Srbije 1999. (martovske koincidencije pojačavaju taj utisak), ali i to što Rusi podržavaju Iran. Što sve ne daje pragmatičnom i opreznom Vučiću luksuz da kao ruski predsednik Vladimir Putin čestita iranskim čelnicima i narodu persijsku Novu godinu Novruz. Tek je bilo nerealno očekivati da srpski predsednik kao ruski čestita izbor novog iranskog vrhovnog vođe.

Nije ovo jul 2024. kad je srpski predsednik čestitao predsedniku Irana Masudu Pezeškijanu izbor na važnu i odgovornu funkciju i pozeleo uspeh u vršenju teških dužnosti koje su pred

njim. Tek je nezamislivo da se u ovakvim kontekstima Ana Brnabić sa hiđžabom pojavi u Teheranu kao što je to uradila nekadašnja predsednica Skupštine Srbije Maja Gojković. A Vučić je ovog marta čestitao kazahstanskom kolegi Kasimu Žomartu Tokajevu na uspešno sprovedenom referendumu o Ustavu koji mu je ojačao vlast, i dao mu podršku Srbije u daljoj institucionalnoj modernizaciji zemlje.

Vučić je iznenada posetio Ujedinjene Arapske Emirate, sastao se sa ličnim prijateljem Srbije predsednikom Muhamedom bin Zajedom el Nahjanom i na neki način podsetio kako je Srbiju tokom NATO agresije posetio predsednik Belorusije Aleksandar Lukašenko i pokazao gest iskrenog prijateljstva i ideološke bliskosti.

Izenadna poseta Emiratom, dobri odnosi sa Izraelom (izraelski list Harec tvrdi da je izvoz oružja iz Srbije u Izrael povećan gotovo 40 puta), usklađivanje Beograda sa sankcijama EU protiv Iranске revolucionarne garde, usklađivanje Srbije sa dve odluke EU o restriktivnim merama u vezi s Rusijom i Ukrajinom – sve su to potezi koji Srbiju stavljaju u uslovno prozapadnu poziciju. Ni Iran ni Ukrajina nisu priznali Kosovo. Samo da se zna!

Često se prenebregavaju kontinuiteti odnosa s nekim državama: možda se neko seća da je još 25. avgusta 2013, Mladen Dinkić imenovan za zamenika predsednika Komiteta za saradnju sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Predsednik Komiteta Vučić je rekao da je za tu odluku glasao i tadašnji premijer Ivica Dačić, ali i svi ministri, i da je to urađeno po uobičajenoj proceduri.

Iako propagandno urniše „bivši režim“, bitna odlika Vučićeve tehnologije vlasti je korišćenje kadrova tog režima. Hoće li tako biti i sutra ako jednom dođe neka nenaprednjačka vlast, jer pazite šta je Vučić govorio o tadašnjem imenovanju Dinkića: „Nadam se i kad odemo s vlasti da će u ovoj zemlji biti dovoljno pameti da i mene neko angažuje da razgovaram s predstavnicima pojedinih arapskih zemalja zato što tamo uživam veliki ugled.“ Uprkos evropskom putu Srbije to je realnije nego da Vučić kao Andrej Plenković sutra projektuje sebe kao evro-birokratu u Briselu. **N**

Sanjajući gol u gostima

Lokalni izbori u Srbiji nikada nisu bili pokazatelj promene režima u Srbiji, pa to ne treba ni očekivati ove nedelje. U lokalnim samoupravama, vlast se menja isključivo kada se promeni vlast na republičkom nivou. Ipak, oni mogu mnogo toga da pokažu, počev od odnosa opozicije i studenata

Istraživala ekipa Nedeljnika

Ako u svih 10 lokalnih samouprava u nedelju dođe do pobeđe naprednjaka Aleksandra Vučića, onda Srbija većinski razmišlja kao Vesna Zmijanac koja je proteklog vikenda dala političku izjavu godine, možda i decenije. Ona je izjavila da je uvek bila uz vlast, „jer onda nemate nikakvih problema“.

Slično je to kao što se Vuku Draškoviću desilo devedesetih kada je obilazio mesta po Srbiji i pitao jednog seljaka kada će da glasa za njega. Domaćin mu

je odgovorio: „Kad budeš bio na vlasti.“

Bilo kako bilo, lokalni izbori u Srbiji nikada nisu bili pokazatelj promene režima u Srbiji, pa to ne treba ni očekivati ove nedelje. U lokalnim samoupravama, vlast se menja isključivo kada se promeni vlast na republičkom nivou što je bio slučaj 2000. i 2012. godine.

**MAJDANPEK GODINAMA IMA
ISTE PROBLEME, GRAD LETI
NEMA VODU, ZIMI NEMA GREJANJE,
A OVE GODINE JE DANIMA
BIO I BEZ STRUJE**

Ali zato lokalni izbori u Srbiji mogu da budu pokazatelj drugih ključnih stvari u susret odlučujućoj borbi koja će se desiti na predstojećim parlamentarnim i najverovatnije spojenim predsedničkim izborima krajem ove godine ili početkom sledeće.

Najpre će pokazati opoziciji i studentima da li mogu razjedinjeno i sa odvojenim listama da pariraju mašineriji vladajuće stranke koja koristi sve državne resurse, plaćanja i ucene da bi ostala na vlasti.

Pokazaće i mehanizme (zlo)upotrebe izbornog procesa pre svega po pitanju

U DVE OPŠTINE NA ISTOKU SRBIJE, U BIRAČKIM SPISKOVIMA JE VIŠE GLASAČA NEGO STANOVNIKA PO POPISU. I TO JE SAMO VRH LEDENOG BREGA SVEGA ŠTO SE DEŠAVALO U OVOJ IZBORNOJ KAMPANJI

biračkih spiskova, fantomskih glasača i ostalih potencijalnih mahinacija. Indikativan podatak je saopštila Stranka slobode i pravde (SSP) koja je do sada uočila ukupno 1.102 promene u biračkim spiskovima u opštinama u kojima se glasa u nedelju. Te promene se odnose na misteriozne promene prebivališta.

U dve opštine na istoku Srbije, u biračkim spiskovima je više glasača nego stanovnika po popisu. I to je samo vrh ledenog brega svega što se dešavalo u ovoj izbornoj kampanji.

Nedeljnik je zato napravio vodič kroz lokalne izbore u 10 opština.

ARANĐELOVAC

Opozicione stranke u Arandelovcu podržale su listu „Studenti za Arandelovac – Mladost pobeđuje“, dok su same oduštile od samostalnog izlaska na izbore.

Kandidati sa te liste naveli su da je politička scena svedena na svojevrsni „referendum“ između vlasti i studentske opcije.

Na izborima 29. marta učestvuju pet lista u Arandelovcu. To su: koalicija okupljena oko SNS-a „Aleksandar Vučić – Arandelovac, naša porodica“, „Ruska stranka – za bolji Arandelovac“, „Studenti za Arandelovac – Mladost pobeđuje“, „Koalicija 381 – Ujedinjeni podržavamo mlade“ i „Srpski liberali“.

Tokom kampanje opoziciona stranka Srbija centar (SRCE) ukazivala je na pritiske i incidente, uključujući napade na prostorije stranke, lepljenje uvredljivih plakata i fizičke pretnje njenim članovima, što su ocenili kao pokušaj zastrašivanja uoči izbora.

Kampanju je obeležila i poseta predsednika Srbije Aleksandra Vučića Arandelovcu i njegova skandalozna izjava u kojoj je srpske studente uporedio sa režimom Pol Pota u Kambodži i talibanima u Avganistanu.

Istog dana kada se Vučić obraćao na mitingu SNS-a, zabeležen je i incident kada su pripadnici policije ušli u prostorije studentske liste, uz obrazloženje da obezbeđuju prolazak „osobe visokog prioriteta“.

Prema svedočenju studenata, policija je u početku postupala grubo i zahtevala da napuste prostorije, da bi nakon dolaska advokata bilo dogovoreno da ostanu, uz prisustvo policijskih službenika do završetka prolaska kolone.

Prethodni lokalni izbori 2022. godine u ovoj opštini doneli su pobjedu SNS-a, koji je osvojio 43,58 odsto. Slede lista „Ivica Dačić – premijer Srbije“ sa 17,04 odsto, Srpska stranka Zavetnici sa 12,10 odsto, a koalicija „Ujedinjeni Arandelovac“ (DS, NS, SSP) sa 9,25 odsto...

SMEDEREVSKA PALANKA

Na izborima u Smederevskoj Palanci učestvuju šest lista: „Narodna lista – Zoran Milojković“, „Mladi za Palanku – sami protiv svih“, „Izlečimo sistem – da Palanka ozdravi“, „Studenti Palanke“, koalicija „Ujedinjeni za Palanku“ (NPS, NLS, Novi DSS i Monarhisti) i lista „Aleksandar Vučić – Smederevska Palanka, naša porodica“.

Prethodne lokalne izbore 2022. godine obeležila je ubedljiva pobjeda SNS-a, koji je osvojio 60,8 odsto glasova. Drugoplasirana lista „Ujedinjeni za pobjedu Palanke“ osvojila je 8,5 odsto, dok je koalicija Narodna stranka – Pokret slobodnih građana – Ujedinjeni za Palanku imala 7,6 odsto.

Predizbornu kampanju u Smederevskoj Palanci obeležili su razilaženje studenata i opozicije i ambicija vladajuće Srpske napredne stranke da upravo u toj opštini ostvari ubedljivu pobjedu, o čemu

govore izjave predsednika Srbije Aleksandra Vučića i predsednika SNS-a Miloša Vučevića.

Do raskola između studenata i opozicije došlo je nakon neuspelih pregovora o zajedničkoj listi, uz međusobne optužbe za pokušaj preuzimanja kontrole nad kandidaturom i sporove oko sastava liste.

Kako su naveli predstavnici opozicionih stranaka, konflikt je izazvala i pojava aktera sa nadimcima „Kaluder“ i „Alek“, koje optužuju da su tražili „čišćenje“ liste od stranačkih ljudi, što je deo opozicije odbio kao nelegitimno mešanje.

Jedan od njih je student Pravnog fakulteta Aleksandar Živojinović, koji je naveo da se predstavio punim imenom i prezimenom i da nadimci nisu bili „kodna imena“, već način na koji se studenti međusobno oslovljavaju. Naglasio je i da on i kolega nisu donosili odluke o sastavu liste, već su, kako je rekao, preneli stav sa sastanka studenata o tome kakvu bi listu podržali.

Studenti su potom odlučili da nastupe odvojeno sa listom „Mladi za Palanku – sami protiv svih“, naglašavajući da je reč o „autentičnoj, nestranačkoj inicijativi“.

Paralelno je proglašena i lista „Studenti Palanke“, koju opozicija naziva „fantomskom“ i tvrdi da iza nje stoji SNS, uz argument da ima mali broj kandidata i veze sa lokalnim funkcionerima vlasti.

U kampanju SNS-a u Smederevskoj Palanci direktno su se uključili najviši državni i stranački funkcioneri, što pokazuje koliko je rezultat u toj opštini važan za vlast. Predsednik Srbije Aleksan-

dar Vučić poručio je da očekuje „jednu od najubedljivijih pobeda“, dok je predsednik SNS-a Miloš Vučević pozvao građane da izađu na izbore i podrže listu vladajuće stranke.

KULA

„Glas mladih opštine Kula“ lista je čije su kandidate studenti u blokadi javno podržali. Ovu listu podržala je i opozicija. Ova lista naći će se na rednom broju listića – 3.

Kao i u drugim opštinama u kojima je SNS predviđao loš rezultat, pojavile su se i fantomske liste.

U Kuli se to desilo sa listom koja ima jedva приметnu razliku u imenu i logu – „Mladi za Kulu“. Oni ulaze u borbu za glasove birača sa deset odborničkih kandidata.

Nalaziće se na zbirnoj listi pod rednim brojem dva, odmah ispod liste „Aleksandar Vučić – Kula, naša porodica“ za koju će i na ovim izborima biti rezervisan broj 1.

Na izborima će se naći i „Rusinska lista“, kao i „Srpski liberali za zelenu Kulu“. Uprkos tome što nazivom podseća na „Zeleno-levi front“, nije reč o lokalnom ogranku ove stranke.

Članovi „studentske liste“ su se od početka predizborne kampanje susretali sa neprijatnostima. Prvog februara, maskirani muškarci su ih polivali crvenom far-bom dok su postavljali štandove u Kuli.

Jedan od napadača bio je Aleksandar Šulc, odranije poznat kao provoka-

tor SNS-a. U Beogradu je snimljen i kako provocira Dijanu Hрку, majku mladića stradalog u padu nadstrešnice. Provocirao je i studente, a više puta ometao i nezavisne novinare tokom izveštavanja.

Ovaj incident nije jedina prepreka koju su kandidati studentske liste morali da prevaziđu. Aktivistkinje iz Kule, među kojima su i članice „Glas mladih opštine Kula“, doživele su i pretnje i ucene osvetničkom pornografijom. Na Instagram profilu „69. kula“, deljene su fotografije, imena i prezimena 14 devojaka iz ove opštine.

Pokušaji diskreditovanja odvijaju se i na profilu „Dnevna doza Kuljana“. Kandidat studentske liste Boris Tolimir ispričao je za Insajder da se na toj stranici targetiraju „bukvalno svi kandidati koji drukčije misle“.

„Jedan momak ima sestru bliznakinju, i oni su objavili sliku njega i njegove sestre i napisali da su oni napravili incest. To je strašno šta se dešava“, rekao je.

Ni ova predizborna kampanja nije prošla bez učešća predsednika Srbije. Osim Kule, predsednik je obilazio i Crvenku i

**DO RASKOLA IZMEĐU STUDENATA
I OPOZICIJE U SMEDEREVSKOJ
PALANCI DOŠLO JE NAKON
NEUSPELJIH PREGOVORA O
ZAJEDNIČKOJ LISTI, UZ
MEĐUSOBNE OPTUŽBE ZA POKUŠAJ
PREUZIMANJA KONTROLE NAD
KANDIDATUROM I SPOROVE OKO
SASTAVA LISTE**

Sivac – manja naselja koja pripadaju toj opštini.

Obrativši se okupljenima u Kuli, predsednik je poručio da opozicija i studenti imaju „ogromnu podršku spolja“, te ukazao da građani ne smeju nijednu opštinu da prepuste „najgorima u Srbiji“.

Prema njegovim rečima, strani faktor želi na vlast u Srbiji da dovede poslušne ljude.

LUČANI

Uprkos tome što je reč o gradskom naselju koje, prema popisu iz 2022, broji manje od 3000 stanovnika, Lučani su takođe jedno od mesta oko kojih se digla prašina u ovoj predizbornoj kampanji.

Lučani su opština u kojoj će biti više izbornih lista.

Koaliciji okupljenoj oko Srpske napredne stranke (SNS), najvažniji protivnik je lista „Zvuk pravde – zajedno za studente“, koju je podnela opoziciona grupa građana (GG) „Jedan tim“.

OIK je proglasila i izbornu listu pod nazivom „Zajedno za Lučane“, koju je podnela stranka „Bunt – Prava Srbija“.

Na izborima učestvovala je i lista pod nazivom „Radomir Ivanović – Saborno, a ne podele – Socijaldemokratska partija Srbije“, koju je podnela Socijaldemokratska partija Srbije.

Liste koje će takođe biti među opcijama za glasanje su „Zeleni front za studente – Dragačevo“ koju je podnela grupa građana „Zelena Dragačevo“ (kao u slučaju Kule gde se pojavljuje lista koja asocira na opozicioni Zeleno-levi front).

U ovoj opštini na izbore izlazi i „Nada za Dragačevo – Monarhisti – Novi DSS – Nacionalno-demokratska alternativa (Nova demokratska stranka Srbije, Pokret za Kraljevinu Srbiju)“ koju je podnela koalicija Nada za Lučane – Nacionalno demokratska alternativa – NADA.

Miloš Pajić iz Grupe građana „Jedan tim“ ispričao je za N1 da su četiri od šest lista pod kontrolom Srpske napredne stranke.

„Neke od njih su nazvane tako da zbu-ne pomalo birače, znači imaju deo naziva koji podseća na naš naziv liste. Naš naziv je ‘Zvuk pravde – zajedno za studente’, a imamo jednu listu koja se zove ‘Zajedno za Lučane’, imamo jednu listu koja se zove ‘Zeleni front – zajedno za Dragačevo’, tako da je cilj pravljenja tih lista upravo zavaravanje birača“, objasnio je.

U okviru predizborne kampanje u Lučanima, predsednik Vučić je posetio „MB – Namensku“. Tom prilikom izjavio je da država nema nameru da prodaje većinsko vlasništvo u toj fabrici, iako je navodno bilo više ponuda.

BOR

Sa sedam proglašenih izbornih lista, Bor bi mogao da bude poprište ozbiljne političke bitke, a najžešća borba vodiće se između liste vladajuće koalicije „Aleksandar Vučić – Bor, naša porodica!“ i liste „Bor, naša odgovornost“, iza koje su stali Studenti u blokadi i deo opozicionih partija.

Vladajuća koalicija na ovim izborima brani rezultat, jer je 2022. na lokalno osvojila 36,44 odsto glasova, a na republičkom nivou 2023. godine čak 45,48 procenata.

Predsednik Srbije odabrao je tako Bor kao jednu od prvih stanica u svojoj defakto kampanji za lokalne izbore, pa je već 21. februara, posle konstatacije da je do ovog rudarskog centra stigao „najlošijim putevima u Srbiji“, obećao ne samo izgradnju brzih saobraćajnica nego i nov aerodrom i bolnicu od 100 miliona evra pride. Obećanja su, čini se, ipak ostala u senci isповesti tokom „razgovora sa predsednikom“, kada je jedna žena pred punom salom otkrila da detetu o kome brine nije majka već starateljka, a sve tražeći od Vučića pomoć u rešavanju birokratskih problema jer „niko kome se obratila nije hteo sa njom da razgovara“.

Studenti u blokadi Medicinskog fakulteta su posle emitovanja ove isповesti na društvenim mrežama napisali „Živimo pakao“.

Lista sa podrškom studenata zove se „Bor, naša odgovornost“. Kandidatkinja sa te liste, studentkinja Nevena Ilić je u razgovoru za portal „Mašina“ ocenila da je Bor spreman za promenu.

Samu završnicu kampanje obeležile su teške optužbe. Pravni tim liste „Bor, naša odgovornost“ podneo je krivične prijave protiv načelnice gradske uprave i overivača zbog sumnje na falsifikovanje i zloupotrebu položaja, objavio je portal „Glas Zaječara“.

Oni tvrde da su uvidom u dokumentaciju otkrili da su istaknuti funkcioneri SNS-a svojim potpisima podržali liste „Borci za Bor“ i „Irena Živković – Radnička“, što vide kao dokaz da su ove li-

AKTIVISTKINJE IZ KULE, MEĐU KOJIMA SU I ČLANICE „GLAS MLADIH OPŠTINE KULA“, DOŽIVELE SU I PRETNJE I UCENE OSVETNIČKOM PORNOGRAFIJOM. NA INSTAGRAM PROFILU „69. KULA“, DELJENE SU FOTOGRAFIJE, IMENA I PREZIMENA 14 DEVOJAKA IZ OVE OPŠTINE

ste bliske vlasti.

Irena Živković, dugogodišnja ekološka aktivistkinja i poslanica sa liste „Srbija protiv nasilja“, ove navode je odbacila kao „javni linč“ i „nacističko targetiranje“, ističući da su aktivisti liste „Bor, naša odgovornost“ kampanjom od vrata do vrata ugrozili njenu bezbednost, zbog čega je zatražila zaštitu policije.

Dalibor Jović, nekadašnji poverenik PSG i lider liste „Borci za Bor“, nije odgovorio na ove optužbe.

Na glasačkom listiću će biti i vlaška manjinska lista „Svoji na svome – Predrag Balašević“, „Ljudi u centru – Srećko Zdravković“, kao i koalicija NADA.

Vučić je krajem februara ocenio da će najneizvesnija trka biti u Kuli i Boru. Možda je to razlog što će izbore u Boru pratiti čak 17 organizacija sa 757 akreditovanih posmatrača. Na 48 biračkih mesta za 38.511 upisanih birača, to znači da bi na svakoj lokaciji moglo da se nađe oko 16 posmatrača.

MAJDANPEK

U Majdanpeku, gradu u istočnoj Srbiji, građani će moći da biraju između četiri izborne liste.

Prva na glasačkom listiću, kao i u drugih devet opština i gradova, biće koalicija okupljena Srpske napredne stranke, a na njihovoj listi gotovo da nema uopšte ljudi koji su vodili opštinu u prethodnim mandatima.

Glavni protivkandidat naprednjacima je lista koju su podržali studenti iz Majdanpeka pod nazivom „Ne dam – Nu dau“.

Za izbore su se prijavili i „Srpski liberali za zeleni Majdanpek“, lista koja se pojavljuje i na drugim glasačkim listićima u još nekoliko opština, kao lista „Dr Damjana Stevklića“, bivšeg člana Srpske napredne stranke, koji na ove izbore izlazi kao opozicija.

U ovoj opštini postoji i sumnja na unapred režiranu izbornu manipulaciju,

imajući u vidu da u biračkim spiskovima ima više upisanih glasača nego ukupnog broja stanovnika.

Iako ova opština broji ukupno 14.559 stanovnika, broj birača u spisku iznosi 15.417.

Majdanpek inače godinama ima iste probleme, grad leti nema vodu, zimi nema grejanje, a ove godine je danima bio i bez struje.

Građane u narednom periodu zabrinjavaju najave da bi ceo centar grada mogao da bude porušen, a stanovnici preseljeni, kako bi se proširio rudnik bakra, sada u vlasništvu kineskog Zidina, iako zasada nema zvanične potvrde takve informacije. Meštani u ovim pričama prepoznaju obrazac iz ranijih godina kada je deo planine Starice isto tako srušen zbog potreba rudnika.

U samom gradu, smatra se da naprednjaci imaju veoma slabu podršku i da čak ni sam Vučić u kampanji nije došao u sastavu opštine gde ima podršku.

Inače, kako je saopštio Pokret „Kreni-promeni“, u selima opštine Majdanpek, naprednjaci zastrašuju stanovništvo pričama da preko UV lampi na glasanju znaju ko je za koga glasao.

Na izborima 2022, SNS je dobio 55,2 odsto glasova, SPS je osvojio 14,38 odsto, a lista „Ne dam – Nu dau“ – 10,89%.

KLADOVO

Meštani Kladova, opštine na desnoj obali Dunava uz samu granicu sa Rumunijom, na predstojeće lokalne izbore izlaze sa tri izborne liste, oni će birati 28 odbornika koji će ih predstavljati u lokalnoj skupštini.

I u ovom mestu, kao i u Majdanpeku, zabeležen je veći broj upisanih birača nego što ima stanovnika.

Prema podacima iz poslednjeg popisa stanovništva 2022. godine, u Kladovu ima ukupno 17.435 stanovnika. Međutim, po odluci o utvrđivanju ukupnog broja birača u ovoj opštini, koji je objavljen 14. marta na sajtu Republičke izborne komisije (RIK), pravo na glasanje u opštini Kladovo ima 21.090 birača, što je 3.655 više od broja stanovnika u ovom mestu.

Prvu izbornu listu, koalicija „Aleksandar Vučić – Kladovo, naša porodica“ čine Srpska napredna stranka, Socijalistička partija Srbije i Srpska radikalna stranka.

Druga izborna lista sa, takođe, 28 pre-

dloga za odbornike jeste studentsko-građanska lista, „Grupa građana – Kladovo ima nas“. Listu čine studenti i građani uz podršku dela opozicije koja se povukla iz izborne trke i podržala ovu građansku inicijativu.

Pod brojem tri na izbornom listiću u Kladovu biće grupa građana „Srpski liberali – Za zeleno Kladovo“.

KNJAŽEVAC

Kandidate za svih 40 mesta u Skupštini opštine Knjaževac imaju tri liste.

U ovoj opštini će se naprednjacima suprotstaviti jedna opoziciona i jedna koju podržavaju studenti.

Izbornu listu „Promene – Dr Igor Milosavljević – Marko Ignjatović“ podnela je koalicija opozicionih stranaka Narodni pokret Srbije, Novo lice Srbije, Stranka slobode i pravde i partije koje čine koaliciju NADA – Novi DSS i Pokret za Krajevinu Srbiju.

Listu „Knjaževac uz studente – Čista lista – Dr Ivan Milošević“ podnela je istoimena grupa građana koju podržavaju studenti u blokadi, a kojoj je podršku pružila i Demokratska stranka. Ovu listu Opštinska izborna komisija je odbila da proglasi iako je podnela 631 potpis (od potrebnih 300) zbog tri neispravna potpisa. Viši sud u Zaječaru poništio je odluku OIK Knjaževac 13. marta.

SEVOJNO

Sevojno, opština u sastavu grada Užica, biraće između četiri liste.

Najozbiljniji protivnik vladajućeg SNS-a sa koalicionim partnerima je lista „Ujedinjeni Sevojno“.

U Sevojnu se u kampanji kao dominantan problem opisuje atmosfera stal-

nog pritiska i straha, gde ljudi svakodnevno slušaju o pretnjama i ugrožavanju posla zbog političkog opredeljenja. Pominju se i situacije u kojima su građani, posebno oni koji podržavaju opoziciju, pozivani na informativne razgovore.

Posebnu zabrinutost izaziva mogućnost da su podaci o političkim stavovima birača dospeli do poslodavaca ili vlasti.

Na prethodnim izborima 2022. godine, lista naprednjaka osvojila je 50,15% glasova, druga po redu je bila „Zdrava Srbija“ sa Milanom Stamatovićem na čelu, koja je osvojila 19,17%. Treća po redu bila je opoziciona lista „Ujedinjeni za Sevojno, Bogosav Mihailović“, sa osvojenih 13,23 odsto.

BAJINA BAŠTA

Vladajuća koalicija u Bajinoj Bašti je na lokalnim izborima 2022. godine glatko osvojila 24 od 45 mandata u skupštini opštine. Sada na crtu listi „Aleksandar Vučić – Bajina Bašta, naša porodica“ izlazi još pet lista, među kojima je i opoziciona koalicija „Ujedinjeni za Bajinu Baštu“, koju podržavaju i studenti.

Predsednik Srbije boravio je u Bajinoj Bašti 15. marta, simbolično na godišnjicu velikog studentsko-građanskog skupa u Beogradu, koji je ostao upamćen po sumnjama u javnosti da je protiv demonstrata tada upotrebljen zvučni top.

Obraćajući se pristalicama u Bajinoj Bašti, Vučić je istakao da mu je taj dan bio jedan od najtežih u profesionalnoj karijeri, ali da je država „sačuvana zahvaljujući hrabrosti naroda“. Ocenio je i da će predstojeći lokalni izbori biti teški „delimično i njegovom krivicom“, jer neke stvari u ovoj opštini još nisu urađene, pa je obećao da će radovi na tunelu ispod Kadinjače početi do Vidovda-

na, obnovu puta ka Valjevu i dodatnih šest miliona evra za lokalne saobraćajnice, poručivši da će nakon pobede nazdraviti „čuvenom baštanskom klekovačom“.

Aktivistkinja Jelena Vukašinić Milovanović, sa druge strane, u razgovoru za N1 je ocenila da se uprkos maloju i ušuškanoj sredini svest ljudi promenila i da su građani počeli slobodnije da govore o nezadovoljstvima. Ona je, međutim, navela i primer svojih rođaka iz Goražda, koji su prijavili prebivalište u Bajinoj Bašti kako bi mogli da glasaju, dok su njihovi roditelji isto učinili u Beogradu. Sa druge strane, nastavnik istorije i kandidat na studentskoj listi Vladimir Jevtić našao se na udaru tabloida zbog navodnih anti-srpskih stavova, što je za portal Nova.rs prokomentarisao kao pokušaj demotivacije ljudi da učestvuju u političkom procesu.

Najteže optužbe o toku kampanje izneo je Uroš Đokić sa liste „Ujedinjeni za Bajinu Baštu“ u razgovoru za televiziju N1, tvrdeći da se sprovede otvorene ucene nad privrednicima i zaposlenima u Hidroelektrani. On je naveo da ima informaciju da je kontroverzni biznismen Milan Radoičić lično pozivao istaknute vlasnike firmi u Bajinoj Bašti, uz poruku „ovo je spisak ljudi koji su potpisali podršku opozicije. Na vama je da ne izađu na izbore, a ako izađu na izbore, dobiće otkaz ili vi više nećete imati posla“.

Na glasačkom listiću naći će se i „Zdrava Srbija“ Milana Stamatovića koja je u prethodnom sazivu imala tri odbornika, zatim Socijaldemokratska partija Srbije, kao i dve grupe građana, od kojih su iza jedne Srpski liberali dok se druga zove „Nestranački pokret za Bajinu Baštu“. **N**

KO DOBIJA A KO GUBI U NOVOM ZALIVSKOM RATU?

Zalivskim državama je potreban spoljni hegemon koji bi im garantovao zaštitu od spoljašnjih faktora, ali i ravnotežu između njih. SAD su obavljale tu ulogu u poslednjih pola veka, ali su na iranskom ispitu pale. Bez prisustva Vašingtona, sa poslovično distanciranom Kinom i sa Rusijom usredsređenom na evropski front, veliki je rizik da dođe do trojnog sukoba između Izraela, Turske i Irana

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Vladimir Putin, Si Đinping i Redžep Tajip Erdogan odlučili su da čekaju i da se nadaju negativnom epilogu rata Sjedinjenih Američkih Država sa Islamskom Republikom po Zapad u celini. Za ruskog predsednika takav ishod bi značio povećanje šansi da završi u svoju korist invaziju na Ukrajinu, za kineskog lidera bi otvorio put za osvajanje Tajvana, po mogućstvu mirnim a ne ratnim sredstvima, i na kraju za turskog predsednika bi to bio dobar uvod u završni obračun sa Izraelom za vodeću poziciju u istočnom Mediteranu i na Bliskom istoku.

Petromonarhije u Persijskom zalivu će na kraju ovog sukoba imati dve opcije.

Prva je da, uprkos nepouzdanosti Trampove administracije, naprave još kapilarniji savez sa SAD, povećaju ulaganja u vojsku i bezbednosne sisteme. Druga je da pristanu na pakt sa Teheranom koji bi predviđao mirnu koegzistenciju u režiji Kine. Slaba tačka drugog rešenja su ambicije Islamske Republike. Ako režim pasdarana preživi i ostane na

Između Persijanaca i Turaka postoji veliko rivalstvo za ulogu vođe u islamskom svetu. I jedni i drugi činjenicu da nisu Arapi pokušavaju da nadoknade predstavljajući se kao veliki zaštitnici Palestinaca i, posledično, smrtni neprijatelji Izraela

nogama, neće se zadovoljiti pacifikovanjem regiona.

Zalivskim državama je potreban spoljni hegemon koji bi im garantovao zaštitu od spoljašnjih faktora, ali i ravnotežu između njih. SAD su obavljale tu ulogu u poslednjih pola veka, ali su na iranskom ispitu pale. Bez prisustva Vašingtona, sa poslovično distanciranom Kinom i sa Rusijom usredsređenom na evropski front, veliki je rizik da dođe do trojnog sukoba između Izraela, Turske i Irana.

U toj konstelaciji, Rijad, Abu Dabi i Aman gledali bi u pravcu Jerusalima, Jemen i Oman u pravcu Teherana, a Katar i Damask prema Turskoj, dok bi Irak bio podeljen na sve tri zone uticaja – Kurdi sa Izraelom, šiiti sa Islamskom Republikom i suniti sa Turcima.

U MOREUZIMA SLABIJ MOŽE DA POBEDI JAČEG

Iran ucenjuje svoje komšije vodom, ciljajući postrojenja za desalinizaciju, a ostatak sveta naftom i gasom blokirajući Ormuski moreuz, nadajući se da će okolne arapske zemlje i saveznici SAD izvršiti dovoljno jak pritisak na Vašington da pristane na kompromis koji bi teokratski režim mogao da proda svojoj publici kao pobedu.

O strateškom značaju moreuza pisao je još Tukidid. Otac istorijske nauke, zajedno sa Herodotom, objašnjavao je pre gotovo dve i po hiljade godina da čak i, uslovno rečeno, manje ili nižerazredne sile mogu da upotrebe tesnace u obračunu sa mnogo jačim silama. Grci protiv Persijanaca u Termopilskom klancu ili kod Salamine, Japanci protiv Rusa u bici kod Cušime.

Ta lekcija je promakla i mladom ministru odbrane Ujedinjenog Kraljevstva u Prvom svetskom ratu, Vinstonu Čerčilu. Da ju je naučio, Čerčil ne bi tako olako poslao trupe Imperije u kojoj sunce nije zalazilo da zauzmu Dardanele. Čak i umiruće Otomansko carstvo, koje

su balkanske države pobedile par godina ranije, imalo je snage da se odupre i nanese jedan od najtežih poraza Velikoj Britaniji u njenoj istoriji.

Istini za volju, ne moramo ni da idejno toliko daleko u istoriju. Dovoljno je prisettiti se kako su Ukrajinci dronovima koji koštaju par desetina hiljada evra uništili kompletnu crnomorsku flotu Ruske Federacije.

Ali nije samo Ormuski moreuz dobitna iranska karta. Pasdarani ne drže pod totalnom kontrolom Hute u Jemenu, ali i dalje mogu da ih iskoriste u moreuzu Babel Mandeb za blokiranje ili otežavanje prolaza za brodove upotrebom moderne piraterije. Podsetimo, Huti su nekoliko godina terorizovali sve teretne brodove, osim kineskih i ruskih, i primorali su NATO i EU da angažuju mornaricu kako bi obezbedili sigurnost prolaza.

PASDARANI IGRAJU NA KARTU VREMENA

Pasdarani i basidži su likvidirali bez pardona nekoliko desetina hiljada građana Irana na prelazu iz 2025. u 2026. godinu i ne bi imali pardona da primene još suroviju represiju, o čemu svedoče i izveštaji američkih i izraelskih obaveštajaca s terena. Tako da je više nego izvesno da će Teheran nastaviti sa tzv. horizontalnim ratom, sejući haos u regionu, i koliko je to moguće, na planeti. U tom kontekstu treba ozbiljno uzeti i pretnje člника Islamske Republike da bi mogli da pokrenu i seriju terorističkih akcija čija bi meta bili turisti.

U Teheranu igraju na istu kartu kao i Moskva u ratu sa Ukrajinom, a to je da u EU i SAD postoji veoma nizak prag trpljenja kako za ljudske žrtve, tako i za podnošenje ekonomskih kriza, odnosno odricanja od komfora i blagostanja na koje su se navikli građani zapadnih država. Plus, za razliku od autokratskih i teokratskih režima gde je vlast doživotna, u demokratskim zemljama ona je na

proveri svake dve ili četiri godine i samim tim podložna propagandi koja dovodi u pitanje stubove na kojima počiva Zapad.

U Iranu i Rusiji nema slobodnih izbora, politički protivnici se likvidiraju. U Turskoj, ko ostvari izborni rezultat koji ugrožava Erdogana završava u zatvoru, poput Selahatina Demirtaša ili Ekrema Imamoglua. U Kini izbora nema uopšte, a da ne govorimo o slobodi medija, mišljenja i političkim pravima.

KINESKA PRIJATELJSTVA NISU BEZ LIMITA

Osovina autokratija (Peking, Moskva, Teheran, Karakas, Pjongjang) pokazala se mnogo manje solidnom nego što su njeni članovi propagirali godinama. Sada je svima jasno da kineska prijateljstva nemaju limit samo na rečima. U realnosti su prilično ograničena, čak i kada imaju solidnu istoriju, kao kinesko-iransko.

Podsetimo, Centralna imperija i Persija su uspostavile odnose i trgovinu 200 godina pre Hrista. Kina je potpisala Sporazum o prijateljstvu sa kraljevskom familijom Kadžar početkom 20. veka. Iran je bio među prvim zemljama koje su priznale Maovu Narodnu Republiku 1949. godine. Komunistički režim je uzvatio priznavanjem Islamske Republike 1979.

Primeru radi, od početka američko-izraelskih napada na Iran, Kinezi su izdvojili par stotina hiljada evra u humanitarne svrhe, dostavili su logističke informacije o kretanju američke flote i aviona F-35 i B-2, kao i seriju informacija sakupljenih preko satelita. Na taj način

Više je nego izvesno da će Teheran nastaviti sa tzv. horizontalnim ratom, sejući haos u regionu, i koliko je to moguće, na planeti

Sa novom cenom nafte, blokadom ili otežanim prolazom nafte kroz Ormuski moreuz, Rusija može da se bolje pozicionira u relacijama sa Kinom, Indijom, ali i zapadnim zemljama

Kinezi su pomogli Irancima, ali su imali i priliku da se vežbaju i provere pouzdanost i efikasnost instrumenata i tehnologije na raspolaganju za budući sukob sa Amerikancima. Takođe, Peking je dobio priliku da proučava iz privilegovane pozicije poteze, taktiku i primenu američke doktrine na terenu. U kolateralne benefite za Kinu ulazi i upotreba velikog broja raketa-presretača THAAD, koje će biti fundamentalne za odbranu Tajvana od eventualne kineske invazije.

Kina je potpisala sporazume sa Islamskom Republikom vredne 400 milijardi dolara za izgradnju infrastrukture, telekomunikacija i drugih strateških sektora. Istovremeno, Iran je prodavao Kini naftu po ceni od deset dolara po barelu, odnosno pet do šest puta manje od tržišne cene do kraja prošlog februara. Iran je prodavao Kini 90 odsto nafte namešnjene za izvoz, jer je Peking beskrupulozno koristio činjenicu da je jedini mogao da kupuje naftu od Teherana ne mareći za sankcije Vašingtona.

Više od odbrane Irana, Džongnanhajn je zainteresovan za odbranu režima pasdarana, ali i za održavanje stabilnosti u čitavom regionu Srednjeg istoka, kako zbog investicija, tako i radi obezbeđivanja energetske snabdevačkog lanca. Peking je dostavio vlastima u Teheranu tehnologije za kontrolu građana Irana, od limitiranja upotrebe interneta do prepoznavanja lica ljudi. Oba instrumenta su pasdarani i basidži maksimalno koristili u masakru građana Irana sa nekoliko desetina hiljada žrtava pre tri meseca.

Iran nije samo obezbeđivao Kini naftu po bagatelnim cenama, već je garantovao prolaz kineskim brodovima kroz moreuz Bab el Mandeb. Dok su brodovi svih drugih država bili izloženi piratskim napadima Huta, brodovi sa kineskom zastavom prolazili su nesmetano, zajedno sa ruskim, naravno.

KINA NIJE NIKADA VIDELA IRAN KAO SAVEZNIKA

Uprkos geostrateškom značaju i benefitima koje je Kina imala od Irana, Peking nijednog momenta nije imao nameru da brani Islamsku Republiku. Kineske vlasti su upotrebile i mnogo umereniji rečnik nego u slučaju Venecuele. Dok je desant na Karakas i hapšenje Madura snažno osuđeno od prvog momenta, napad na Iran je praćen saopštenjima i izjavama koje su izražavale zabrinutost i pozivale na prekid neprijateljstva i povratak za pregovarački sto.

Narodna Republika ima najveće akumulirane rezerve nafte i, sa uvozom iz Rusije i domaćom proizvodnjom, Kinezi mogu bez problema da prebrode tri go-

dine bez uvoza nafte od drugih dobavljača. Generalno, Džongnanhaj mnogo više brine porast cena nafte, blokada Ormuskog moreuza i eventualna promena režima u Teheranu.

Za Peking je dovoljno da na vlasti u nekadašnjoj Persiji ostane antiamerički i antizapadni režim, jer je prvo pravilo kineske spoljne politike da izbegava konflikte daleko od svojih granica, pogotovo ako je u njih upletena direktno ili indirektno Amerika. Drugi motiv je odnos Pekinga sa arapskim petromonarhijama. Primera radi, odnosi sa Rijadom su bolji nego sa Teheranom i, posledično, nije u interesu Kine da otvoreno stane na stranu Irana, pogotovo nakon napada pasdarana na susedne države.

Si Đinping je veliki obožavalac Mao Cedunga, ali ne deli aforizam velikog vođe: „Velika je konfuzija pod nebeskim svodom, situacija je odlična.“ Sijeva Kina ne voli kaos, neizvesnost i nesigurnost. Omiljena reč u Džongnanhaju je stabilnost i planiranje.

Iran nije saveznik Kine. Peking nema obavezu da brani Iran, niti je hteo da preuzme tu brigu. Džongnanhaj ne preuzima ulogu strateškog bezbednosnog partnera i svoje investicije obezbeđuje korupcijom čelnika autokratskih i hibridnih režima. Reč je o geopolitičkoj taktici koja omogućava Kini komotnu poziciju da krivicu svaljuje na druge, a zasluge pripisuje sebi.

PUTIN PRIČA SAMO SA PETROM VELIKIM I KATARINOM VELIKOM

Vojni „kejsijanzizam“ je, nakon prvih veoma pozitivnih rezultata po rusku ekonomiju, počeo da pokazuje i svoje drugo lice kroz stagnaciju, inflaciju i visoke kamatne stope. Dupliranje cene nafte i gasa, sa perspektivom rasta, kao i američko zeleno svetlo Moskvi da može da prodaje naftu i gas, pod uslovom da se plaća u dolarima, najbolja su moguća vest za Kremlj.

Kremlj neće moći samo da popuni svoje prazne kase neočekivanim novcem od prodaje nafte, već će moći i da izađe iz podređene pozicije u odnosima vis-à-vis sa Džongnanhajem. Sa niskim cenama energenata i sankcijama SAD i EU, Rusija je bila primorana da igra ulogu mlađeg partnera Kine i da izlazi u susret svim zahtevima Pekinga.

Sa novom cenom nafte, blokadom ili

otežanim prolazom nafte kroz Ormuski moreuz, Rusija može da se bolje pozicionira u relacijama sa Kinom, Indijom, ali i zapadnim zemljama.

Američki rat protiv Irana ide naruku Rusiji i kada je u pitanju ukrajinski front. U Vašingtonu moraju da čuvaju određene zalihe raketa i raketnih sistema za Pacifik i eventualni napad Kine na Tajvan, tako da je sasvim očekivano da Ukrajina bude zakinuta za nove isporuke naoružanja, uprkos tome što evropske članice NATO-a i EU plaćaju ceh Amerikancima.

Novi sticaj okolnosti ubrzao je transformaciju Rusije, na unutrašnjem planu, u Kinu. Kremlj je počeo sa primenom cenzure po kineskom principu. Društvene mreže i sajtovi koji nisu pristali na cenzuru ili kontrolu Kremlja eliminisani su ili će biti eliminisani.

Za Peking je dovoljno da na vlasti u nekadašnjoj Persiji ostane antiamerički i antizapadni režim, jer je prvo pravilo kineske spoljne politike da izbegava konflikte daleko od svojih granica, pogotovo ako je u njih upletena direktno ili indirektno Amerika

Putinov režim želi da neutrališe internet kao izvor informacija i da ojača ulogu televizije kao glavnog izvora vesti za građane Rusije. Naime, u Kremlju su mišljenja da je preko televizije mnogo lakše i efikasnije kontrolisati široke narodne mase i plasirati željene narative.

Rat u Ukrajini nije pitanje opstanka Rusije, ali jeste opstanka Putinovog režima. Nekrunisanom caru Ruske Federacije potrebna je pobjeda, odnosno zauzimanje kompletne teritorije četiri ukrajinske oblasti. Tako bi, uz pomoć propagandne mašinerije, mogao da glorifikuje proširenje Ruske Federacije.

Putin, po rečima šefa diplomatije Sergeja Lavrova, živi u istoriji: „On (Putin) priča samo sa Petrom Velikim i Katarinom II.“ Na taj način je Lavrov želeo da stavi do znanja koliko je Putin opsednut istorijom i da ga ništa drugo ne interesuje.

U tom kontekstu, pobjeda u Ukrajini za Putina predstavlja osiguranje ulaska u rusku povest i zauzimanje mesta po-

red Petra Velikog i Katarine, imperatora koji su proširili granice Rusije, kao i on.

To što invazija na Ukrajinu može da se pretvori u ono što je bio rat oko Sueckog kanala za Veliku Britaniju ili Alžir za Francusku zanemarljiv je detalj za Putina. O tome će razmišljati, ili još bolje rečeno – cenu će plaćati buduće generacije građana Rusije.

ZAŠTO RUSIJA NIJE BRANILA IRAN

Ruska impotentnost u zaštiti svojih saveznika postala je poslovična, od Jermenije preko Sirije do Venecuele i Irana. Oko Teherana, Moskvi su ruke višestruko vezane. S jedne strane, nije uputno ljutiti Amerikance, sa kojima pregovaraju o Ukrajini i nadaju se dogovoru sa Vašingtonom, a s druge, Rusija je partner zalivskim petromonarhijama u okviru OPEK+, dok Putin ima veoma bliske odnose sa kraljevskom familijom u Rijadu i sa emirima u Ujedinjenim Arapskim Emiratima.

Prve reakcije Rusije na američko-izraelski napad na Iran bile su veoma snažne, jer su u Moskvi strahovali da bi moglo da dođe do promene režima, a da oni pritom ne mogu ništa da urade osim da bespomoćno gledaju kako njihovi „priatelji“ odlaze s vlasti, kao Assad u Damasku ili Maduro u Karakasu.

Međutim, kada je postalo jasno da do promene režima neće doći i da nije isključeno da dođe do rata niskog intenziteta na duže staze, Rusi su promenili taktiku. Veoma tvrde verbalne note zamenjene su ćutanjem, praćenim konkretnom pomoći Iranu. Na sličan način na koji EU i SAD pomažu Ukrajini, tako Rusija pokušava da bude uz Iran.

Indikativno je da su Rusija i Iran potpisali Sporazum o sveobuhvatnoj saradnji u kome nije predviđena obaveza međusobne vojne pomoći u slučaju da druga strana bude napadnuta od treće sile. Primera radi, u sporazumu Rusije sa Severnom Korejom takva klauzula postoji.

Rusija i Iran su vekovima bili rivali, sve do kraha SSSR-a, kada su preko noći postali partneri. Moskva je na prelazu između 20. i 21. veka prodala ogromne količine naoružanja Teheranu, od raketnih sistema do borbenih aviona.

Međutim, Kremlj nijednog momenta nije zapostavio odnose sa Rijadom i drugim petromonarhijama, kao i sa Izraelom

Putin, po rečima šefa diplomatije Sergeja Lavrova, živi u istoriji: „On (Putin) priča samo sa Petrom Velikim i Katarinom II.“ Na taj način je Lavrov želeo da stavi do znanja koliko je Putin opsednut istorijom i da ga ništa drugo ne interesuje

lom. Partnerstvo Moskve i Teherana pre-tvoreno je u savezništvo tokom odbrane Asadovog režima u Siriji 2015. godine.

Najveći kvalitativni skok u relacijama između severne i južne obale Kaspijskog mora dostignut je sa početkom ruske invazije na Ukrajinu. Iran je pomogao Rusiji kao malo ko u njenim teritorijalnim aspiracijama prema Ukrajini. Teheran je dostavljao Moskvi municiju i, pre svega, dronove „šahed“. Rusi su zauzvrat dostavili Islamskoj Republici avione, helikoptere i, pre svega, borna kola „spartak“, koja služe za suzbijanje demonstracija i unutrašnjih formi protesta. Prema rečima Vilijama Bernsa iz 2023. godine, tada direktora CIA, ruski stručnjaci za razvoj raketnih i balističkih sistema došli su u Iran i veoma aktivno radili na razvoju raketnog potencijala Islamske Republike.

Iran je pomogao Rusiji u dobroj meri i svojim „know-how“ u zaobilazanju američkih i evropskih sankcija, ali i u kreiranju tzv. fantomske flote za prodaju nafte.

Rusija se prilično založila za akreditaciju Islamske Republike na tzv. Globalnom jugu, s obzirom na to da je bila njen sponzor za ulazak u BRICS, Šan-

gajsku organizaciju za saradnju, ali i za potpisivanje Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Evroazijskom ekonomskom unijom. Inače, Moskva je pomogla i iranske proksije u regionu, posebno Hute u Jemenu, dajući im naoružanje i obezbeđujući instruktore za obuku.

TURSKA SE SPREMA ZA OBRAČUN SA IZRAELOM

Ankara je veoma uspešno i lukavo koristila sve regionalne krize u poslednje dve decenije za jačanje svoje pozicije i realizaciju nacionalnih interesa. U postojećem ratu, po dobrom običaju, Erdoganov režim želi da iskoristi usredsređenost Izraela na akcije protiv Irana i Hezbolaha u Libanu, ali i slabljenje Irana, kako bi u povoljnom momentu iskoristio svoju stratešku prednost.

Ovde treba podvući da Turska nema nameru da zarati sa Iranom – naprotiv, u Ankari ne žele da dođe do raspada Islamske Republike i građanskog rata. Prvo, zato što ne žele da vide nove talase izbeglica, pogotovo Kurda i Azera, što bi moglo da promeni etničku sliku istočne Anadolije. Drugo, takav scenario bi otvorio vrata za kreiranje kurdske države, tim pre što je u poslednje vreme došlo do velikog zbližavanja između Izraela i Kurda.

Između Persijanaca i Turaka postoji veliko rivalstvo za ulogu vođe u islamskom svetu. I jedni i drugi činjenicu da nisu Arapi pokušavaju da nadoknade predstavljajući se kao veliki zaštitnici Palestinaca i, posledično, smrtni neprijatelji Izraela.

Evolucija Erdoganove pozicije prema Izraelu, od partnera do zakletog takmaca, imala je nekoliko faza. Od incidenta sa turskim brodom „Mavi Marmara“ 2010. godine, kada su izraelske snage pre-sele brod koji je plovio prema Gazi (devet osoba je ubijeno), preko posredničkog rata u Siriji koji je trajao godinama, do sve otvorenijeg savezništva Kurda i Jerusali-ma. Izjava ministra odbrane Izraela Gide-ona Sara da su Kurdi žrtve turske i iran-ske represije i da su oni prirodni saveznici Izraela uključila je alarm u Ankari i posle-dično pojačala antiizraelsku kampanju.

Istovremeno, reislamizacija Turske, na kojoj Erdogan radi godinama, podrazu-meva pronalaženje neprijatelja, a Izrael sa Netanjahuom na čelu je idealan. Persijski filozof Šams Tabrizi je govorio: „Nađi ogledalo ako želiš da nađeš samog sebe“ – Netanjahu i Erdogan su Tabrizi-jevo ogledalo jedan za drugog.

Erdoganova želja na najvažniji muslimanski praznik da „Bog uništi Izrael“ i optužba šefa diplomatije i bivšeg šefa obaveštajne službe Hakana Fidana da „Izrael sprema novi genocid u Libanu pod izgovorom borbe protiv Hezbolaha“ deo su, koliko god to zvučalo neverovatno, uobičajene dijalektike.

Predsednik Turske je izuzetno lukav političar i on nije stavio u svoj politički program, kao Islamska Republika, unište-nje Izraela, već se obratio teatralno Svevišnjem, skidajući sa sebe odgovornost.

Ratnohuškačka retorika nije name-njena pripremi Turaka za rat – naprotiv, poslednje što Erdogan želi jeste ulazak u rat, budući da Ankara nije u stanju ekono-mski da izdrži ratnu avanturu i go-tovo je sigurno da bi to destabilizovalo zemlju. U zemlji sa dvocifrenom inflacijom, svaka energetska kriza ili ulazak u vojni sukob rizikuje da se pretvori u snažan socijalni pritisak – krajnje neprepo-ručljivo u zemlji sa jakom laičkom opo-zicijom i nacionalnom manjinom od 20 odsto sa državotvornim ambicijama.

Ratnohuškačka retorika deo je Erdoga-novog plana za organizaciju prevremeni-h izbora za predsednika. Redovni izbo-ri bi trebalo da se održe 2028, ali Erdogan ima nameru da ih sprovede ranije, odno-sno dok je Imamoglu u zatvoru, budući da je bivši gradonačelnik Istanbula noć-na mora za režim, jer mu popularnost ne opada uprkos lažnim optužbama, monti-ranim procesima i provlačenju kroz pro-pagandno blato u režimskim medijima. **N**

MARINCI STIŽU NA „PREGOVORE“

Na desantne brodove se ukrcao 2.200 pripadnika 31. MEU, jedinice stacionirane na ostrvu Okinava. Iz San Dijega su krenula još tri broda sa 11. MEU. A to ima i te kako veze sa „primirjem“ koje je u ponedjeljak ponudio Donald Tramp

Piše Aleksandar Radić

Predsednik Donald Tramp ne vlada situacijom, prvo je postavio ultimatum Iranu da dozvoli slobodan prolaz Ormuzom i mule su to odbacile. Zatim pretio je da će razoriti elektroenergetski sistem Irana i kao kontrameru mule su pripretila da će uništiti elektrane svima okolo, od Izraela do zalivskih zemalja. Predsednik najmoćnije zemlje sveta je „odložio“ udare. Ponudio je neku vrstu primirja, kakvu god, i to su mule odbacile.

U Beloj kući mora da se odluči šta dalje – da li prekinuti rat i proglasiti pobjedu? Ako se to učini, autoritet SAD biće narušen. Ako se nastavi rat, može da se produži na nedelje i mesece bez jasnog

rešenja. Može sve da se prekine u trenutku primenom nuklearnog oružja (samo reda radi stavili smo na listu i takav krajnje radikalni pristup).

Jedno rešenje je da se uzme nešto važno, neki komad Irana i čvrsto drži da se pokaže da Amerika ima silu.

Na putu sa Pacifika ka vodama severoistoka Indijskog okeana tri su velika američka desantna broda sa ukrcajnim 31. MEU, jedinicom marinaca ekvivalenta puka. Iz San Dijega krenula su još tri broda sa 11. MEU. Prolaz kroz Ormuzki moreuz i plovidba Persijskim zalivom postali su rizična radnja jer tankeri lako planu kada naiđu na iransku minu ili postanu meta drona. Američki plan da štite brodove daleko je od realizacije.

Istim morskim putevima treba da prođu marinci i da možda odu na kraj zaliva i zauzmu ostrvo Karg gdje se usred rata tankeri rutinski pune sirovom naftom. Marinci su krenuli u rat. Na desantne brodove se ukrcao 2.200 pripadnika 31. MEU (Marine Expeditionary Unit), jedinice stacionirane na ostrvu Okinava. Osnovna združena taktička jedinica je taj „MEU“ koji čini komanda, ojačani pešadijski bataljon, mešoviti avijacijski element prilagođen konkretnom zadatku i borbeni logistički bataljon. Poseduju sve što treba od borbenih vozila do haubica.

Marinska avijacija ima i višenamenske borbene avione F-35B koji su projektovani i izrađeni prema njihovim taktič-

ko-tehničkim zahtevima. Na borbene zadatke poleću sa kratke staze, a sleću vertikalno. Za prevoz sa brodova do desantne prostorije 31. MEU ima „tilrotore“ MV-22B koje pokreću dva motora postavljena vertikalno za poletanje i horizontalno za nastavak leta. U teretnom prostoru ima mesta za 24 ili 32 marinca, zavisno od toga da li se postave sedišta ili se smeste na podu.

Marinski „MEU“ ukrcan je na velike desantne brodove predvođene sa LHA-7 Tripoli čiji je depasman oko 45.000 tona. Sa palube tog broda poleću F-35B. U sastavu koji je 13. marta krenuo sa Okinave ka ratištu su i dva desantna broda klase „San Antonio“ koja se koriste za iskrcavanje pešadije do obale u brzim desantnim plovilima LCAC na vazдушnom jastuku.

Sastav 31. MEU čini vojsku u malom, samostalnu i dobro naoružanu. Zvanično zadatak bataljona marinaca je da „pronade protivnika, priđe mu i uništi ga vatrom i manevrom“. Ako se baš mora tako, marinci se i brane vatrom i bliskom borbom. Doktrina marinaca usredsređena je na vrlo dinamičan i agresivan pristup i zato oni tradicionalno obavljaju prvi udar. Iz plovidbe „MEU“ ka Iranu proizilazi zaključak da sada već postoji plan da se marinci uvedu u borbe.

Iz Kalifornije, iz pomorske baze San Diego, 19. marta, krenuo je na put preko Pacifika pa dalje na Bliski istok 11. MEU ukrcan na brod LHD-4 Bokser (41,5 hiljada tona) i na još dva velika desantna broda.

U gotovosti je 3.000 pripadnika 82. padobranske divizije, udarne pesnice američke armije, jedinice koja kako se američki zvaničnici hvale, može da iz baze Fort Brag smeštene u Severnoj Karolini dođe bilo gde u svetu za samo 18 časova.

Ako se pođe od pretpostavke da je zadatak ofanzivan i možda, barem na prvi pogled izvodiv, onda možda marinci i padobranici idu na ostrvo Karg koje je poznato kao jedan od glavnih „izvora“ nafte na svetu. Naime, naftovodi vode od nalazišta do tog ostrva odnosno molova koji služe za punjenje divovskih tankera. Zvanična statistika o iranskoj naftaškoj industriji kaže da se preko tih terminala izvozi 90% njihove nafte.

Pešćano ostrvo nekada je služilo kao iranski Goli otok za smeštaj političkih nezadovoljnika. U vreme procvata poslova sa naftom 1960. godine završen je prvi terminal i sistem cevovoda i poste-

Jedinice raketne artiljerije pasdarana su aktivne i svaki dan lansiraju 10-15 raketa. Efekti su snažni u domenu straha koji stvaraju. Pokušaj da sa dve rakete pogode četiri hiljade kilometara udaljeni cilj - američku bazu Dijego Garsija u Indijskom okeanu, završen je AI generisanim slikama uništenih bombardera B-52H

peno ostrvo je prekriveno cevima i skladištima koja su sada predviđena za 30 miliona barela sirove nafte. Zbog strateške važnosti Karg drži pod kontrolom Islamska revolucionarna garda i ostrvo je uređeno za odbranu.

U nedeljama pre rata Iranci su se trudili da prodaju što više nafte i da se delimično oslobode rezervi na ostrvu Karg računajući na to da će sve što ostane da postane meta američkih i izraelskih raketa. Poslovi su neko vreme nastavljeni i kada je rat počeo, ali 13. marta (podsećamo vas, istog dana kada su se desantni brodovi otisnuli sa molova na Okinavi) udarila je sila - glavno sredstvo bile su rakete sa višecevni lansera M142 HIMARS, onih istih koji su postali poznati pažljivijim čitaocima vesti zainteresovanim za ukrajinski rat.

Borbena oruđa su na terenskim vozilima formule pogona 6×6 i lako se premeštaju između vatrenih položaja i lansiraju rakete ATACMS dometa 300 km ili

možda i najnovije PrSM predviđene za gađanje meta na udaljenostima od 60 do 500 km koje su prvi put korišćene u „Ričućem lavu“. Vatreni položaji su u UAE. Neki prolaznici snimili su dva lansera tokom gađanja u Bahreinu, ali nevezano za udar na Karg.

I kako kaže vrhovni komandant SAD, uništili su vojne ciljeve, ali on lično suzdržao se od naređenja da se razori naftna infrastruktura „iz pristojnosti“ (for reason of decency). Tako se zove zaštita biznisa, zar ne? Poruka se svela na to da će se preispitati sudbina skladišta i terminala, ako Iran ne prekine aktivnosti blokade Ormuza.

Nisu okolnosti jednostavne jer iz viših političkih interesa nastavili su se rutinski poslovi na ostrvu Karg i nakon žestokog raketnog udara. Satelitski snimci pokazali su da su na terminalu jedan pored drugog dva tek pridošla tankera, a treći se puni, sedam brodova je usidreno - pet punih sirove nafte i mazuta, a dva na čekanju na prihvat.

Pitanje ostrva Karg čini se da je odavno rešeno prema stavu portparolke Bele kuće Karoline Levit koja je rekla da je njen šef dosledan po tom pitanju i istina je - novinari su se pristili da je 1988. godine za britanski „Gardijan“ rekao u kontekstu uništavanja tankera u iračko-iranskom ratu da „ako bi jedan metak pogodio naše brodove, naneli bismo smrtonosan udarac ostrvu Karg i ušli da ga zauzmemo“.

Okolnosti su sazrele. Marinci su na putu ka potencijalnoj desantnoj prostoro-

riji, ali šta će uraditi ne znamo. Ako naredite oni sa vrha, marinci će prihvatiti svoj deo posla. U ovom trenutku to se čini kao visokorizična avantura, ali čitav rat protiv Irana se vodi u istom tom pristupu – kako ćemo – lako ćemo.

Marinci bi morali da prođu kroz Ormuz, pa nekih 500 km duž iranske obale izloženi protivbrodskim raketama i dronovima i svemu što Iranci poseduju. U toku su neke pripreme i 18. marta američka avijacija bombardovala je skloništa protivbrodskih raketa usmerenih ka Ormuzu sa probojnim bombama GBU-72/B mase 5.000 funti (2.268 kg).

Recimo da se to ostvari uz silnu vazдушnu podršku, i da marinci zauzmu Karg, i šta tada – ostali bi u dometu iranskih haubica sa obale. Držali bi komad tuđeg tla.

Amerikancima na pomorskom vojištu sada nedostaje nosača aviona. Takva su vremena došla. Bela kuća naredila je da se pored nosača aviona CVN-72 Abraham Linkoln pošalje CVN-78 Džerald R. Ford koji je na moru još od leta prošle godine. Umesto odmora posade i rutinskih radova na održavanju brod je poslat na borbene zadatke. U međuvremenu, zbog štete od požara, morao je da se povuče sa zadatka do Krita na popravke.

U floti sada se nalazi 11 nosača, ali računajući u tu istu CVN-68 Nimic koji se nedavno vratio sa poslednjeg krstarenja i posle blizu 51 godinu u službi predviđen je za raspremu. Budući da ima nuklearnu pogonsku grupu, nije to jednostavan posao jer mora da se izvadi radioaktivno gorivo i postepeno brod rastavi i preto pi u staro gvožđe. Ratne potrebe sada su preče i Nimic će ostati na moru do marta 2027. godine, sve dok se ne završi proces usvajanja u naoružanje novog nosača CVN-79 Džon F. Kenedi, drugog sa tim imenom u istoriji američke mornarice.

Američka sila melje iranske vojne potencijale i i dalje se insistira na tome da se pokušava eliminisati ofanzivni potencijal. Nema indicija da postoji neki ostvariv plan u skladu sa namerom da se promeni iranska vlast. Nema bunta na ulicama iranskih gradova, Kurdi nisu krenuli u rat. Izraelci su procenili da možda treba pomalo podržati nezadovoljstvo u Iranu tako što uništavaju kontrolne punktove basidža, paravojne formacije potčinjene Islamskoj revolucionarnoj gardi koja drži

kontrolu teritorija i ima namenske jedinice za pojedine delove društva. U gušenju demonstracija basidži su posebno brutalni i valjda Izraelci cene da će ako potisnu te formacije sa ulica osloboditi prostor obnovi pobune i – da maštamo u njihovo ime – promeni režima.

Izraelci se tuku i protiv Hezbolaha koji iz južnog Libana lansira rakete i dronove. Dobili su povod i razmestili su tenkove „merkava“ preko „plave linije“, u zonu za koju je zadužen UNIFIL, misija Ujedinjenih nacija. Po uhodanoj proceduri „plavi šlemovi“ odlaze u skloništa, a Hezbolah i Cahal vode ljuti boj. Iz komande UNIFIL 18. marta rutinski su ukazali na to da su zabrinuti zbog „nasilne eskalacije“ i pažljivo prebrojavaju kršenja mira. Civilni se evakušu sa obe strane „plave linije“ i prilike na terenu ukazuju na to da će Cahal da pređe u širu ofanzivu u prostoru do reke Litani sa zadatkom da uništi Hezbolah. Čeka se na naređenje za proboj.

U mandatu UNIFIL nije da se bori protiv bilo koje strane, njihovo je da pomognu održavanje mira, ali kada krene rat da se pobrinu za sebe i prežive. Na terenu se u okviru UNIFIL, prema zvaničnim podacima misije, nalazi 169 pripadnika Vojske Srbije (VS), i to na isturenim pozicijama u blizini „plave linije“.

Cahal ako krene znaće šta i zašto čini. Izvršiće naređenje bilo da se ide tenkovima kroz sela južnog Libana ili da se love vozila basidža. Sve to predstavlja deo jasno definisanog plana da se u što većoj meri razore ljudski i materijalni resursi zemalja koje zvanični Tel Aviv i potpuna većina Izraelaca vide kao protivnike. Za njih je to borba za Izrael.

To nije slučaj sa američkom armijom za koju sada ne može da se kaže da ima jasan cilj rata koji vodi i do kada će avioni poletati na borbene zadatke. Primetan je veliki raskorak između „personalizovanog“ rata iz prvih časova 28. februara i rutinskog bombardovanja kakvo se sada vodi. Meša se strateško planiranje i

Marinska avijacija ima i višenamenske borbene avione F-35B koji su projektovani i izrađeni prema njihovim taktičko-tehničkim zahtevima. Na borbene zadatke poleću sa kratke staze, a sleću vertikalno

taktički zadaci i sve se podređuje medijskoj priči. Kada su novinari primetili da su do juče glavne mete – infrastruktura povezana sa nuklearnim programom – nekako ostale po strani u senci, američka avijacija je poslala bombardere sa probojnim bombama.

Puka likvidacija državnog vrha nije uništila režim mula, a u Beloj kući i dalje se bave procenama šta će biti ako bude sa Modžatbom Hamnejom. Bio on živ i zdrav (ili teško povređen) ili mrtav, struktura teokratskog mehanizma vlasti se održava. U trideset i jednoj provincijalnoj političko-vojnoj komandi postupa se prema naredbama koje su dobili pre rata zato što se očekivalo da može doći od pada sistema rukovođenja i komandovanja. Svako ima svoj usko definisani zadatak i režim funkcioniše decentralizovano.

Jedinice raketne artiljerije pasdarena su aktivne i svaki dan lansiraju 10-15 raketa. Efekti su snažni u domenu straha koji stvaraju. Pokušaj da sa dve rakete pogode četiri hiljade kilometara udaljeni cilj – američku bazu Dijego Garsija u Indijskom okeanu, završen je AI generisanim slikama uništenih bombardera B-52H. Nisu nastradali jer rakete nisu došle do baze – jedna je pala u more, a jednu su pogodili Amerikanci sistemom SM-3 sa nekog od ratnih brodova.

Iranske rakete verovatno ne bi pogodile ni ostrvo, a skromne su šanse da bi pale na neki važan deo infrastrukture baze, ali posledice postoje – strah koji se širi od novih poteza odmazde.

Zato su teheranskom režimu važne rakete porodice Koramšar koje postižu 2.000 km i sada smo videli i 4.000 km. Kao i ostali raketni sistemi iz iranskog inventara, i one vode severnokorejsko poreklo. Konkretno, radi se o derivatu ruske rakete R-27 (NATO kod SSn-N-6 Serb – Srbina) koja se lansira sa podmornica. U smutna vremena početkom 1990-ih godina, u Rusiji se za šaku dolara svašta prodavalo, pa i dokumentacija za rakete.

Odobrile su ruske vlasti tehničku podršku za razvoj rakete zemlja-zemlja koja se lansira sa velikog terenskog vozila. Deceniju i duže radili su u severnokorejskoj industriji na tom projektu i zatim su prodali tehničke crteže modifikovanog derivata „trećoj strani“ – Iranu. Taj put vodi od ruske R-27 do „koramšara“. **N**

Ovo nije još jedna kriza, ovo je energetska superšok

Ako su energetske krize iz 1970-ih bile „upozorenja“ a posledice invazije Rusije na Ukrajinu 2022. „test izdržljivosti“, napad Izraela i SAD na Iran proizveo je energetska superšok

Piše Milica Rilak

„Krizu bez presedana“ koju trenutno živimo, prema rečima direktora Međunarodne agencije za energiju (IEA) Fatih Birlola, može da se izrazi kao zbir dve naftne krize i jedne gasne (rusko-ukrajinske). Birlolova računica kaže da, dok su istorijski šokovi iz 1973. i 1979. godine odnosili oko pet miliona barela nafte dnevno, trenutni sukob je sa tržišta već izbrisao jedanaest miliona barela nafte svakog dana i oko 140 milijardi kubnih metara gasa.

Glavna razlika između „našeg“ superšoka i onoga što se dešavalo u prošlosti leži u prelasku sa političkih odluka na fizičko uništenje. Analiza Instituta za energetske studije u Oksfordu podseća da je, primera radi, energetska kriza 1973. godine počela odlukom Organizacije arapskih zemalja izvoznica nafte (OAPEC) da uvede embargo kao odgovor na podršku Zapada Izraelu tokom Jomkipurskog rata, te su namerno smanjile proizvodnju.

Cena nafte skočila je približno četiri puta u veoma kratkom periodu, sa oko tri dolara po barelu u 1972. godini na oko 12 dolara do 1974. godine. Naftna polja i prateća infrastruktura tada su, međutim, ostali čitavi dok danas Birlol i IEA upozoravaju da je najmanje 40 energetskih objekata u regionu Zaliva teško oštećeno. To znači da čak i ako bi „izbio mir“ dok čitate ovaj tekst, snabdevanje se ne bi moglo brzo oporaviti jer je infrastruktura fizički razorena.

Aktuelna situacija apsurdna je iz još jednog razloga – nafta se nalazi na pogrešnom mestu. Najveći svetski proizvođači, poput Kuvajta i Iraka, suočavaju se sa prepunim skladištima jer njihova nafta zbog blokade Ormuskog moreuza fizički ne može da krene ka kupcima. Kada se rezervoari napune do vrha, što se u industriji naziva „tank tops“, proizvođa-

či su primorani da zaustave proizvodnju na poljima, što je najgori scenario iz dva ključna razloga. Jedan je da naglo zatvaranje bušotine može trajno oštetiti pritisak u podzemnom rezervoaru, uz rizik da ta nafta više nikada neće moći da se izvuče u istim količinama, dok je drugi to da je ponovno pokretanje eksploatacije izuzetno skupo i traje nedeljama.

U svom martovskom izveštaju IEA je dala presek stanja skladišnih kapaciteta na dan 11. mart (sledeći izveštaj su najavili za 14. april). Prema njihovim podacima, Irak se nalazi u najtežoj poziciji. IEA ističe da Irak ima minimalne skladišne kapacitete, kao i da je na samom početku sukoba imao zalihe za samo nekoliko dana, a još manje u svojim južnim lukama u Basri. Zbog toga su bili prvi koji su morali drastično da srežu proizvodnju.

Kuvajt je imao kapacitete da skladišti naftu za oko 14 dana normalne proizvodnje, a do 6. marta je počeo znatno da smanjuje proizvodnju kako bi uspo-

rio potpuno punjenje rezervoara. Iran je imao nešto povoljniju situaciju sa oko 25 dana dostupnih skladišnih kapaciteta, pod uslovom da nastavi proizvodnju tempom od prošle godine, dok Saudijska Arabija i UAE imaju veće kapacitete, ali IEA navodi da su i oni morali da počnu sa smanjenjem proizvodnje na ofšor poljima koja nemaju direktnu vezu sa naftovodima koji zaobilaze Ormuz.

Ne zaboravimo da problem nije samo u sirovoj nafti, već i u derivatima. Izvezno orijentisane rafinerije u Zalivu imaju veoma ograničena skladišta gotovih proizvoda, procenjena na najviše dve nedelje proizvodnje, pa čim su ti rezervoari dostigli nivoe „tank tops“, rafinerije su morale da obustave rad. I na kraju, do 11. marta u samom Zalivu stajalo je oko 238 natovarenih tankera koji ne mogu da isplove, sa ukupno 186 miliona barela nafte.

Krize iz sedamdesetih su ipak dovele do uspostavljanja nekoliko mehanizama za ublažavanje posledica naftnih

kriza, ali je njihova efikasnost je pod velikim znakom pitanja. Osnivanje IEA je jedan od mehanizama, a njene članice danas raspolažu sa oko 1,2 milijarde barela državnih zaliha nafte, dok industrija drži još 600 miliona barela. Iako je 11. marta doneta „istorijska odluka“ da se na tržište pusti 400 miliona barela (što je količina koja u uobičajenim okolnostima za 20 dana prođe kroz Ormuz), sam direktor IEA Fatih Birol naglašava da to nije rešenje, već samo način da se donekle ublaži nezavidna situacija na globalnom planu.

Iako se decenijama verovalo da će prelazak na obnovljive izvore energije smanjiti zavisnost od fosilnih goriva i stabilizovati cene, ispostavilo se da je ovaj proces stvorio novu i dublju vrstu ranjivosti. Glavni problem je u tome što vetroparkovi i solarni paneli ne proizvode energiju neprekidno, pa je sistemima neophodan izvor koji može trenutno da popuni praznine kada vetar ne duva ili sunce ne sija.

Taj zadatak je danas u najvećoj meri poveren prirodnom gasu jer su gasne elektrane brže i fleksibilnije od nuklearnih ili onih na uglj. Tako je prirodni gas postao neophodni pružalac fleksibilnosti, što znači da on u većini sati tokom dana određuje cenu struje za ceo sistem, bez obzira na to koliko energije dolazi iz besplatnih izvora poput sunca.

Mehanizam funkcioniše tako što cena najskupljeg energenta koji je u tom trenutku potreban da bi se zadovoljila potražnja (tzv. marginalna cena) postaje cena koju dobijaju svi proizvođači na tržištu. U praksi, to znači da čak i ako obnovljivi izvori pokrivaju osamdeset odsto potreba, onih preostalih dvadeset odsto koji dolaze iz gasnih elektrana diktiraju krajnji račun. Kada dođe do fizičkog nestanka gasa sa tržišta, kao što je to slučaj u martu 2026. godine zbog blokade Ormuza i oštećenja infrastrukture u Zalivu, cena tog marginalnog energenta skače u nebo, a sa njom se automatski urušava čitava ekonomska računica potrošača.

Blokada Ormuskog moreuza dovela je do potresa na tržištu prirodnog gasa prvenstveno zbog toga što se gas iz ovog regiona, a naročito iz Katara, ka ostatku sveta ne transportuje cevovodima već brodovima u tečnom stanju. Ovaj takozvani tečni prirodni gas ili LNG mora proći kroz uski moreuz na specijalnim tankerima, a pošto je taj prolaz sada fizički zatvoren, čitava flota brodova ostala je za-

robljena ili ne može ni da priđe terminalima.

Fatih Birol je to ilustrirao podatkom da je svet trenutno izgubio oko 140 milijardi kubnih metara gasa, što je skoro dvostruko više od gubitka koji je izazvala ruska invazija na Ukrajinu pre nekoliko godina. Odatle i ona njegova ocena sa početka da je aktuelna kriza, kako stvari sada stoje, kao dve naftne krize i jedna gasna kriza spojene u jednu, jer je blokada istovremeno preseklala dotok dva najvažnija energenta.

Dodatni problem koji je blokada izazvala jeste prekid rada gasnih postrojenja u samom Zalivu. Prema podacima IEA, napadi na infrastrukturu krajem februara

Aktuelna situacija apsurdna je iz još jednog razloga - nafta se nalazi na pogrešnom mestu. Najveći svetski proizvođači, poput Kuvajta i Iraka, suočavaju se sa prepunim skladištima jer njihova nafta zbog blokade Ormuskog moreuza fizički ne može da krene ka kupcima

ra i početkom marta direktno su pogodili industrijske centre poput Ras Lafana u Kataru, gde se gas prerađuje i pretvara u tečno stanje. Pri tome, prekid izvoza gasa iz Zaliva znači i prestanak isporuka sumpora – sirovine za proizvodnju veštačkih đubriva, kao i helijuma, neophodnog fabrikama čipova ali i proizvođačima medicinskih aparata. SAD i Katar inače zajedno drže 75 odsto svetskog tržišta helijuma, dok Saudijska Arabija, UAE, Katar, Kuvajt i Iran kontrolišu gotovo polovinu svetske proizvodnje sumpora. Vratimo se ipak na oksfordsku analizu, koja upozorava da ovaj šok na tržištu gasa najteže pogađa cenu električne energije. Čak i u zemljama koje su uložile mnogo u obnovljive izvore energije, cena gasa i dalje diktira krajnji račun za struju jer su gasne elektrane te koje uvek uskaču da uravnoteže sistem. Bez gasa iz Zaliva, cena ovog energenta mogla bi nekontrolisano da poraste, što bi se kroz sistem tržišnih cena trenutno prelilo na cenu struje i sve ostale cene.

Ekonomске posledice rata na Bliskom istoku, ukratko, prete da trajno poremete globalnu privredu, a trenutno su tri

zone u fokusu analitičara: Azija kao najveći uvoznik energenata, Evropa zbog strukturne zavisnosti cena struje od gasa, i same zemlje Zaliva zbog logističkog kolapsa.

Najteži i najneposredniji udarac trpi Azija, pre svega Indija i Kina. IEA u svom martovskom izveštaju navodi da je Indija najizloženija jer nema značajne rezerve tečnog naftnog gasa (LPG). Za milione indijskih domaćinstava ovo je ne samo ekonomsko već i egzistencijalno pitanje, jer se bliskoistočni LPG tamo koristi za kuvanje i grejanje. IEA ističe da je skoro dve trećine indijske potražnje za ovim energentom sada blokirano. Kina se suočava sa sličnim problemom u petrohemijskom sektoru, gde prekid isporuka sirovina direktno ugrožava njenu proizvodnju plastike, koja čini četvrtinu svetskog tržišta. Japan i Južna Koreja su takođe pogođeni jer iz regiona Zaliva uvoze između 62 i 77 odsto svoje ukupne nafte.

U Evropi se kriza najviše oseća kroz potencijalno nekontrolisani rast troškova života i cene električne energije. Iako Evropa troši manje nafte za proizvodnju struje nego sedamdesetih, ona je sada praktično oslonjena na dizel i avio-gorivo iz Zaliva. IEA navodi da su se marže za avio-gorivo utrostručile, što je već dovelo do masovnog otkazivanja letova i rasta cena transporta robe, dodatno podstičući inflaciju. Kada je reč o proizvođačima nafte na Bliskom istoku, zemlje poput Iraka, Kuvajta i UAE trpe ogromne gubitke jer su morale da smanje ili ugase proizvodnju na naftnim poljima zbog prepunih skladišta, što nije samo gubitak trenutnog prihoda, već nosi i ogromne troškove ponovnog pokretanja koji mogu trajati nedeljama ili mesecima. Irak je, na primer, bio primoran da smanji proizvodnju na svojim poljima Šajba, Zapadna Kurna 2 i Maj-san, kao i da zatvori Kirkuk, što direktno ugrožava stabilnost budžeta.

Na globalnom nivou, posledice se šire kroz vitalne arterije ekonomije koje obuhvataju proizvodnju aluminijuma i veštačkih đubriva. J.P. Morgan Čejs upozorava da je Bliski istok izvor sedam odsto svetske proizvodnje aluminijuma, čija bi cena mogla da skoči na 4.000 dolara po toni, što će dovesti do poskupljenja svega od proizvodnja automobilske industrije do pakovanja hrane. Ili, kako je zaključio Fatih Birol iz IEA, „nijedna zemlja neće biti imuna na efekte ove krize“. **N**

RAT I TRŽIŠTE

Zašto je Ras Lafan važan za čipove

Zemlje Persijskog zaliva proizvode neke vrste robe vitalne za globalnu ekonomiju. Kako rat u Persijskom zalivu odmiče, tako se pažnja tržišta premešta sa snabdevanja naftom i derivatima na obezbeđivanje veštačkih đubriva, lepkova, aluminijuma, helijuma i lance snabdevanja za poljoprivredu, rudarstvo, visoke tehnologije

Piše Miša Brkić

Milioni ugroženih i najverovatnije izgubljenih radnih mesta u agrobiznisu, auto-industriji, rudarstvu, metalurgiji, petrohemiji, visokim tehnologijama, industriji ambalaže... I novih 45 miliona stanovnika planete gurnutih u akutnu glad, upozorava Svetski program za hranu (WFP).

To su preteće posledice pokidanih lanaca snabdevanja koje izaziva rat u Persijskom zalivu. Nisu više u pitanju samo nestašica i poskupljenje benzina, dizela, kerozina i gasa i tim povodom pogurana inflacija.

Eskalacija rata na Bliskom istoku ubrzano postaje više od geopolitičkog sukoba. Rat se pretvara u veliki poremećaj za globalno poslovanje. Od rasta cena nafte do kašnjenja u isporuci i nestašice zaliha sirovina i repromaterijala, kompanije u različitim industrijama počinju da osećaju ekonomske posledice vojnog sukoba.

Lanci snabdevanja zavise od stabilnih trgovinskih puteva i predvidljivih energetskih tržišta i zato kad izbije sukob u regionu strateški važnom kao što je Bliski istok i zatvori jedan od najvažnijih svetskih pomorskih puteva, njegov uticaj širi se daleko izvan bojnog polja. Preduzeća u proizvodnji, transportu i distribuciji, poljoprivredi i visokim tehnologijama primorana su da se pripremaju za poremećaje koji prete da preoblikuju svetsku trgovinu u narednim mesecima.

Ali posle samo tri nedelje rata kriza se s globalnog nivoa spušta i u svačiju kuću. A kako se rat produžava, glavni rizik je da globalni ekonomski šok postane kriza domaćinstava – glad, nezaposlenost, poskupljenja.

U prvim danima rata sve oči bile su

uprte u rafinerije, naftovode, tankere i berze gde su se iz minuta u minut pratili proizvodnja, prerada, transport i cene sirove nafte i derivata. Kako vreme odmiče, fokus pažnje premešta se na energetske sektore koje rat ugrožava. Iako najprepoznatljivija, nafta nije jedina sirovina po kojoj je poznat Bliski istok. Zemlje Persijskog zaliva proizvode neke vrste robe vitalne za globalnu ekonomiju, pa se tako poremećaj proteže van energetskih tržišta širom industrijskih lanaca snabdevanja.

Prema analizi Lazard Geopolitical Advisory, države Bliskog istoka obezbeđuju 50 odsto sumpora za svetsko tržište, 34 odsto đubriva urea, 23 odsto amonijaka, 23 odsto fosfatne rude (sve te sirovine su početak lanaca snabdevanja za poljoprivredu i proizvodnju đubriva), 40 odsto metanola, 15 odsto polietilena, devet odsto polipropilena, 29 odsto tečnog naftnog gasa (plastika i ambalaža, automobilske komponente, roba široke potrošnje, lepak i premazi, tekstil), devet odsto aluminijuma (vazduhoplovstvo, automobilska industrija, građevinarstvo, energetska infrastruktura) i 30 odsto helijuma (proizvodnja čipova, elektronika, medicina).

Rat i zatvaranje Ormuskog kanala remete globalne lance snabdevanja đubrivima u najgorem mogućem trenutku početka prolećne sezone sadnje, kad poljoprivrednici kupuju i primenjuju sred-

Katarski kompleks Ras Lafan jedno je od samo dva postrojenja u svetu koja proizvode helijum nivoa kvaliteta potrebnog za proizvodnju čipova

stva za prehranu kukuruza, soje i pšenice. Urea je najšire korišćeno azotno đubrivo na svetu, a sumpor je ključna sirovina za proizvodnju fosfatnih đubriva.

Zemlje Persijskog zaliva čine oko 30 odsto globalne trgovine ureom, oko 23 odsto gotovim fosfatnim đubrivima i oko 50 odsto sumporom.

Petrohemijski kompleks Ras Lafan kompanije „Katar enerđži“ (proizvodi ureu, amonijak i metanol pored tečnog prirodnog gasa) obustavio je rad već u prvoj nedelji rata posle napada iranskih dronova i tako na duži rok ostavio bez sirovina proizvođače azotnih đubriva. Čak i kad se rat završi, trebaće najmanje nekoliko meseci da se proizvodnja nastavi.

To se odmah odrazilo na berzu – cene uree skočile su sa predratnih prosečnih oko 450 dolara po toni na 600 dolara po toni (18. mart), a trgovci upozoravaju na potencijalno povećanje od stotina dolara po toni. Procene analitičara ukazuju da su cene azota porasle za oko 30 odsto od početka sukoba. Potraje li rat do kraja marta a s obzirom na vreme potrebno za transport, poljoprivrednici u Evropi i Americi neće moći da računaju na ureu pre kraja aprila, što je gotovo kraj prolećnog „bacanja“ ovog đubriva na njive sa kukuruzom. Manji rod ove žitarice zbog manje upotrebe uree imaće kao posledicu rast cena u drugoj polovini godine. Poljoprivrednici u Americi, Evropi i Aziji tvrde da se bore sa upravljanjem novih troškova, što može dovesti do viših cena hrane u narednim mesecima.

Ako proizvođači kukuruza budu štedeli u korišćenju đubriva, to bi moglo da smanji žetvu, ali i zalihe hrane, i podigne cene. U ranjivim zemljama podsaharske Afrike i južne Azije taj trend mogao bi da poveća broj gladnih stanovnika. Neka po-

dručja suočavaju se sa mnogo većim rizicima i mogla bi upasti u recesiju ili hiperinflaciju. Azija i Evropa (tim redosledom) najviše su izložene toj opasnosti u bliskoj budućnosti.

Indikativan je slučaj sumpora. Industrija đubriva troši 60 odsto svetske proizvodnje sumpora, ali je on i primarna sirovina za sumpornu kiselinu a ona je neophodna u metalurgiji za ekstrakciju bakra, kobalta, nikla, cinka i uranijuma iz rude. To znači da nestašice istovremeno pogađaju dva sektora. Menadžeri metalurških kompanija upozoravaju da će određene operacije u proizvodnji bakra, koje zavise od uvoznog sumpora iz Zali-va, morati da se potpuno obustave.

Što se tiče petrohemijskih proizvoda, zemlje Bliskog istoka su u 2025. godini izvezle više od 12,5 miliona tona polietilena i skoro 14 miliona tona metanola, a proizvođači iz Azije i Evrope su među najvećim kupcima. Nevolja je da se oko četiri petine ovih sirovina vozi kontejnerskim i brodovima za rasute terete kroz Ormuski moreuz. Proizvođači etilena u Kini, Južnoj Koreji i jugoistočnoj Aziji kao sirovinu koriste bliskoistočnu naftu i već su počeli da smanjuju proizvodne kapacitete, zatvaraju pogone ili proglašavaju višu silu zbog nestašice sirovina. Kako se dostupnost sirovina smanjuje, tako se proizvođači hemikalija suočavaju sa rastućim troškovima proizvodnje smola, premaza, rastvarača i specijalnih materijala koji se koriste u proizvodnji automobila i građevinarstvu. Ove industrije suočavaju se s rastućim troškovima proizvodnje i pretećim ograničenjima lanaca snabdevanja.

Zemlje Zali-va zajedno proizvode približno devet odsto svetskog aluminijum-

Decenijama su kompanije dizajnirale lance snabdevanja oko optimizacije troškova i predvidljivih trgovinskih ruta. Međutim, najnovija geopolitička nestabilnost primorava preduzeća da preispituju taj model

ma, koji može biti u opasnosti u dužem periodu, čak i po završetku sukoba. Alba, vodeća svetska topionica aluminijuma iz Bahreina, proglasila je višu silu na ugovore za isporuke zbog rata.

Katarska topionica Katalum bila je primorana 3. marta da pokrene kontrolisano zatvaranje pošto je dobavljač gasa obustavio isporuke, a potpuno ponovno pokretanje moglo bi potrajati šest do dvanaest meseci. Ako se sličan poremećaj proširi na kompaniju „Emirati global aluminijum“ (upravlja jednom od najvećih topionica na svetu i čini skoro polovinu proizvodnje aluminijuma u Zalivu), uticaj na snabdevanje svetskog tržišta mogao bi daleko da nadmaši sam sukob. I taj poremećaj odrazio se na cene aluminijuma koje su porasle sa 280–320 dolara pre sukoba na 300–340 dolara po toni. Prognoze su da bi cena mogla da poraste na 400–420 dolara ako rat potraje.

Za energetske intenzivne operacije poput topljenja aluminijuma, rafinacije bakra i proizvodnje čelika, uticaj energije na troškove proizvodnje je značajan. Računice pokazuju da bi, ako cena sirove nafte ostane iznad 100 dolara po barelu, troškovi mogli porasti za približno 20 odsto za gvožđe, 16 odsto za bakar i devet odsto za zlato.

Rat i zatvoreni Ormuski moreuz znatno utiču i na izuzetno značajnu proi-

zvodnju čipova. Katarski kompleks Ras Lafa-va jedno je od samo dva postrojenja u svetu koja proizvode helijum nivoa kvaliteta potrebnog za proizvodnju čipove. Taj helijum koristi se za stvaranje stabilnih vakuumskih uslova u procesu štampanja (litografije), hlađenje opreme za učitavanje i održavanje ultračistih uslova proizvodnje. Za razliku od većine proizvoda, tržišta helijuma funkcionišu tako što se većina ponude prodaje na osnovu dugoročnih ugovora, a ne transparentnim spot tržištem. To znači da se cenovna razlika pojavljuje sporije čak i kada se fizička ponuda smanjuje. „Fič rejtings“ je sredinom marta upozorio da se kompanije za proizvodnju čipova u Koreji i Tajvanu suočavaju sa nadolazećom nestašicom helijuma, ali su veliki proizvođači čipova, kao što su južnokorejski SK Hynix i tajvanski TSMC, najavili da imaju dovoljne kratkoročne zalihe, tako da neposredno obustavljanje proizvodnje čipova trenutno ne predstavlja rizik. Međutim, u slučaju trajnog poremećaja, cene helijuma mogle bi da skoče sa pretkriznih 350–400 dolara za hiljadu kubnih stopa na iznad 2.000 dolara (to je bio cenovni vrh u vreme nestašice 2022–2023. godine).

Tek što je svetska privreda počela da se oporavlja od posledica pandemije covid-19, uspostavila kakvu-takvu ravnotežu rasta i revitalizovala/zamenila lance snabdevanja, Zalivski rat pojavio se kao poremećaj koji mnogo više podseća na šok izazvan zdravstvenom krizom nego na tradicionalnu energetska krizu (recimo, onu s kraja 70-ih godina prošlog veka). Globalizacija je posle razornog uticaja virusa ponovo ugrožena, globalna ekonomska integracija stavljena je na probu, a pod lupom su i rizici opstan-ka pojedinih lanaca snabdevanja.

Bez obzira na rešenje bliskoistočnog rata, analitičari već sad tvrde da će imati trajan uticaj na lance snabdevanja.

I ovaj regionalni sukob (kao i onaj na istoku Evrope) potvrdio je važnu lekciju koju su preduzeća naučila iz pandemije covid-19 a koja menja poslovnu paradigmu – efikasnost nije dovoljna. Decenijama su kompanije dizajnirale lance snabdevanja oko optimizacije troškova i predvidljivih trgovinskih ruta. Međutim, najnovija geopolitička nestabilnost primorava preduzeća da preispituju taj model. **N**

Da li revolucije zaista proždiru svoju decu?

„Dete“ Francuske revolucije bio je Napoleon Bonaparta, a vodi Danton, Demulen, Robespjer ili Sen-Žist. Sva četvorica jakobinaca skončali su na giljotini tokom 1794. Od boljševičkih revolucionara stradali su skoro svi. I to od ruke svojih saboraca. I Lenjin, i Zinovjev, i Kamenjev, i Trocki, i mnogi drugi, posečeni su mačem „deteta“ Oktobarske revolucije Josifa Visarionoviča Staljina. Kod nas je jedan od glavnih komunističkih revolucionara Milovan Đilas godinama robijao u kazamatima vlasti za koju se borio i izborio. I koju je oličavao

Piše Milan St. Protić

Krenimo od osnovnog. Šta je revolucija?

Meni je najbliža ona definicija po kojoj revolucija predstavlja totalan diskontinuitet sa prethodnim pravnim, političkim, ekonomskim i kulturnim obrascem. Ova jedinstvena i sveobuhvatna promena nastaje u negaciji postojećeg zakonom predviđenog postupka za promenu

ustavnopravnog sistema. Ključ je, dakle, u trenutnom i korenitom raskidu između starog i novog.

Revolucija je, istorijski gledano, najčešće nasilna mada ne mora biti. Ima i slučajeva tzv. „mirnih revolucija“. Primeri Grčke 1974/75. ili država sovjetskog lagersa početkom devedesetih prve padaju na um. Španija, neposredno posle Frankove višedecenijske diktature, takođe spada u

ovu kategoriju.

Revoluciju obično prati moralan preobražaj, izmena hijerarhije društvenih vrednosti i opšteprihvaćenih prioriteta. Fundamentalna promena pogleda na svet.

Na ovom mestu, baviću se fenomenom revolucija u modernom dobu iako bi se moglo govoriti i o revolucijama u davnijoj prošlosti. Hrišćanski teolozi, recimo,

uporno pominju Hristovu revoluciju. No, to je posebna i veoma osjetljiva tema.

Odmah da odgovorim na pitanje iz naslova ovog teksta. Nije sasvim tačno da revolucije jedu svoju decu. Pre će biti da jedu svoje protagoniste. „Dete“ Francuske revolucije bio je Napoleon Bonaparta, a vođi Danton, Demulen, Robespjer ili Sen-Žist. Sva četvorica jakobinaca skončali su na giljotini tokom 1794. Od boljševičkih revolucionara stradali su skoro svi. I to od ruke svojih saboraca. I Lenjin, i Zinovjev, i Kamenjev, i Trocki, i mnogi drugi, posečeni su mačem „deteta“ Oktobarske revolucije Josifa Visarionoviča Staljina. Kod nas je jedan od glavnih komunističkih revolucionara Milovan Đilas godinama robijao u kazamatima vlasti za koju se borio i izborio. I koju je oličavao.

U najjednostavnijoj podjeli, revolucije mogu biti nacionalne i političko-socijalne. Po pravilu, međutim, oba ova vida revolucionarnosti imaju zajedničku ideologiju i pojavljuju se kao celovit događaj. Politička i društvena promena idu podruku. Prepliću se, prelivaju i uzajamno dopunjuju. Nekad ih je nemoguće razdvojiti. Ovo pogotovu važi za devetnaesti vek.

Zato, hajdemo redom.

Najpoznatija istorija Prvog i Drugog srpskog ustanka iz pera glasovitog nemačkog historičara Leopolda Rankea naslovljena je „Srpska revolucija“ (prvo nemačko izdanje, 1829). Još tad je ovaj berlinski profesor ustanovio dvostruku revolucionarnost Srba u buni protiv osmanske vlasti. Po njemu, i s punim pravom, radilo se o nacionalnoj jednako kao i o političko-socijalnoj revoluciji. Srbi su težili nacionalnom oslobođenju i stvaranju nacionalne države ali su, uporedo s tim, iz temelja menjali društveno-ekonomsko ustrojstvo. Od Karadževih zakona (1808–1811) do Miloševe agrarne reforme (1830) kojom je zemlja oduzeta od spahija i besplatno podijeljena seljacima. Posle slične reforme u Francuskoj revoluciji, ovo je najstariji akt ove prirode i zamaha u čitavoj Evropi. Bilo je pokušaja agrarnih reformi i u drugim državama. Doduše, uglavnom parcijalnih i veoma uslovljenih. Naime, seljacima u Nemačkoj, Austriji i Skandinaviji bio je dozvoljen otkup zemlje od feudalnih vlastelina u znatno restriktivnoj formi.

U JAKOBINSKOM TERORU POD SEČIVOM GILJOTINE OBEZGLAVLJENO JE VIŠE DESETINA HILJADA LJUDI. ISTINI ZA VOLJU, I PARIŽANI SU OVA NEBROJENA POGUBLJENJA NA TRGU REVOLUCIJE ZDUŠNO PODRŽAVALI, OHRABRIVALI I ZAHTEVALI. KLIKALI I ODUŠEVLJAVALI SE

Treći stub srpske revolucije svakako je bio Sretenjski ustav 1835.

Američki rat za nezavisnost u istoriografiji se naziva Američkom revolucijom (1775–1783). Zašto?

„Deklaracija nezavisnosti“ Tomasa Džefersona upravo odslikava taj revolucionarni dualizam. Paralelno s težnjom trinaest britanskih kolonija da se, kroz oružani konflikt, emancipuju od svoje metropole, ustanovljen je potpuno nov poredak ljudskih vrednosti kojima se ta težnja i taj konflikt opravdavaju.

Čuvene su dve uvodne Džefersonove rečenice:

„Kad, tokom čovečanskih događaja, postane neophodno da jedan narod raskine političke veze koje su ga povezivale s drugim, i da zauzme zaseban i jednak položaj među svim silama sveta...“

Više je nego jasna nacionalna komponenta Deklaracije.

A zatim:

„Smatramo sledeće istine za evidentne po sebi. Svi su ljudi stvoreni jednaki, i od svog Stvoritelja obdareni neotuđivim pravima među kojima su pravo na život, na slobodu i na traganje za srećom...“

Evo, na dlanu, političko-socijalne komponente date jezgrovito i poetično u jedan mah. Uistinu genijalno. Ne preterujem.

Drugi dokument koji potvrđuje izvornu američku revolucionarnost jeste, razume se, Ustav SAD (1787/89). U ustavnoj preambuli se kaže ovo:

„Mi, narod Sjedinjenih Američkih Država, u cilju ostvarenja savršenijeg saveza, uspostavljanja pravednosti, osiguranja unutrašnjeg spokojstva, obezbeđenja zajedničke odbrane, unapređenja opšteg blagostanja i očuvanja blagoslova slobode za sebe i svoje potomstvo...“

Treći dokument u ovom svojevrsnom trolistu američke revolucionarnosti mogla bi biti Getizburg adresa predsednika Abrahama Linkolna iz 1863. u jeku građanskog rata. Navodim najpoznatiju i završnu sentencu:

„... Da će ova nacija doživeti novo rođenje Slobode i da vlada, iz naroda, od naroda i za narod, neće nestati sa lica zemlje...“

I Francuska revolucija je počela jednom sličnom deklaracijom usvojenom u Nacionalnom konventu 1789. Za razliku od američkog dvojstva, francuska deklaracija sadrži samo političko-socijalnu stranu revolucije. Ni kasnije, sve do pojave Bonaparte, Francuska, začudo, nije bila zadojena nacionalizmom. Pod Napoleonom je, u tom smislu, sve nadoknadila. I više od toga.

Sastavljač Deklaracije o pravima čoveka i građanina bio je markiz od Lafajeta uz značajan savetnički doprinos Tomasa Džefersona, tadašnjeg ambasadora SAD u Parizu.

U njoj je, sledstveno Rusou i Monteskejue, istaknuto načelo jednakosti ljudi pred zakonom, odgovorna vlada, opšte pravo glasa, slobode i prava čoveka i građanina u političkom i javnom životu.

Francuska revolucija (1789–1799) bila je „najčistija“ od svih revolucija savremene epohe. Njena glavna osobina krila se u univerzalnosti revolucionarnih ideja. Ponavljam, nacionalizam u njoj nije igrao nikakvu ulogu. I kad su, tokom revolucije, Francuzi vodili ratove protiv Pruske i Austrije, to su, u biti, bili ideološki ratovi. U odbranu ili u gušenju revolucije. Bili su to sukobi između starog i novog, iako je na površini izgledalo kao da države ratuju međusobno. Istorija, ponekad, ume da bude varljiva.

Francuska revolucija je u stvari bila jedan revolucionarni proces sa nekoliko vidnih stadijuma. Ti stadijumi su bili

SRBI SU TEŽILI NACIONALNOM OSLOBOĐENJU I STVARANJU NACIONALNE DRŽAVE ALI SU, UPOREDO S TIM, IZ TEMELJA MENJALI DRUŠTVENO-EKONOMSKO USTROJSTVO. OD KARAOĐORĀEVIH ZAKONA (1808–1811) DO MILOŠEVE AGRARNE REFORME (1830) KOJOM JE ZEMLJA ODUZETA OD SPAHIJA I BESPLATNO PODELJENA SELJACIMA. POSLE SLIČNE REFORME U FRANCUSKOJ REVOLUCIJI, OVO JE NAJSTARIJI AKT OVE PRIRODE I ZAMAHA U ČITAVOJ EVROPI

jednako doktrinarni i ideološki koliko i verni odblesci narodnog raspoloženja i ukupne atmosfere. Prvi od tih stadijuma bio je kompromisan stoga što se tražilo srednje rešenje između autoriteta monarha i narodne suverenosti. Predvodnik ovog neuspešnog pokušaja bio je grof od Miraboa. Drugi stadijum bi se mogao nazvati demokratskim i parlamentarnim, jer je sva vlast ležala u Nacionalnom konventu kao autentičnom izrazu narodne reprezentativnosti.

Treći stadijum je bio stadijum jakobinskog terora u kojem je Odbor javnog spasa, jedno skupštinsko telo predvođeno infamnim Maksimilijanom Robespjerom, uzelo svu moć (podržano parlamentarnom većinom) sprovodeći masovan pogrom nad „neprijateljima revolucije“. U tom krvavom piru pod sečivom giljotine obezglavljeno je više desetina hiljada ljudi. Istini za volju, i Parižani su ova nebrojena pogubljenja na Trgu Revolucije zdušno podržavali, ohrabivali i zahtevali. Klikitali i oduševljavali se.

Sankiloti, taj najsiromašniji i najmnogoljudniji sloj pariskog građanstva bio je žedan krvi baš kao i sam Robespjer. Poslednji stadijum bio je uistinu

nešto nadrealno. Stvoreno je svojevrsno revolucionarno novoverstvo u slavu „Vrline“, potonulo u kolektivnu iracionalnost i revolucionarni misticismizam. Revolucija je dosegla do apsurdna. Jezivog apsurdna.

Međutim, uprkos žrtvama, ekstremizmu i ludilu, ideali Francuske revolucije preživeli su nekompromitovani i dugovečni. Jedan francuski istoričar je ovim povodom napisao da „nema ničeg izvan i iznad Francuske revolucije“. S dobrim razlogom, usuđujem se prokomentarisati.

U istorijskoj retrospektivi, Francuska je u prethodnom stoleću bila poprište učestalih revolucija: Julska (1830), Revolucija 1848. i Pariska komuna 1871. Svaki od ovih tektonskih potresa nosio je istu onu revolucionarnu čistotu kao i Revolucija iz 1789.

Pomenuta Revolucija 1848. predstavlja posebnu priču. To je u stvari bio niz nacionalnih revolucija koji je zahvatio najveći deo evropskih zemlja i naroda. Osim u Francuskoj, reko, dominantan je bio nacionalan vid revolucije. Zato se u istorijskim udžbenicima, pomalo patetično, ovaj događaj opisuje kao „proleće nacija“. Pokazala se jaka tendencija nemalog broja Evropljana ka formiranju sopstvenih nacionalnih država, tendencija koja će se nastaviti sve do završetka Prvog svetskog rata, pa i docnije, do naših dana.

Francuska revolucija 1789. na kraju je iznedrila Prvo carstvo Napoleona Prvog. Ona druga 1848. stvorila je Drugo carstvo Napoleona Trećeg. Pariska komuna je obeležila njegov konačan sunovrat. Francuska nikad više neće biti monarhija.

Opisujući vreme pre i posle 1848, francuski romansijer i novinar Žan-Batist Alfons Kar, svedok ovih previranja, zapisao je poznatu doskočicu koja se i sad rado citira. Ne bez podsmeha, tako svojstvenog Francuzima:

„Što se više menja, to je više ista stvar.“

I, evo, korak po korak, stigoh do Rusije u osvit minulog stoleća.

Ali, pre toga, jedna digresija. Ako je digresija.

Elem, reč je o Lavu Trockom i njegovoj teoriji permanentne revolucije. Slavni revolucionar i marksistički teoretičar razvio je postavku o jedinstvenom revolucionarnom toku od Francuske revolucije 1789, Revolucije 1848, kratkotrajne Pariske komune 1871, do tri ruske revolucije (1905. i dve 1917, Februarske i Oktobarske). Leon Davidovič Bronštajn, kako je glasilo njegovo pravo ime, pod uticajem jednog drugog rusko-nemačkog revolucionara, gotovo sasvim zaboravljenog Aleksandra Parvusa, došao je do ove, po originalnosti, izuzetne i osebujne, sintetičke konstrukcije. Prilično genijalno, zar ne?

Trocki je bio čovek revolucije. Nalazio se na čelu petrogradskog sovjeta te 1905, da bi 1917. preuzeo centralnu ulogu u tim prelomnim trenucima.

Nasuprot njemu, Lenjin je bio čovek partije. On se u rusku prestonicu vratio iz finskog egzila jedva četrdeset osam sati pred odsutnu bitku 25. oktobra (8. novembra) 1917.

Trocki se u starom raskolu Ruske socijaldemokratske radničke partije (1903) opredelio za menjševike premda se ubrzo osamostalio i osamio. Boljševicima se pridružio taman na mesec dana pred Oktobarsku revoluciju.

Vladimir Ilijič je, kad moram da kažem, bio spletkar i sektaš, ali bez robespjerovske strastvenosti. Proračunat i vlastoljubiv, nemilosrdno se razračunao i sa menjševicima i sa socijalnim revolucionarima uprkos njihovom nemerljivom doprinosu uspehu revolucije. Na jedinim istinski demokratskim izborima u Rusiji ikad održanim, novembra 1917, eseri (socijalni revolucionari) osvojili su relativnu većinu, po broju glasova ispred boljševika. Ništa im nije vredelo. Lenjin je silom raspustio tu skupštinu uvodeći čisto boljševičku vlast. Ipak, njegove organizacione i predvodničke sposobnosti ne bi bilo ispravno umanjivati. Lenjin je bio rođeni vođ. Posvećen i samouveren. Inevideno tašt.

Istorijska ironija leži u tome što je atentatorica na Lenjina (1918), Fani Kaplan, skoro slepa eserka sa višegodišnjim stažem u Sibiru, svoj motiv za revolverске hіce u Lenjina, tokom brutalnog isleđivanja kojem je bila podvrgnuta, izjavila ovo:

„Pucala sam u izdajnika revolucije.“

Lenjin je bio teško ranjen u atentatu. Od posledica se nikad nije sasvim oporavio. Umro je 1924.

Do slova identično svojoj prethodnici žirondistkinji Šarlot Korde. Ona je zari-la nož u francuskog ekstremističkog revolucionara Žan-Pola Maraa 1793. i presudila mu.

Trocki je obavio najteže poslove za revoluciju. On je držao zapaljive govore po petrogradskim ulicama i prospektima. On je uspostavio kontakt s mornarima iz Kronštata koji su se ispostavili najsnažnijom oružanom snagom revolucije. On je vodio pregovore o separatnom miru s Nemačkom i zaključio mirovni sporazum u Brest-Litovsku, u martu 1918. On je, potom, preuzeo Crvenu armiju i od jedne gubitničke bande napravio vojsku ovenčanu slavom revolucionarnog trijumfa. Posle Lenjinove smrti, predvodio je levu opoziciju suprotstavljajući se Staljinovoj samovolji i birokratizmu. Izbegao je u emigraciju u poslednji čas. Potucao se po svetu od Istanbula do Pariza i Norveške pre nego što mu je odobreno gostoprinstvo u Sijudad Meksiku. Tamo ga je, zna se, stigla Staljinova osvetnička kanđa i usmrtila ga avgusta 1940.

Kad se razmišlja o Ruskoj revoluciji, najbitniji je istorijski kontekst. Van tog konteksta nemogućno je razumeti uzroke tog monumentalnog i sudbonosnog zbivanja ranog dvadesetog veka.

U jesen 1917. Rusija se nalazila u ratu protiv Nemačke duže od tri godine. U ratu obeleženom neuspesima, haosu i opštem rasulu.

Taj ruski mladić što je mobilisan i poslat u prve borbene redove, zadojen legendama o Suvorovu, Bagrationu i Kutuzovu, ruskoj veličini i nepobedivosti, zatekao se odjednom bez oružja, bez hrane i bez dostojanstva. Bez liderstva i bez komande. Ponižen i uvređen. Beznadežan i očajan. Pred očima mu se rušio carizam kao kula od peska. I carizam i njegove trošne institucije.

I taj ruski mladić napušta front u bujlicama, u hiljadama, i beži nazad u prestoni grad. U potrazi za spasom i utehom. Tumara kojekud, zbunjen i izgubljen, željan osvete nad vinovnicima svog razočaranja. I svoje nesreće. Svog poraza. I pada pravo u zagrljaj boljševika. Omladina voli krajnosti i preča rešenja. Obećanja raja na zemlji već sutradan, viziju svetlije i srećnije sutrašnjice nadohvat ruke. To bezna-

đe tog ruskog vojnika, dezertera, očajnika, napravila je revolucionara. Njegovo besciljno potucanje, gnevno i polusvesno, namah se pretvorilo u neodoljivu silu spremnu na svaku žrtvu, svaki rizik, svaku akciju, jer više nije imao šta da izgubi. Rusku revoluciju je izveo ruski fatalizam. Marksizam-lenjinizam bio je puko pokriće.

Da nije bilo rata, njegovog najružnijeg lica, da nije bilo suočenja sa strahotama katastrofe i pogibije, da nije bilo opšte propasti civilizacije Romanova, ne bi bilo ni revolucije. Boljševici su samo čekali da im vlast koja se valjala prestoničkim bulevarima padne u krilo. I pala im je.

Staro je bilo toliko trulo da se novo prikazivalo kao jedini odgovor. Jedini izlaz. Jedina opcija. Bilo koje novo. Ono što se prvo našlo na domašaju prstiju i duše tog žalosnog, slomljenog, ruskog vojnika.

Naposletku, na kraju krajeva, u konačnici, postavlja se veliko pitanje. Veliko pitanje za veliku priču.

U kom se momentu istorije i života čovek osmeli na revoluciju? Da li onda kad gubi stečeno ili onda kad su sve ostale mogućnosti iscrpljene? Da li onda kad poveruje ili onda kad se oseti nemoćnim? Onda kad mu vlast postane do te mere mrska da je više ne doživljava kao vlast? Ili onda kad ga uhvati pomama rušenja? Izbija li u trenutku očaja ili nadahnuća? Odlučnosti ili posrtanja? Prosvetćenosti ili slepila? Kao eksplozija ili kao kulminacija?

Istorija i jeste čudesna zato što ne podleže zakonitostima. Što je isključeno njom upravljati. I predvideti njene smerove i pravce. Što je priroda čoveka katkad nedokučiva. Katkad protivrečna. Katkad nelogična.

Pitanja unedogled...

Indikativan je slučaj Islamske revolucije u Iranu, 1979. Seti se, poštovani čitaocē, reči o Hristovoj revoluciji s početka ovog napisa. U Iranu se radilo o Muhamedovoj revoluciji. Tačnije u ime Muhamedovo i njegovog rođaka i zeta Alije, prvog imama po šiitizmu. Kako se kobno prepliću čovekovi identiteti. I čovekova verovanja. Religija i revolucija, zvuči odista nespojivo.

Pomenuću još i meksičku, kinesku, kubansku, pa i jugoslovensku revoluciju. No, svaka se od njih se, na svoj način, uklapa u veliku sliku revolucije. Tog ukletog, i uzvišenog, fenomena što krasi čoveka i njegovu sudbinu. **N**

TA GROZNICA TE NA KRAJU SAMELJE

Mi smo sada u jednoj zaista vrsti patološkog stanja, jedne povišene temperature. A ti znaš, groznica je dosadna. Ona melje, i moraš da nađeš način da se izboriš sa tim, i to uporno, disciplinovano. Znaš i sam, moraš da se hidriraš puno...

Razgovarao Branko Rosić
Fotografije Nebojša Babić

U

roš Đurić je bio gost najnovije epizode podkasta „Rosić i drugovi“ na Jutjub kanalu Velikih priča. Nekoliko sati pre snimanja, kolega iz redakcije je rekao: „Danas opet šeruju Uroševu izjavu od pre nekoliko meseci.“ U danu u kojem je završena montaža podkasta prijateljica mi piše: „Onaj tvoj drug je najveći car. U slovo se slažem s njim.“ Znao sam na koga misli.

Kada bi politički stratezi malo sabrali dva i dva, lako bi došli do zaključka da je moj drug najveći politički potencijal, ali i kada bi shvatili ne verujem da bi on pristao da se bavi time. Bar tako mislim iz ovih četrdeset i šest godina našeg prijateljstva.

I dan-danas smo svakodnevno u prepisci i druženju. I na čevapima i jagnjetini na različitim lokacijama. Ovo je bio najduži podkast od svih koje sam radio. Trajao je dva sata što je nekada bila norma u našem druženju i pre nego što je izmišljen internet. U ovom tekstu su neki od zanimljivih segmenata tog razgovora.

Podsećajući se na rečenicu koju njegov lik tumači u filmu Srđana Dragojevića „Parada“. Ortak iz filma džudista kaže liku koga tumači Uroš: „Tukao si studente?“ A ovaj odgovara: „Pa kad neće da uče.“ O događajima u poslednjih godinu dana – i studentima, naravno:

Pa vidiš da hoće da uče, daju ispite sve redovno.

To je kompleksno pitanje, zaista. Ono što od srca mogu da poručim studentima jeste da što je pre moguće artikulišu svoju politiku. Artikulacija je nužna. Onog trenutka kada izađu sa jasnim odrednicama šta je to – a to je, kao što smo videli ovde, čak nije ni zakonodavno pitanje, zakoni postoje. Ovo je vrednosno pitanje, pa da ne kažem čak i etičko pitanje.

Ovo je zaista pitanje morala koji je

u velikoj meri napustio ovo društvo, jer ono što je zastrašujuće gledati je da gro ljudi koji sprovodi tu vrstu institucionalnog nasilja kod nas su, ako ništa drugo, bar formalno visokoobrazovani ljudi, ali sa potpuno izopačenim vrednostima. Usled čega, veliko je pitanje.

Za mene je rodoljub pre svega vrednosna kategorija izbora koje praviš u životu. Svi smo mi grešni, niko od nas nije idealan. Svako od nas ima bar neku svinjariju u životu, to ništa nije sporno. Međutim, oko tih nekih opštih stvari, to je nešto što je moj otac jednom fenomenalno rekao. On je tako ponekad umeo da izgovori stvari usputno koje su zvučale kao aksiomi i pritom vrlo lucidni i duhoviti. Jednom je tako rekao: „Cela stvar je u poverenju. I kada ono postoji, onda možeš da veruješ u šta god hoćeš. Možeš da veruješ i u Božić Batu, ali važno je da Božić Bata ne drpa lovu tebi iz džepa.“

ŠTA VLADA U SRBIJI U POSLEDNJE TRI I PO DECENIJE I KO SE OBOGATIO

Sve ovo što se dešava ovih 35 godina je potpuno jedna nacionalna, etnička, politička i kulturološka konfuzija gde se više ne zna ko koga udara, ko koga izdaje, gde, kad, kako i na koji način. Ono što se meni čini da je jedini izlaz iz toga je da se razume prvo kulturni identitet naroda – šta je on, kakav je on kroz vekove, kako se razvijao u različitim sredinama, i da se uspostavi jedna istorija zajednice, a ne istorija države.

Mi se jako malo bavimo istorijom srpskog društva, a ona je mnogo značajnija nego istorija državne zajednice koja je čas bila, čas nije. Sad zamisli da ti, na primer, odbaciš čitavu istoriju Poljske zato što nje kao države nije bilo između

Zastrašujuće je gledati da gro ljudi koji sprovodi tu vrstu institucionalnog nasilja kod nas su, ako ništa drugo, bar formalno visokoobrazovani ljudi, ali sa potpuno izopačenim vrednostima

1790. i 1918. godine. I 130 godina Poljske sa Šopenom, sa Jenkijem, sa Mickijevičem baciš jer kao nije ni bitno pošto nismo imali državu. Ta opsesija negde u nekom trenutku mora da se zaustavi i da se pogledamo gde smo, šta smo u određenom istorijskom trenutku i kako da ozdravimo.

Mi smo sada u jednoj zaista vrsti patološkog stanja, jedne povišene temperature. A ti znaš, groznica je dosadna. Ona melje, ta visoka temperatura na kraju te samelje ako ne nađeš načina da se izboriš sa tim, i to uporno, disciplinovano. Znaš sam, moraš da se hidriraš puno. Da paziš na to šta jedeš, jer mi jedemo mnogo govana svakojakih, pre svega u idejnoj sferi. Najeli smo se medijskih i političkih i tolikih govana i svakojakog đubreta u ovih 35 godina da će taj proces biti poduži. Ali to ne znači da on ne može da bude uspešan i ne može da se skрати.

Opet ćemo se vratiti na pitanje meritokratije, na pitanje ko će to da sprovede. Pritom, neće svi to pozdraviti baš. Oni koji su se sada na'vatali najviše, oni će biti prvi protiv toga.

POLITIKA KAO ŽIVA MATERIJIA

Jedino što znam iz tog istorijskog iskustva koje sam imao u ovih 60 godina i ono što sam čitao u svom životu, to je da ovde nema velikih pomeranja dok se ta velika pomeranja ne odvijaju negde drugde, negde gde se veliki igrači mešaju. Ako dođe do sloma nekih velikih igrača, u tom nekom vakuumu, postoji šansa za ovdašnju emancipaciju. Koincidira da je iste godine kada se Napoleon krunisao za cara bio i Prvi srpski ustanak. To recimo mnogi ne znaju. To je ista godina. Iste godine kada je bio Bečki mir bio je Drugi srpski ustanak, 1815. godine. Znači, mi stalno mislimo da su naši slučajevi neke posebnosti. Ne, nisu. Mora da se gleda šira slika.

Zašto se nekako to desi baš u tim trenucima? Seča knezova, u redu je sve, ali kakva geopolitička pomeranja postoje da bi se baš u Srbiji ili na ovom tlu nešto tako rastrgalo?

Otkud Pavao Ritter Vitezović krajem 17. veka, i to baš u trenutku kada neki ovde grof Đorđe Branković pokušava da obnovi Srpsku despotovinu? Odjednom se baš tamo negde neki Švaba dosetio da je baš on Hrvat i da su svi Hrvati. Znači,

postoji igra. Igra se igra, ona je simultana, ali odvija se globalno i uvek su to načini da se izvrši neka vrsta pritiska, neka vrsta kolonizacije ili aproprijacije ideja, pa pretvaranje u nešto drugo za neke druge svrhe. To je prosto živa materija.

Politika je živa materija, a ono što je ključ za onu fundamentalnu politiku jeste pre svega organizacija života u zajednici na dobrobit svih. To je nešto što je idealna situacija. Zato su se i pojavili ovi momci u 19. veku koji su videli klasni problem kao ključni problem, ali to nikako da dođe na red. Ne znam, ovo je dugi put, a nama ističe vreme. Doslovce za ovu emisiju i ovako u životu. Žao mi je što mnogo toga nećemo videti. Bilo bi fantastično kada bismo mogli da vidimo sada šta će se dešavati i kakvi će biti tokovi razvoja u sledećih 50 godina.

KAKO SAM UNEO PESME U DRAGOJEVIĆEVE FILMOVE

Srdan me je pozvao da glumim u njegovim filmovima i hvala mu na tome. Zaista moram priznati da je to neka bliskost koju smo mi ostvarili, koja se može racionalizovati, ali gotovo neobjašnjivo. Mislim da je u jednom trenutku shvatio da mu ja radim nešto na filmu što je izvan racionalnog. On je meni ostavio jedan prostor koji nije klasično glumački već doslovce jedna vrsta upisivanja kroz film gde sam ja bio u ulozi a da nisam mnogo gubio od sopstvenog identiteta. I to je ono što je fascinantno u celoj priči sa njim. Ja sam obično izgledao u životu onako kao u tom trenutku kad me on uzima za određene uloge i uvek je ostajao jedan prostor da ja izgradim svoju ulogu onako kako je zamišljam. Davao mi je tu vrstu slobode da ne moram striktno da se držim teksta i da mogu da mu predlažem određene situacije. Na primer, ona pesma, on je rekao meni prosto: „Ajde, pevaj nešto“ za film „Lepa sela lepo gore“.

A ja tu pevam pesmu Zvezdinih navijača „Kada umrem i ostavim telo“. To je pesma koje se doslovce niko nije setio, a koja je legla u film kao budali šamar. I on je samo rekao: „Da. Daj te lopte.“ I ona scena sa prikolicom. „Daj da uradimo nešto potpuno besmisleno. Hajde, ovo krađa televizora i to. A oni su idioti. Mi treba da gradimo sada likove koji su u suštini u nekom svom patriotskom zanosu, zato što taj njihov patriotski za-

Da nisam otišao te noći da vidim ovu trojicu kako sviraju, da me Žika nije zvao, da nisam to gledao, svega toga u „Andelima“ ne bi bilo

nos treba da poništi besmislicu života koji vode u mirnodopskim uslovima. I sad oni odjednom imaju šansu da budu heroji. Ali to se nekako ne dešava.“

Zato što su ti likovi koje mi igramo psi rata. Ta tri bolida koje igramo Bane, Du-bravko i ja.

To su sve situacije koje nisu u samom scenariju. To je nešto što stvara sam život u datom trenutku, da ti sebe ubacuješ, u stvari koji bih ja bio idiot da sam taj idiot. I normalno da bih pevao pesmu koju smo pevali u to vreme čiste zaje-bancije, jer ti si zaista negde, to je ta vrsta sumraka gde si ti istovremeno i najbolji i najgori ja. Ti si u ratu, ti si zaista izložen i smatraš da time što si izložen, što je tvoj život izložen, imaš pravo na sve. I onda počinješ pesmu koja je potpuno nadrealna, a koju smo mi pevali na stadionu iz zezanja, kao:

„Kada umrem i ostavim telo, od zastave sašijte odelo / u zastavu telo mi zavijte, umjesto popa Džaju mi zovite.“

I to je prosto izašlo iz mene. Rekao sam Srđanu: „Šta misliš o tome? Je li ti u redu to da pevam?“ On je rekao: „Da, naravno.“

Ali tu postoji i drugi moment. Oni su svi „grobari“, svi koji su radili na filmu. I Srđan i Bjela i Žika, i ja sam prosto imao potrebu da se upišem kao „ciganin“ u svemu tome.

SMRT MAJKE NA POČETKU SNIMANJA FILMA „MI NISMO ANDELI“

Meni je na samom početku snimanja filma, prvog dana snimanja „Mi nismo anđeli“ preminula majka. Nisam želeo da nastavim sa snimanjem, ali oni nisu imali alternativu u tom trenutku. Bilo je komplikovano i nekako su uspeli da me ubede, i to mi je na neki način verovatno spaslo život.

Posle tri nedelje ja konačno odlučim da izađem u grad. Žika (Todorović) me je zvao na koncert na kojem su svirali on, Banana iz Električnog orgazma i

Koja iz Discipline kičme. To je kraj novembra, početak decembra 1991. Eto mene u crnom, obrijane glave, na koncertu Tri balona, tako su se zvali. Cela ideja je bila, pošto Discipline više nema, Orgazam isto u nekoj pauzi, Žika isto nema bend, i sad njih trojica se sastaju i pevaju isključivo obrade jugoslovenskih bendova.

Banana je rekao: „Hoćemo nešto da sviramo od Bijelog dugmeta?“ Koja kaže: „Nema šanse, ne može, to ne može.“ Pa kako ne može? Moramo nešto bar. Ne možeš da praviš bend koji svira jugoslovenske pesme a da ne odsviraš baš ništa od Brege. I Banana se setio i kaže: „Možemo Jadranku Stojaković?“ Ona peva, a pesma je Bregina „Čekala sam, čekala...“. I mene je to probudilo iz tuge. Da nisam otišao te noći da vidim ovu trojicu kako sviraju, da me Žika nije zvao, da nisam to gledao, svega toga ne bi bilo. A onda, pošto sam ja čovek, kako se kaže, umetnik konceptualnog usmerenja i volim da izvodim razne paralele, smatrao sam da je pravi prikaz naše generacije, pošto je to ipak film epohe, taj lom koji je zapravo sve vreme postojao između Bregovića i Brecljela. Da li si na strani Dugmeta kao popularne muzike ili si na strani intelektualnog cinizma kao što su bili Buldožeri? Pošto smo mi bili klinici, mlađi intelektualci, loži te i jedno i drugo.

Sada, gde je veća istina?

Predložio sam da uradimo i pesmu od Buldožera „Ne brini, mama“ ali da malo promenimo tekst.

Pazi, mi tada svi imamo manje od 30 godina, to je nerearno. Srđan Dragojević u tom trenutku ima dvadeset i osam godina, ja punim dvadeset i sedam, a Srđan Žika Todorović ima dvadeset i šest. Moja ćerka sada ima godina koliko sam ja imao kada smo snimali film „Mi nismo anđeli“. A ja sam sada u godinama u kojima je bio moj čale kada smo snimali taj film. Tako da se igrice obrnula u međuvremenu.

RASKID DRUŠTVENOG UGOVORA

Očigledno je da ovde postoji nešto što bi se u sociologiji zvalo potpunim raskidom društvenog ugovora. Ovde društveni ugovor ne postoji, a pitanje je da li ga je i bilo od 1991. naovamo. Mislim da su to uglavnom bili simulakrumi, dakle razni oblici izigravanja ili isključivo terminološkog usvajanja nekog društvenog ugovora, ali koji u praksi nikad nije bio sproveden.

To ti je kao kada ti ubaciš Kosovo u Ustav Srbije u trenutku kada nemaš faktički nikakav stvarni zakonski institucionalni okvir vlasti na toj teritoriji. To je retorika za zaludivanje masa. To je moralo da se uradi još 1991. godine, ali ti si

1991. godine opet napravio Jugoslaviju. Kakvu bre Jugoslaviju? SR Jugoslaviju.

Ta priča sa Kosovom nije izgubljena 2012, kao što mnogi žele da kažu, nije izgubljena čak ni 1999. godine. Moguće je da je izgubljena onog trenutka kada je i povraćena, zato što mi nikada nismo napravili istinski društveni dogovor. Jer ko je tamo otišao uopšte da živi i da sprovodi jedan sistem? Došao si do teritorije koju si sanjao stotinama godina i onda suštinski tamo nisi napravio ništa u te 23 godine Kraljevine i onda si dopustio da se desi sve što se desilo od 1945. do danas.

Ja volim onu kinesku „Kada se zaglaviš, najbolje je vratiti se na početak“. I vratimo se na početak. Hajde da vidimo uopšte gde je taj početak i onda bismo mogli ozbiljno da pričamo. Ovakvo, to je neprekidno međusobno gađanje blatom. To je zaista blaćenje gde ljudi stalno blate jedni druge vezano za to tlo koje je fascinantno. Bio sam na tom tlu i šta god ko mislio, zaista imao sam utisak da to tlo zrači, jednako kao i kada sam bio na Svetoj Gori. Posebnost oba tla je u kontinuitetu života. Osećaš da se tu jako dugo živi smisleno, kontinuirano, što dokazuje i arheologija na tom

Koincidira da je iste godine kada se Napoleon krunisao za cara bio i Prvi srpski ustanak. To recimo mnogi ne znaju. To je ista godina. Iste godine kada je bio Bečki mir bio je Drugi srpski ustanak, 1815. godine. Znači, mi stalno mislimo da su naši slučajevi neke posebnosti. Ne, nisu

U odnosu na sve ovo što se događa, imaš utisak da je Vijetnamski rat maltene bio igra na Tašmajdanu kada smo se igrali kauboja i Indijanaca

području. To nisu bile slučajno odabrane zemlje. Očigledno su bogate vodom pre svega, mineralima i čime god. Ali ta mistifikacija nas sve više udaljava od realnosti.

A realnost je da tamo Srbi žive iz dana u dan sve gore i gore i da ovo društvo i ova naša država za to u datom istorijskom trenutku nema rešenje. Mi nemamo rešenje. Mi nemamo ni plan šta i kako odbraniti to prisustvo. I naravno da geopolitički, geostrateški faktor to koristi maksimalno. To ne govorim ja, to ne govore komunisti, to govori recimo u svojim dnevnicima iz '36/37. godine Milan Jovanović Stojimirović, jedan od najimpresivnijih desnih konzervativnih političara i uopšte ličnosti međuratne Jugoslavije. Ko nije čitao te dnevničke koje su objavili „Novosadski svetovi“ 2001. godine, zaista je mnogo propustio u životu a da se bavi politikom, jer on uglavnom piše o društvenom i političkom životu doba koje je vrlo značajno, od 1936. do 1941. godine. To su scene, slike koje su biblijske.

Sećam se tog jednog njegovog dnevnčkog zapisa kada su oni bili deo JRZ, Jugoslovenske radikalne zajednice Stojadinovića, gde on nailazi na albansku zajednicu. U njoj nisu bili ni politički predstavnici, to su bili prosto predstavnici zajednice, da tako kažem. Ali istovremeno bi ulazili u komunikaciju s običnim ljudima koji su isto Albanci. On tu vrlo jasno i precizno definiše da smo mi već tada promašili sve što smo mogli da promašimo, da je to, kako on naziva naravno u onom starom maniru, jedna vitalna rasa koja je upravo spremna da nas oduva, a da mi to i ne primetimo. I to se otprilike manje-više i desilo.

Naravno, ja nisam neko ko dolazi iz te sfere. Međutim, ono što je interesantno jeste da je svest o tome kod ljudi koji su hteli to da vide bila prisutna. Znači, mi Albancima nismo još tada znali kako da pristupimo i da ponudimo ugovor o zajedničkom razvoju, jer je tada još uvek bila situacija fifti-fifti. Znači, otprilike koliko je bilo Srba dole, toliko je bilo i Albanaca, s tim što je tamo krenula i neka kolonizacija Srba u tom međuratnom periodu, ali jako je to bilo nikakvo, potpuno beznačajno.

Generalno, problem je što je tu došlo do jedne vrste kolonizacije samih Srba od strane pomoravskih Srba, odnosno te nove beogradske pomoravske kla-

se, tog pomoravskog srpstva koji su počeli bukvalno kao kolonizatori da nude svim drugim Srbima po drugim sredinama, a koji nisu bili deo te države dok je ona narastala sve do 1912. godine. Tako nikada nisu uzeli u obzir policentričnost srpstva i njihove kulturne i etničke specifičnosti, već su im ponudili, da tako kažem, Korunovićeve crkve ako treba i na Visu, u Komiži. Nisu im napravili crkvu kakva je bila u Senju sa preslicom, nego su im napravili moravsku crkvu s ornamentima nasred Visa. To je jedna dvostruka kolonizacija bila. Znači, nisu oni naleteli samo na otpor drugih etničkih zajednica, već su naleteli i na otpor samih Srba koji su se na neki način desrbizovali, pa se to desilo i delimično u Crnoj Gori i u Makedoniji, pa i drugde.

Taj režim nekako nije uspeo da razume situaciju u kojoj se našao i u te 23 godine, tek kad se počeo nešto snalaziti, već je došao drugi rat.

VEŠTAČKA INTELIGENCIJA, AFERA EPSTIN, PORODICA KLINTON

Mi imamo sada jednu računsku radnju koja vrlo uspešno zamenjuje inteligenciju. Ona će početi da zamenjuje radna mesta. Već ih i zamenjuje.

To je sad jedan trenutak gde ćemo se mi naći u jednoj civilizacijskoj situaciji gde nam se mešaju nezaokružene i nezavršene priče započete još u 19. veku, koje nam još uvek prave teške tenzije

ovde na tlu na kome živimo, a da smo istovremeno suočeni sa klasnim sukobom kakav je pre 100 godina bio nezamisliv. Znaš, čak i u romanima Isaaka Asimova, ovo više nisu ni roboti. Ne znam kako bih ovo nazvao.

Ja vodim vrlo ozbiljne dijaloge sa veštačkom inteligencijom koja mi poprilično pomaže da profilisem neke stavove zato što je ona prosto, ako se upotrebljava na pravi način, izuzetno logički aparat. E sad, šta će s tim biti, zavisi od toga ko ga puni. Ko su ti kreatori te veštačke inteligencije i kako će to sve produbiti društvene razlike, socijalne i klasne razlike koje su sve produbljenije. Ta razlika između onih koji imaju i koji nemaju već je neverovatna.

Bio sam na tom kosovskom tlu i šta god ko mislio, zaista imao sam utisak da to tlo zrači, jednako kao i kada sam bio na Svetoj Gori. Posebnost oba tla je u kontinuitetu života. Osećaš da se tu jako dugo živi smisleno, kontinuirano, što dokazuje i arheologija na tom području

Najeli smo se medijskog i političkog dubreta u ovih 35 godina toliko da će proces ozdravljenja biti poduži. Ali to ne znači da on ne može da bude uspešan i ne može da se skрати

A da istovremeno pratiš jednu aferu koja deluje kao da ju je izmislila veštačka inteligencija, a to je afera Epstein. To gde ti ljudi vide sebe kao do te mere nedodirljive izvan zakona da zadovoljavaju potrebe o kojima sam ja poslednji put čitao tokom naših ratova u delima markiza De Sada „120 dana Sodome“.

Znaš, ti ovako staneš i kažeš: „Pa čekaj, da li je moguće da smo spali na to?“ O kome mi pričamo?

Pričamo o Klintonu, pričamo o tom nestvarnom bračnom paru koji je, izgleda, u temelju potpunog sunovrata svih ljudskih vrednosti, ne samo rezultata Drugog svetskog rata i ideje o državi blagostanja. Imaš utisak kao da je to toliko loše napisan holivudski scenario. To je nerealno zamisliti u stvarnom životu. Pazi ti to, oni su ljude iz Slovačke uvukli u sve to. Kako je to moguće?

Šta neko iz Slovačke traži na onom Epsteinovom ostrvu? I samo su bele devojčice, ako si primetio.

Nema drugih rasa, što bi se reklo. To je isto neverovatno. Ja to sve hvatam u fragmentima.

Tooliko mi je sve to odbojno. Ne mogu više time da se bavim, ta količina bljuvotina koja izbija na dnevnom nivou – od hapšenja onog mučenika u Venecueli, pa do ovog sada bombardovanja po Iranu, pa do tih fajlova. Da se stvarno zapitaš: „U čemu sam se zatekao, čoveče Božiji?“

„Šta je sad sve ovo?“

Nemam pojma. U odnosu na sve ovo što se događa, imaš utisak da je Vijetnamski rat maltene bio igra na Tašmajdanu kada smo se igrali kauboja i Indijanaca.

To je bio jedan konvencionalni rat. Ovo ne znam šta je više, nemam pojma. I ne mogu ni da predvidim, ne samo ja, nego bilo ko od nas. I sad kao „Hajde bavi se umetnošću. Budi savremeni umetnik koji govori o svetu“. Kom svetu? Šta ja treba više da kažem o svetu? **N**

Jugoslovensko sportsko društvo Božo Koprivica

Nisi mogao kasniti sa Božom. Jer mu nisi mogao javiti da ćeš malo kasniti. Mogli ste samo odložiti viđanje ostavljajući mu poruku na telefonskoj sekretarici. A to javljanje da kasnite dvadesetak minuta... To zaboravite

Piše Branko Rosić

VOLEO JE ŠTO
SAM ODRASTAO U
NASELJU STEVANA
(DANAS STJEPANA)
FILIPOVIĆA, ONIH
PET SOLITERA
IZMEĐU HAJD PARKA I
STADIONA PARTIZANA.
GOVORIO BI MI DA
JE DOLAZIO TU KOD
LEGENDARNOG
FUDBALERA
PARTIZANA -
MILADINOVIĆA

Bilo me je strah da nazovem Božu Koprivicu (1950–2026) poslednjih nedelja. Pa sam unedogled to odlagao jer me je hvatao sve veći strah. Ne, nisam uopšte znao da je bolestan.

Pa kakvi smo mi bili prijatelji ako to nisam znao? Bili smo dobri prijatelji. Baš dobri. Ali bilo me je strah da se naljutio jer ga nisam zvao od onog letnjeg podneva.

Pa kakvi smo mi bili prijatelji ako se nisamo čuli mesecima? Bili smo dobri prijatelji. Baš dobri. Bez obzira na frekvenciju susreta i okretanja telefona. Ali on je, čini mi se, meni prepuštao inicijativu. I bio je lako ljutljiv ako bi posumnjao da se vi zezate sa prijateljstvom i pažnjom. Zato me je bilo strah jer sam preterao sa pauzom.

Nekako su se naši susreti proredili kada je zatvorena „Šansa“ na Tašmajdanu. Tu smo sedeli redovno. On nikada nije voleo da kasni. Jednom mi je rekao u intervjuu: „Ne volim da kasnim na probu. Nisam volio da kasnim ni na treninge fudbala ili košarke. To je princip dobrog vaspitanja. Bilo da te ulica vaspitava, bilo porodica. Ne bih nikada otišao na probu a da sam neraspoložen. Jer ne možeš da remetiš atmosferu. Moraš imati to partizansko vaspitanje. Ne mogu da kasnim kad idemo na juriš protiv neprijatelja. Volim da igram u ekipi koja dobija...“

Nisi mogao kasniti sa Božom. Jer mu nisi mogao javiti da ćeš malo kasniti. Mogli ste samo odložiti viđanje ostavljajući mu poruku na telefonskoj sekretarici. A to javljanje da kasnite dvadesetak minuta... To zaboravite. Božo nije imao mobilni. Imao je taj fiksni i čuvenu telefonsku sekretaricu. Okreneš i ide glas: „Dobili ste.. ako ste navijač Partizana, ostavite poruku, a ako ste za ove... onda zdravo.“

Mislim da glas koji ovo izgovara pripada Božinoj ćerci Ivani. Nikada je nisam pitao. Dođe mi sad da okrenem telefon i da čujem još jedno „Dobili ste...“ ali ne mogu. A često sam zamišljao kako on dođe uveče u stan i preslušava ko je sve to zvao preko dana. Da li se možda prošvercovao i ostavio poruku neko ko navija za „one“.

Partizanovci, „grobari“ su ga obožavali smatrajući ga nekim praocem tog sada već čuvenog „grobarskog treš romantizma“:

Bio sam prisutan kada su dolazili „grobari“ na neke njegove promocije kao na neko poklonjenje... Predvodniku, ideologu... On je bio taj partizanovac – par-

tizan i Jugosloven. Jugoslovensko sportsko društvo Partizan.

Mislim da su oni svi verovali u tu koncepciju Partizana iako su poslednje postavke nekih radikalnijih Partizanovih tribina to demantovale. Kada se zaori pesma o „Deda Ratku“. Mislim da ni on, a ni oni, jednostavno nisu hteli to da čuju. Oni navijači sa Istoka, koji su bili u „fred periju“, poneki i sa crno-belom Oasis kapom, a on, Božo, uvek u košulji sa ruskom kraginom. Bili su jedno – praotac i sinovi.

Ali Partizan, onaj partizanski bio je njegova „ideologija“. Voleo je što sam odrastao u naselju Stevana (danas Stjepana) Filipovića, onih pet solitera između Hajd parka i stadiona Partizana. Govorio bi mi da je dolazio tu kod legendarnog fudbaler Partizana – Miladinovića. Bilo je još nekoliko igrača crno-belih koji su stanovali u tim soliterima.

Ja sam mu jednom rekao da me je tata zaustavio da gledam već starog Stjepana Bobeka kako na Partizanovoj šljaci prima loptu. Onda mi je Božo pričao o Bobekovom hodu. Jer Koprivica je umeo da prepozna i među taksistima bivše fudbalere. Po držanju, pokretima...

Znao je ponekad i da u velikom pesniku prepozna bkvšu fudbalsku polutku. Kada ga taj eksfudbaler i pesnik upita „kako?“, on mu objasni da je to po držanju tela i pregledu „igre“. Znao je da mnogo vidi iz nečijeg hoda. Ispričao mi je u jednom intervjuu.

„Završilo se snimanje u Radio Beogradu. I vidim u studio ulazi Miloš Crnjanski u zelenom mantilu. Govorio je svoju prvu pjesmu 'Sudba'. Zapamtio sam njegov fudbalski hod, kao centarfor. To odmah prepoznam. Gledao sam kad Bobek ide na ručak u 'Metropol'. I Crnjanski je tako hodao kao da vodi loptu. U taj prostor koji osvaja, kao da ide Marlon Brando. Nema tu nikoga osim njega, neprirodno je da neko uđe u to.“

Voleo sam te njegove dijagonale sa fudbalom koje nisu bile jednodimenzionalne. Zato, kao inženjer, moram da ih preimenujem odmah. Bile su to elipse. Onako kako je samo on to video ponekad. Ono što se nije nekad zapravo ni desilo ali je bilo nekako tačno i logično kad on to napiše. A merio je stvari i fudbalom.

Jednom mi je rekao kako je Filip David igrao briljantno fudbal i da ga je jednom gledala buduća žena i da mu je to pomoglo da je osvoji. Kada sam to rekao Filipu, odgovorio mi je: „Ma neee, Božo je igrao

dobro fudbal. Ja sam bio nivo Sindelića, a Božo...“

Pa sam onda u „ličnoj istrazi“ pitao Koprivicu da li je stvarno to tako i da li je zaista na prijemnom treningu predriblao celu ekipu Partizana (omladinaca).

„Već prve godine kad sam došao u Beograd, Miljan Miljanić poslao mi je vizitkartu, preko mog najstarijeg brata Vojina, na kojoj je pisalo 'trener menadžer' i još neka titula, ne sjećam se, adresa Studentski trg 17. Pa ne bih igrao u Zvezdi ni za tri careva grada. Poznati novinar Milorad Vučinić koji je redovno u 'Sportu' pisao o Partizanu i moj brat Jagoš odlučili su da dođem na probu u Partizan. U kafani 'Mornar' Vučinić mi je rekao da na prvom treningu ne driblam mnogo. I odem. Crvena šljaka Partizanovog pomoćnog terena. Tada je među mladim igračima bio Miloš Vidović, kapiten mlade reprezentacije Jugoslavije. I on me u prvom duelu udari iz čista mira. A ja mu u sledećem duelu proturim loptu kroz noge, jednom, pa drugi put... Moca i ostali mladi igrači počnu već da ga zajejavaju.

Pored terena je Boba Mihajlović, direktor Partizana. Na голу protivničke ekipe bio je Rajko, brat čuvenog golmana Šo-

NE BIH NIKADA OTIŠAO NA PROBU A DA SAM NERASPOLOŽEN. JER NE MOŽEŠ DA REMETIŠ ATMOSFERU. MORAŠ IMATI TO PARTIZANSKO VASPITANJE. NE MOGU DA KASNIM KAD IDEMO NA JURIS PROTIV NEPRIJATELJA. VOLIM DA IGRAM U EKUPI KOJA DOBIJA

škića, degažira loptu, ide lopta na mene, ja ga sa 40 metara lobujem. A on će meni: 'Pi.ka ti materina, nije bilo regularno.' 'Je l' to meni kažeš?' Idem pravo na njega da mu opalim šamar. Pred sledeći trening, prilazi mi Boba Mihajlović, u elegantnom cigla odelu sa kravatom, i pred svima pita: 'Jesi ti sa Akademije?' 'Mislite sa pozorišne?', 'Da', 'Jesam, ako ste vi tamo profesor.' I on me kazni da pimplam loptu oko celog terena. Pa ako padne, da idem sa treninga. Lako sam to završio. Na tom treningu jesam predriblao sve igrače odbrane i dao gol. Tamo s ulice prema južnoj tribini, trening su gledali neki moji prijatelji iz Nikšića i sa Cetinja i tako je krenula ta priča o mom driblingu.“

Ali onda lekarski pregled u Košutnjaku i otkriće zdravstvenog problema zaustavlja karijeru. Pitao sam ga da li ga to „reže“ u svim ostalim godinama.

„To je moja najveća rana. Odnos prema lopti. Meni je to prije književnosti i pozorišta. Ako osjetiš svoj dar, dužan si da sve učiniš da ga realizuješ. Nisam to uradio, a morao sam uprkos svemu. Ovako sam ostao ulični igrač. A možda ona crvena šljaka na pomoćnom terenu Stadijona JNA čuva trag mojih stopala.“

A kakav je bio njegov hod? Onakav kakvog ga pamtim. Gledao sam ga ponekad izdaleka. Išao je kroz tašmajdanski park prema „Šansi“ ljuljajući se kao neki jedrenjak. Sad zamišljam da čita ove rečenice i kaže: „Branko, ti ovaj in memoriam napisa kao da sam bio samo fudbaler.“ Ali evo i književnik Marko Tomaš je u svom oproštaju od Bože, u nekoliko rečenica na FB profilu rekao da će zauvek pamtit i jedan fudbalski meč u kojem je bio u timu sa Božom.

Za njegovog života sam objavljivao razgovore sa Božom u kojima je on pričao o Kišu, o Nedi Arnerić, Filipu Davidu, Mirku Kovaču... O narastajućem nacionalizmu koji je obuhvatio Beograd s kraja osamdesetih i koji tera zauvek Mirka Kovača iz Beograda. Posvedočio mi je da su u večeri kada je Kovaču slomljena glava radnici Hitne pomoći ga izbacili iz ambulantanjih kola saznajući ko je. Takva je bila atmosfera. Pričao mi je o arhitekti svih nevolja Dobrici Čosiću. Sve je prepoznao na vreme Božo.

I sjajne dramatizacije i sjajne knjige je pisao Božo. Meni omiljena „Kiš, Borhes, Maradona“ ... Tu u bašti „Šanse“ mi je poklonio knjigu koju je pisao sa Mio-dragom Raičevićem „Bluz dva prijatelja“.

Evo čitam posvetu: „Branko, iz tvog romana o matadoru učim šta je ritam 21. veka, a bluz...“

On je voleo da priča sa mnom o muzici. Davao mi je krucijalne savete, ne o muzici već o životu. Ja sam ga hrabro upitao šta je tražio u dvorištu psihijatrijske bolnice u kojoj je boravio otac Danila Kiša. Znao je za te oluje raspoloženja. I melanholije. Držao je do melanhonije. Kao pogona. Meni je bio lajf kouč na svakih nekoliko meseci. Prepoznavao je šta mi se komeša od melanhonije a šta od sujete. Kao alhemičar duha znao je da rastavi sastojke psihe. I davao mi savete kada bih ja odlazio u... preko mere. Bilo mi je korisno.

Drugi njegov savet ticao se najvažnijeg sastojka njegovog (a i svačijeg) bića – „radoznalosti“. Božo je smatrao radoznalost krucijalnom osobinom. Takav je bio i Filip David. Naučio sam da se sve završi kada izgubiš radoznalost.

Božo je bio radoznao oko moje fascinacije rok muzikom. Pričao je o broju Književnih novina koje je posvetio roku iako nikada nije slušao rok. Ali je bio radoznao i zato mi je napisao posvetu o ritmu. Jer je ritam Boži bio i dribling i rečenica i život. Ritam i radoznalost. Zato me je ispoštovao o muzici.

U jubilarom 700. broju Nedeljnika Božo je pisao o Bekimu Fehmiu a ja o Gans and Roses. Nazvao me je i rekao: „Nikada ih nisam čuo ali su mi zanimljivi posle tvog teksta.“ Odgovorio sam mu: „Hvala, Božo, ali iskreno ja to nisam ni slušao mnogo.“ Poslednji put smo se čuli baš na dan kada su na Ušću svirali Gans and Roses. I tu sam video njegovu radoznalost. Rekao mi je: „Večeras su ovi tvoji. Možda i ja dođem.“ Možda je i došao.

Poslednji put smo se sreli na kafi/čaju u kafiću na Tašu. U bašti, odmah pored one zgrade u kojoj je valjda Seizmološki zavod. Zgrada koja izgleda kao iz viktorijanske Engleske usred tašmajdanskog parka. Rekao sam mu:

„Božo, ovde bi trebalo ti i ja da radimo. Zemljotresi su srećom retki, tako da bismo mogli sedeti u bašti kafića po celi dan.“

„Mogli bismo.“

„Zapravo, Božo, ovo izgleda kao neka zgrada iz knjiga o Šerloku Holmsu. Mogli bismo biti Šerlok i Votson.“

„Mogli bismo“, ponovio je.

„Ti bi, Božo, bio Šerlok.“ **N**

MANOSFERA JE TU ODAVNO

Da li su influenceri koji veruju u matriks i propagiraju moderni patrijarhat uspeli da pobede Luija Terua u njegovom novom dokumentarcu – baš kao što su uspeli da pobede na internetu?

Piše Marica Stijepović

Za neke od nas, bez name-
re da zvučimo pretencio-
zno, manosfera je jučerašnja
vest. Ako ste se kao profesio-
nalac ili roditelj odavno
(barem poslednjih deset ili petnaest
godina) bavili dečacima i mladim mu-
škarcima, kroz te naočare gledali ste i
društvene mreže i Endrua Tejta i seriju
„Euforija“. I bili ste, prošle godine, izne-
nađeni što je tema, vama toliko dobro
poznata, postala mejnstrim nakon serije
„Adolescence“. Drugim rečima, bili ste
iznenađeni koliko su svi iznenađeni, i,
odjednom, zainteresovani.

O seriji kao i o manosferi pričaju svi,
čak i oni čiji (profesionalni) fokus nisu
gnevni mladi muškarci i koji/e čak i ne-
maju adolescente – sinove kojima se
svakodnevno bave. Tema je postala pre-
više „in“ – možda upravo zato što je to-
liko dugo bila zanemarena.

Fenomen manosfere, neočekivano
osvetljen reflektorima, tako dobija zani-
mljive odlike dijalektike: od priče o žen-
skim pravima i #metoo pokreta, neoset-
no smo otišli u krajnost koja, međutim,
ne obećava da će dovesti do balansa, ako
je balans uopšte moguć.

Jedno istraživanje (koje su sprove-
li Ipsos i Global Institute for Women’s
Leadership pri King’s College London)
otkriva ono što su neki od nas koji rade
u praksi već nekoliko godina znali, a to
su velike razlike između generacija mu-
škaraca kada je reč o rodnim ulogama.

**INTERESANTAN JE STRAH U
PRIVIDNOM SAMOPOUZDANJU
LJUDI KOJI IMAJU KOLA,
ODELA, SKUPE CIGARE, ŽENE,
A OPET OČEKUJU DA STE LJUTI
I PUNI SU SUMNJE**

Na primer, gotovo četvrtina (24%) mu-
škaraca (muškaraca! – milenijalci, a na-
ročito mame, još ih smatraju decom) iz
generacije zed slaže se sa tvrdnjom da
žena ne bi trebalo da deluje previše ne-
zavisno ili samostalno, u poređenju sa
12% muškaraca iz bejbi-bumer generaci-
je. Takođe, 21% muškaraca iz generacije
zed smatra da „prava žena“ nikada ne bi
trebalo da inicira seks, dok to misli samo
7% muškaraca iz bejbi-bumer generacije.

Reklo bi se da ne samo da nismo na-
predovali kao čovečanstvo, već smo i
otili nekoliko koraka unazad. Zapitaće-
mo se da li je upravo ovo razlog zašto, sa
očitim zakašnjenjem, Lui Teru sada sni-
ma dokumentarac o manosferi.

U dokumentarcu se ne pojavljuju braća
Tejt, ali tu su Sniko, HSTikkyTokky, Dža-
stin Voler i mnogi za koje možda ne bi-
ste ni čuli ako niste pripadnik džen zed ili
milenijalac koji gleda ovaj dokumentarac.

Dosadašnje obeležje u komunikaciji sa sagovornicima Luija Terua bilo je da, baš kao kakav valjan psihoterapeut, pristupa temama otvoreno i radoznalo, bez (jasno verbalizovanih) predrasuda.

U dinamici samih intervjua, sagovornici se često ponašaju kao da su i dalje u sopstvenom Instagram lajvu, kao da je Teru deo njihovih performansa, odlučujući kada će mu, i koliko, ustupiti prostor, a time se delimično briše granica između dokumentovanja i samopromocije koja je njihov „modus vivendi“. Ovako će ostati do samog kraja, jer su paradoksalno oni, a ne Teru, navikli da kontrolišu medijski prostor.

No, na početku deluje kao da ima razloga za optimizam; zahvaljujući Teruovoj znatiželji, neočekivano brzo ulazimo, na primer, u priču o unutrašnjim i spoljašnjim vrednostima. Saliven kaže da će finansirati OnlyFans platformu iako javno govori da mu je žao devojaka koje su na njoj, i ne bi to dozvolio svojoj kćerki. Lui ga pita je li to u skladu sa njegovim vrednostima, i Saliven odgovara da nije, da je njegova majka protiv „svega toga i da ga sada čuje dobio bi čušku“.

Takođe kaže da njegov sin ne bi smeo da se izjasni kao gej, a da je žena koja ga je odgajala protiv homofobije, i deluje kao da ćemo dobiti zanimljive odgovore na pitanja šta je „ispod“, šta je unutrašnji kompas Salivena i sličnih njemu, a šta je deo priče o contentu i životu koji se tiče konstantnog traženja pažnje. „Živimo u ekonomiji koja zavisi od pažnje“, kaže Saliven, jedan od prvih koje je Teru intervjuisao, „... takvi sadržaji drže pažnju i tako ja mogu da je unovčim“.

Novac, s druge strane, služi zadržavanju skupih simbola koji grade ili potvrđuju status muškarca. Onim sledbenicima koji nemaju novac ni simbole poslužiće uverenja, priča i nada da mogu postići status ako slede potrebna uputstva.

Lui o Salivenu kaže da je bio zatečen nivoom njegove sumnje (nepoverenja), i ovo je prvi problem dokumentarca; jer ako smo imalo upućeni u ideju radikalne dihotomije, nećemo biti iznenađeni kada Saliven odustane od povezivanja sa Teruom u strahu da će ga ovaj „izložiti“; pre ćemo, da se vratimo na početak teksta, biti iznenađeni nečijom iznenađenosti.

U TRENUTKU KADA GA U LAJVU UPITAJU DA LI MISLI DA IZRAEL U PALESTINI VRŠI GENOCID, LUI NEMA ODGOVOR, VEĆ UPADLJIVO ZAMUCKUJE. ČINJENICA DA JE NEKO OD INFLUENSERA UHAPŠEN, ILI RASKINUO, NE MENJA UPADLJIV RASKORAK KOJI LUI U TOM TRENUTKU PRAVI U ODNOSU NA VREDNOSTI KOJE PROMVIŠE, A TO SU (VALJDA?) ISKRENOST, DOSTOJANSTVO, INTEGRITET, ISTINSKA HRABROST

U RAZVOJNOM SMISLU, IDEJA „MATRIKS JE RADITI OD DEVET DO PET“ PRIPADA NEGDE RANOJ DO SREDNJOJ ADOLESCENCIJI, KADA ADOLESCENT POSMATRA RODITELJA I MISLI, A PONEKADA I IZJAVLJUJE: „JA NEĆU ŽIVETI KAO TI“ - ŠTO JE RAZVOJNO OPRAVDANO ALI PROBLEMATIČNO KADA DOLAZI OD ODRASLIH LJUDI

Teru potom u pokušaju da razume odlazi u Majami, središte manosphere, i dolazi do „novih“ saznanja u kontaktu sa „novim“ influencerima, koji su zapravo kopije prethodnih.

Naravno, interesantan je strah u prividnom samopouzdanju ljudi koji imaju kola, odela, skupe cigare, žene, a opet očekuju da ste ljuti, puni su sumnje. „Zar izgledam ljuto“, pita Teru, a influencer odgovara, „ne, ali izgleda kao da kopaš“.

Uhvaćeni na prepad, priznaju da rade stvari koje ne bi preporučili drugim ljudima. Lui taktično i smireno postavlja pitanja „zašto mora baš taj automobil, ili bilo šta, da vam daje na dodatnoj vrednosti“, i dobija odgovore poput „rođeni smo bez ikakve vrednosti a žene imaju vrednost lepotu i zato ih pozivaju da se voze zahtom ili brodom“.

Ostale ideje koje Teru čuje od influencera poput „tough love“, „you gotta man up“, ne nude ništa radikalno novo u odnosu na ono što nam patrijarhat već milenijumima generalno govori.

Mladi fanovi koji žive na ulici i maštaju o tome da će uzeti život u svoje ruke, takođe ponavljaju vekovima staru ideju o tome da je važnije sa koliko je muškarca žena bila nego sa koliko je muškarac bio žena.

U razvojnom smislu, ideja „matriks je raditi od devet do pet“ pripada negde ranoj do srednjoj adolescenciji, kada adolescent posmatra roditelja i misli, a ponekada i izjavljuje: „ja neću živeti kao ti“ – što je razvojno opravdano ali problematično kada dolazi od odraslih ljudi. Uverenje „za mene neće važiti pravila koja važe za druge ljude“ se, ako ostane razvojno nerazjašnjeno, pretvara u uverenje o sopstvenoj grandioznosti i privilegovanosti – nećeš morati da radiš svakog dana, jer si poseban.

Teru zaključuje da cela manosphere priča nudi pravac i osećaj nade ljudima koji se suočavaju sa teškoćama, kao kada mlad čovek čiji je brat izvršio samoubistvo kaže da ne veruje u depresiju, ali je – i dalje – zapanjen količinom nepoverenja koja dolazi uz to, odnosno idejom matriksa koji je kreiran upravo zato da bi porazio muškarce. Postavlja, otvoreno, pitanja poput „zašto jednostavno ne biti dobra osoba i ne igrati se sa najgorim ljudskim impulsima? Nego im pomoći da, ako te već slušaju, budu bolji ljudi? Promovišeš onlyfans a govoriš otvoreno da je pornografija patetična?“. No, postavljanje ovih pitanja ignoriše odgovor koji mu influenceri zapravo daju na samom početku.

Stalna potreba za gratifikacijom, odnosno pregledima, odnosno novcem, odnosno benefitima novca, dovodi do ekstremnog ponašanja, baš kao i sa bilo kojom vrstom zavisnosti. Teru pokušava da objasni da su neki od influencera odrastali bez očeva, a neki uz vrlo posvećene majke; neki od njih su besni kada im pomenete „daddy issues“; neki od njih su čak bili vrlo blizu toga da završe u hraniteljskim porodicama ili nisu čuli kako im roditelji kažu da im je žao, zbog čega imaju nepoverenje u ideju tradicionalne porodice.

No, i dalje se ne vidi kako ovo predstavlja opravdanje ili objašnjenje toliko ekstremizovane ideologije. Iz kadra su upadljivo odsutne žene, koje – kada se pojave – ili omogućavaju ili pasivno prihvaćaju patrijarhat.

U svakom trenutku, kad ideologija

testira realnost, realnost pobeđuje; Lui ulaže novac po preporukama Salivena i gubi ga; idealno prikazane veze se prekidaju; impulsivnost je očigledna u problemima sa zakonom, hapšenjima glavnih likova. „I romanse i samopouzdanje i bogatstvo su zapravo iluzija ili van domašaja“, zaključuje Lui, dok je beskompensacija straha da će biti „provaljeni“.

U kadrovima koje deli s influenserima, Lui i fizički deluje kao test realnosti, mršav i sed, monogaman, naspram napucanih tetoviranih likova sa tomputima, koji, umesto da budu „kenselovani“, postaju sve popularniji.

U trenutku kada ga u lajvu upitaju da li misli da Izrael u Palestini vrši genocid, Lui nema odgovor, već upadljivo zamuckuje. Činjenica da je neko od influensera uhapšen, ili raskinuo, ne menja upadljiv raskorak koji Lui u tom trenutku pravi u odnosu na vrednosti koje promovise, a to su (valjda?) iskrenost, dostojanstvo, integritet, istinska hrabrost. Dokumentarac se završava brzo potom, čime deluje kao da nije ni pretendovao da razotkrije mehanizme manosphere već da ponjima samo „zagrebe“ i suštinski reprodukuje ono što smo već znali, rizikujući da dá vidljivost i legitimitet većini likova koje je planirao da izloži.

U vremenu kada neko u toj meri vlada javnim prostorom da i novinara koji snima dokumentarac ubaci u lajv, nije dovoljno samo dokumentovati; potrebno je zaroniti dublje ispod površine.

Na primer, Teru tek površno dotiče fenomene poput „looksmaxxing“ i influencersere poput Claviculara. Ovo bi se moglo delimično pravdati činjenicom da je dokumentarac sniman u toku 2025. a ideja o seksualnoj neprivlačnosti i analizi kostiju lica ušla je u mejnstrim tek odnedavno. No, baš kao i patrijarhat, baš kao i nesigurnost, ona je oduvek u samoj srži manosphere, samo što nije toliko očigledna. Ako se zagledamo dublje, samoponištavanje kroz fizičku aktivnost bilo je prisutno u socijalizaciji mladića odavno.

Na primer, setimo se lika Nejta iz serije „Euforija“, koji ekscesivno vežba kako bi izgledao u skladu sa svojom idejom muškosti, dok odbacuje devojke koje su ranije imale seksualne odnose ili imaju ijednu dlaku na telu. Socijalna radnica i Netflixova autorka Brene Braun u knjizi „Mislila sam da je problem samo u meni“ kaže da svako biće teži da

GOTOVO ČETVRTINA (24%) MUŠKARACA IZ GENERACIJE ZED SLAŽE SE SA TVRDNJOM DA ŽENA NE BI TREBALO DA DELUJE PREVIŠE NEZAVISNO ILI SAMOSTALNO, U POREĐENJU SA 12% MUŠKARACA IZ BEJBI-BUMER GENERACIJE

se poveže sa drugima – „ponekad na neverovatno bolne i destruktivne načine“.

„U ljudskoj prirodi je da želimo da se osećamo potvrđeno i vredno. Kada iskusimo sram, osećamo isključenost, i očajničku potrebu za pripadanjem i priznanjem. A kada osećamo sram, ili strah od srama, verovatnije je da se tada uključimo u samodestruktivna ponašanja, da napadamo ili ponižavamo druge, da ostajemo mirni kada je drugima potrebna naša pomoć.“

Kod srama se, zapravo, radi o strahu, a otpornost na sram raste kada priznamo svoju ranjivost. Ali kako da je priznate ako je jedna od najbitnijih roditeljskih – i društvenih – poruka koju ste dobili da se ranjivost nipošto ne sme pokazati, i da će vas svi prezreti ako pokažete slabost, bilo fizičku bilo duhovnu?

Čak i istraživanje Brene Braun zasnovano je na pričama i iskustvima žena dok posvećuje poglavlju o muškarcima i stidu svega pet ili šest stranica od ukupno trista dvadeset. „Za muškarce, očekivanja i poruke se grupišu oko muškosti, i oko toga šta znači biti muškarac... drugim rečima, kako doživljavamo sram može biti isto, ali zašto mi doživljavamo sram može biti različito... kada sam razgovarala sa muškarcima, nisam čula za višeslojna, konkurentna i konfliktna očekivanja društvene zajednice. Očekivanja su bila jasna i jednostavna: ne dozvolite da ljudi vide bilo šta što bi moglo biti doživljeno kao slabost. Dok žene imaju nemoguć zadatak da balansiraju, pregovaraju i premošćuju očekivanja koja su često konfliktna, muškarci se guše pod ogromnim pritiskom uvek izgledati jak, neustrašiv i snažan, što je podjednako nedostižno.“

„Inside the manosphere“ izbegava da se bavi upravo ovom idejom, koja je u srži pogrešne socijalizacije mladih muškaraca i dečaka, i zbog toga maši poentu. Naime, manosphere pruža osećaj za-

jedništva muškarcima koji se iz nekog razloga osećaju izolovano i obezvređeno u modernoj kulturi.

No, kada pričamo o modernoj kulturi, sam Teru, koji ima pedeset pet godina, kaže da je bio „incel“ pre nego što je uopšte znao kako se to zove, tako da ideja nije nova. Društveni pritisci i internalizovana uverenja odavno čine privlačnim ekstremne stavove – a potom i ekstremne onlajn prostore. Stoga, „manosfera“ stavovi prividno pomažu jer deluju kao oblik izbegavanja, zaobilaznja sopstvene neadekvatnosti ili društvenog neuspeha, kroz pripisivanje uzroka delovanju „društvenog uređenja“, i to je rana za kojom tragaju ajkule u okeanu ljudskih nesavršenosti.

Prihvatanje teških emocija trebalo bi da podstiče upravo suprotno ponašanje od onog koje pripadnici „manosphere“ demonstriraju na društvenim mrežama: shvatanje da smo više od svojih trenutnih misli i, pre svega, svog društvenog statusa; odlučivanje o tome šta nam je zaista važno i vredno i preduzimanje konkretnih koraka da bismo živeli u skladu sa tim vrednostima.

Stoga, iako nije terapeut, i iako to nije lak zadatak, Teru je trebalo kao novinar i autoritet da bude model kako se to radi; kako biti iskren, autentičan i verodostojan, naročito u svetu koji (previše) vrednuje status. Jer, kako bismo drugačije „izazvali“ manosphere?

U jednom intervjuu, Teru (sasvim ispravno) kaže: „Ako ste odrasli u nečemu užasnom i stvorili ste oklop ili niz alata da se nosite s tim, onda kada izađete na drugu stranu, to ćete ceniti. Mislim da je to razlog zašto tako često prikazuju ovu ratničku etiku, taj tip mentaliteta „nemilosrdan, ne ostavljaš živih neprijatelja, ti protiv sveta“. Ja sam imao srećno odrastanje i mogu pomalo dosadno reći da nije reč o tome da si ti protiv sveta – naprotiv, svi smo zajedno u tome. Taj tip razmišljanja „niko ti neće pomoći i ne možeš nikome verovati“ zapravo nije odraz sveta u kojem većina nas živi, niti bi želela da živi u takvom svetu“.

Nažalost, u samom dokumentarcu ne nudi se nikakva alternativa takvom svetu – samo produbljanje ideje „mi protiv njih“ u kome (zasada) pobeđuju oni koji imaju manje dlaka na telima i jeziku. **N**

OVDE SADA

MALI KORACI VOĐE
KA VELIKIM STVARIMA.

Hajde da pričamo o sledećem koraku za tvoju porodicu.

Šta je uopšte ostalo iza Leke Rankovića?

Nisam stekao utisak da se tih stotinak hiljada ljudi na Rankovićevoj sahrani obradovalo njegovoj smrti. Pre je to izgledalo kao da su uvereni da je uradio pravu stvar time što je umro

Piše Svetislav Basara

Hajde da započnem odgovor na tvoje pismo još jednim prilogom za fenomenologiju sahrane Aleksandra Rankovića, dakle rečenicom koju je šteta ne prevesti na nemački: Beitrage zu einer Phänomenologie der Beerdigung Aleksandar Rankovićs. (Prevod: ChatGPT). Besmislica zvuči i dostojanstvenije i besmislenije u prevodu na nemački. Otkuda opet Ranković, objasniću.

Pisao sam ti već da sam osamdeset treće jedva čuo da je Ranković sahranjen, a da me je prethodno vest o njegovoj smrti ostavila potpuno ravnodušnim, kao što me (valjda ne samo mene) ravnodušnim ostavljaju vesti o smrti potpuno nepoznatih osoba.

Tačno je da je Rankovićeva smrt bila mnogo više od prosečne srpske smrti. Takav je naprosto svet: smrti važnih, opštepoznatih osoba, izazivaju opštenarodne žalosti ili – slučaj Đinđićeve pogibije – poluopštenarodna oduševljenja. Da se, daleko bilo, godine 1983, Kit Ričards, overdozirao i umro, to bi me žestoko razalostilo. Ričardsa sam poznao manje od Rankovića – koji se do 1966. nije mogao ne poznavati, a koga od '66. nije bilo preporučljivo znati – ali sam s vremenom sa Ričardsom razvio jedan vrlo ličan odnos „na nevideno“, delom preko njegove svirke, verovatno još više pod uticajem njegove zajebantske životne filozofije. Veoma potcenjene. Uvek ću, recimo, pažljivije saslušati – i više uvažiti – Ričardsovo mišljenje o bilo čemu nego, recimo, Žižekovo.

Sve da sam ga nekim biblijskim čudom i lično poznao, sa Rankovićem nikad ne bih mogao imati lični odnos. Njegovi portreti mi govore – dopuštam mogućnost da mi pogrešno govore – da sa Ran-

kovićem niko nikakav lični odnos nije mogao imati, što nema nikakve veze sa njegovom pojavom i fizionomijom jer sam imao veoma prislan i ličan odnos sa (nažalost odavno pokojnim) prijateljem koji je na Rankovića ličio kao jaje na jaje.

Komunizam obezličuje i pustoši unutrašnje živote ljudi nezavisno od njihove pozicije u komunističkom lancu (društvene) ishrane. Možda one na vrhu pustoši i više. Videlo se to (ili sam to priviđao) na Rankovićevim portretima koji su do „zglajzavanja“ bili okačeni u učionicama rame uz rame sa Titovim.

Za razliku od markantnog Tita, Ranković mi je i za života izgledao kao mrtva, retuširana, balzamovana istorijska ličnost. Pogotovo u foto-poređenju sa Krcunom – koji nije manje od Rankovića pustošio i bivao pustošen – koji i danas na fotografijama izgleda kao živ.

Iza Rankovića je ostala samo (nepotpuna) faktografija, pregršt sumnjivih anegdota i nešto više (mada za ovdašnje prilike vrlo malo) kafanskih konfabulacija i mistifikacija. O tome šta je Ranković mislio, kako se osećao, kako je gle-

dao na stvari, kako na svet, možda se moglo saznati iz njegovih dnevnika, da ih Ćosić nije volšebno izgubio.

Oduvek sam bio ravnodušan prema životima i smrtima – uključujući i najveći život i najveću smrt svih naših naroda i narodnosti – znamenitih komunista i revolucionara. Ne u smislu da sam ih ignorisao ili prezirao, nego sam nepogrešivo osećao da veliki životi velikih komunističkih moćnika, nemaju nikakav uticaj na moj značajni život.

Da, znao sam da takvi kroje kapu, ali da je kroje na beskonačnoj udaljenosti (da ti je samo znati koliko je Beograd šezdesetih bio daleko od Bajine Bašte). Tito, Ranković, Krcun, Kardelj, svi oni kao da su boravili na nekom marksističkom Olimpu nepristupačnom smrtnicima, za koje su najviši državni autoriteti sa kojima su mogli imati dodira – a bolje je bivalo da ga nemaju – bili direktor preduzeća, direktor škole, predsednik omladine, šef mesne kancelarije, ulični milicajac i GSB-ov kontrolor.

I predsednici opština i sekretar komiteta su oboitali u podnožju marksističkog Olimpa.

Pisao sam ti već – i ne samo tebi, na glavu sam se mnogima popeo – da sam danima posle Titove smrti sedeo u bašti „Moskve“ i uz pivo proučavao fenomenologiju najmasovnije ožalošćenosti svih naših naroda i narodnosti. (Vrhunsko foto-svedočanstvo iste te fenomenologije ostavila je pokojna Goranka Matic, video si to sigurno.)

Među hiljadama i hiljadama muškaraca i žena koji su se u kolonama slivali ka Skupštini Titu nad meita – ko zna šta znači „nad meita“, zna, ko ne zna preduko je objašnjavati – procenjivao sam da je bilo petnaestak odsto istinski ožalošćenih, onih koji su razvili dubok lič-

Usred te svećane tišine, o kojoj Novo groblje može samo sanjati, kroz kolonu se iz pravca “Kasine” probija čovek od svojih četrdesetak godina, prelazi ulicu, zastaje kod zgrade Protokola, pogleda kolonu, na sav glas kaže: “Šta je, umro vam knez, a”, i nastavlja prema Slaviji

ni, emocionalni odnos na neviđeno sa Titom, da je otprilike isto toliko bilo onih koji su prividno ožalošćeni došli da seire nad mrtvim Titom, svi ostali su izgledali ožalošćeno, ali su u stvari bili uplašeni. Videlo se to, moglo se to opisati. Strah je strast – strah nije emocija – koju je nemoguće sakriti.

Usred te svečane tišine, o kojoj Novo groblje može samo sanjati (kelneri donose piće na prstima), kroz kolonu se iz pravca „Kasine“ probija čovek od svojih četrdesetak godina (malčice pripit, pola košulje mu ispalo iz pantalona), prelazi ulicu, zastaje kod zgrade Protokola, pogleda kolonu, na sav glas kaže: „Šta je, umro vam knez, a“, i nastavlja prema Slaviji.

Ne očekujem, naravno, da se to dogodi, sve se munjevito događa, ali posle nekoliko sekundi uopšte mi nije jasno zašto policija i Udba ne reaguju, i zašto se svi do jednog iz kolone pretvaraju da ništa nisu čuli, a u onoj tišini su svi morali čuti.

Neznani junak sahrane veka nesmetano je otišao niz Ulicu maršala Tita, kao glasnik koji je zajebantski objavio da je Jugoslavija umrla zajedno sa Titom. Smrt Jugoslavije je konstatovana tek deset godina kasnije, zato što se leševi država raspadaju sporije od leševa životinja.

Mene što se tiče, smrt i sahrana Aleksandra Rankovića prošle su prilično nezapaženo; najviše sam i o toj smrti i o toj sahrani saznao sa velikim zakašnjenjem

upravo iz tvoje detaljne analize slučaja Rankovićeve smrti i sahrane u romanu „83“. Znao sam, naravno, za masovni skup na Rankovićevoj sahrani na kojoj je – navodno – „ponovo rođen srpski nacionalizam“ (kad li je umirao). Nisam tome osamdeset treće pridavao pažnju, zašto bih je pridavao posle toliko godina, Ranković je ostao zauvek sahranjen u tvom romanu i tu bi počivao u miru, savršenijem od novogrobljanskog, da se pre nekoliko dana u Velikim pričama nije pojavio tekst Veljka Miladinovića o istoj temi.

Veljko je majstorski reciklirao priču, ali ničeg tu faktografski novog nije bilo, a teško da je ičega i novog bilo i u realnom vremenu pogrebnog Gazimestana.

Ono što je za mene bilo novo, a pomalo, bogme, i uznemirujuće, bio je videoklip sa sahrane, koji nikada ranije nisam video, koji i tebi preporučujem da pogledaš, ako ga ranije nisi video.

Ne greše Kinezi. Jedna slika (a tek video) zaista vredi koliko desetina hiljada reči, možda i više. Teško je doista pronaći reči – upravo ih s mukom pronalazim – kojima bi se moglo opisati ono što se vidi u klipu. Nisam, rekoh, nikad razmišljao šta se 1983. događalo na Novom groblju i šta je tamo radilo tih stotinak hiljada muškaraca i žena. Da sam razmišljao, sigurno bih zamislio masu smrknutih lica iz koje se ovde-onda čuju po-

vici „Leka, Srbije“ – to bi dolikovalo „ponovnom rađanju srpskog nacionalizma“ – ali ono što sam video u klipu, to nije bila sahrana, to je bio derbi, narodno veselje, euforija, karneval, uzavrela atmosfera od vrste „pobedili-smo-nekog- nešto“, slična „pokorili smo svet“ atmosferi na dočecima pobedničkih srpskih sportista, prizor koji i posle toliko godina emanira jednu (u nakaznom smislu) nesavršljivo pozitivniju (ipak zlokobnu) energiju od one sa destruktivnih predgrobnozagrobnih energija masovnih nacionalističkih skupova, koji će nedugo potom uslediti, svakako atmosferu manje odvratnu od atmosfera na sahranama Zorana Đinđića i patrijarha Pavla.

Lica u špaliru kroz koji (meni) nepoznati muškarac pronosi Rankovićevu piramidu (iza nosača piramide idu nosači jastuka sa odlikovanjima) nepatvoreno su vedra, razdragana, čuju se gromoglasne ovacije, unisono skandiranje „Leka, Le-ka“. (Nije, naravno, zamislivo, ali ne bi bilo začudno da su se čuli i povici „bravo maestro, bis, bis“.) Potom dolaze scene dosrbljavanja i svetosavizacije Rankovića, kršćenjem, metanisanjem i celivanjem Lekinog kivotu.

Kamera onda snima masu, grozdove ljudi koji vise na podzidama, čak i na granama drveća, ima tu i sasvim mladih momaka i devojaka, uokolo se, naravno, smuca najmanje 15% individuumu koji

ne znaju zašto su tu, koji možda ne znaju ni gde su, koji su svugde gde se stvori neka gužva ili – slučaj atentata na turskog ambasadora – gde je neka potera.

Dvaput–triput sam pogledao video – i bukmarkirao ga, još ću to gledati – i nisam stekao utisak da se tih stotinak hiljada ljudi obradovalo Rankovićevoj smrti. Pre je to izgledalo kao da su uvereni da je Ranković uradio pravu stvar time što je umro i da i puno očekuju od njegove sahrane.

Pogledao sam, rekoh, video dva–tri puta i uopšte nisam znao, niti sada znam, šta da mislim o tome. Mislim, štaviše, da se o toj erupciji beslovesnosti ništa ne može ni misliti, da se protiv toga – tj. protiv onoga što najavljuje, a što se već pomalja na horizontu – ništa ne može ni preduzeti, što se vidi po tome što ništa protiv toga nisu preduzele (zbunjena) milicija i Udba – a tušta ih je i tma bilo na Novom groblju – koje su po tada važećem pravilu službe – takav skup morale promptno razjuri.

A sada, Miljenko, priča kao naručena za „početak novog rata“ (koji možda neće nikad ni završiti). Godina je 2003, nalazim se na Kipru, kao u sanatorijumu u kome se oporavljam od Srbije. Svakog prepodneva odlazim u Moufflon Bookshop – knjižari tebe iz Moufflona, garantujem ti, danima ne bi mogli isterati – da popijem kafu i popričam sa vlasnikom, mojom dragom, prošle godine preminulom prijateljicom, Ruth Keshishian, izdankom porodice Jermena u poslednji čas izbeglih na Kipar pred genocidom, čije se ime nikad ne bih drznuo napisati u fonetskoj transkripciji, od koje sam ionako odustao u proznim tekstovima, koju ne koristim u novinskim.

Knjižare kakva je bila Moufflon mogao si videti samo u američkim filmovima iz šezdesetih, dok su se knjižare još mogle videti u filmovima. Sve je u Moufflonu bilo na svom mestu. Ali ne „na svom mestu“ kao u apoteci ili – još crnje i gore – u nekoj modernoj knjižari, nego na svom mestu kao što je na svom mestu lišće koje neprestano treperi na drveću ili kako je u skakutavom planinskom potoku svaka kap vode na svom mestu.

U tom „svemu na svom mestu“ bilo je mesta i za stare, neprodane brojeve Times Literary Supplementa, koji su se prodavali po simboličnoj ceni od (recimo) šest za funtu. Kad bolje razmislim:

Mene što se tiče, smrt i sahrana Aleksandra Rankovića prošle su prilično nezapaženo; najviše sam i o toj smrti i o toj sahrani saznao sa velikim zakašnjenjem upravo iz tvoje detaljne analize slučaja Rankovićeve smrti i sahrane u romanu “83”

da nije bilo mene i još nekolicine muškaraca i žena – Nikozija je mala, za pola godine upoznao sve koji čitaju – Ruth bi završila zatrpna pod arheološkim naslagama neprodanih primeraka Times Literary Supplementa, koji je neodustajno naručivala, uredno ih neprodavala, a neprodane primerke poklanjala po (simboličnoj ceni) ceni jedna funta za šest primeraka.

Gotovo svaki put kad bih došao kod Ruth na kafu, kupio bih svežanj Times Literary Supplementa, prelistao ih kod kuće, pa ako bi me nešto zainteresovalo, to bih pročitao, a onda TLS-ove bacao u smeće. (Što Ruth nikad ne bi učinila.) Tako je u smeću završio i broj TLS koji nije trebalo tamo da završi, a u kome sam naišao na tekst koji ću tebi i čitaoci ma sada prepričati po sećanju.

U tekstu autor (kome sam zaboravio ime) piše cinično–kritički o knjizi objavljenoj krajem XIX veka (kojoj sam takođe zaboravio ime) sa idejom da ukaže na oholost i površnost evrocentrizma i precenjenost evropske nauke. Aljkav kakav sam, nisam isekao tekst iz TLS – Kukić i ti biste to sigurno uradili – pa ću morati da improvizujem; suština priče ostaje netaknuta.

Evo priče: Negde oko 1880. ekspedicija britanskih etnologa dolazi u urođeničko naselje u džunglama Amazonije i uspostavlja kontakt sa seoskim vraćem, jedinim koji zna portugalski. Onda počinje istraživanje, možda bi se moglo reći i saslušanje. Zna li – pitaju etnolozi vraća – šta je bilo na početku sveta. Kako ne bih znao, svi to znaju, kaže vrać i onda učenim etnologima pripoveda mit (improvizujem) o Velikom Jajetu koje se pojavilo iz praznine, iz koga se

izlegla Velika Kokoška koja je aborirala plemenskog praoca, a koji je saplemenicima preneo tajnu početka i kraja.

Etnolozi pažljivo beleže, ali, njima prosvetljenima, kojima je sve jasno, koji znaju da je sve nastalo Big Bangom i evolucijom – vraćeva priča zvuči primitivno, komično, pa onako šeretски pitaju: Dobro, tako je bilo u početku, znate li možda šta će biti u budućnosti, recimo u (tada dalekoj) 2020. godini?

Znam, kaže vrać. Kako ne bih znao. Svi to znaju. Biće: grande confusão. Autor teksta je to napisao na portugalskom, pa i ja tako pišem. Uostalom, „velika konfuzija“ bolje zvuči na portugalskom.

I evo nas, Miljenko, usred velike (i sve veće) konfuzije u kojoj su se države srozale na razbojničke družine, religioznost – da citiram Kukića – postala kriminalna delatnost i u kojoj čovek može biti čestit isključivo na svoju odgovornost, uz mnogo ponižavanja, često i opasnosti. Ali valjda je i pisano da će tako biti.

Dežulović je jedan od sve redih takvih ljudi, čovek bez duplog dna, neko ko se – kako je Kafka opisao sobe – na maskenbalu ovoga sveta pojavio sa svojim licem.

Naravno da je takav Dežulović gadan trn u desničarskim očima – i hrvatskim i srpskim – i to odvažan trn koji daje sve od sebe da se što dublje zarije u slepe desničarske oči. I kako se desničari koje – kako ti kažeš, posle Tompsonovog Gazimestana nije preterano zvati ustaše – bore protiv Bore Dežulovića, tako što jedno, bedno, kukavički najavljuju da će upriličiti protest pod prozorima Dežulovićevih gotovo devedesetogodišnjih roditelja, valjda da bi ih postideli što su rodili hrvatskog izroda, koji u stvari i nije Hrvat nego žohar ili (gore) Jugosloven.

Hrvatski desničari su, dakle, ponovo nadsrali ovdašnje. Ovdašnji desni bašibozuci i bagra takve stvari ipak nisu radili. Bar ne organizovano. I bar ne uz asistenciju srpske policije, koja bi – da ne bude zabune – kad bi srpski desničari upriličili takvu bedastoću, postupila isto kao hrvatska.

S državom ili bez države, s kišom ili bez kiše, sve su to govna koja će se u govna vratiti, a mene je sve više stid što se i dalje plašim smrti.

Pozdrav,

B. N

Infrastruktura, rizici i održivost: zašto je upravljanje rizicima ključno za dugoročni razvoj

Piše Nikola Đukić, predsednik Izvršnog odbora UNIQA neživotnog osiguranja

U periodu intenzivnih infrastrukturnih ulaganja, pitanje upravljanja rizicima postaje jednako važno kao i samo finansiranje projekata. Infrastruktura je po svojoj prirodi dugoročna investicija – ona treba da bude projektovana, izgrađena i održavana tako da bude otporna na različite izazove koji se mogu pojaviti tokom njenog životnog ciklusa.

Upravo zato osiguranje danas predstavlja sastavni deo svakog savremenog infrastrukturnog projekta. Ono nije samo ugovorna obaveza između investitora i izvođača, već važan mehanizam za upravljanje rizicima. Pored osiguranja radova i odgovornosti prema trećim licima, sve češće se ugovaraju i polise profesionalne odgovornosti projekatana i nadzora, kao i osiguranje opreme i mašina, čime se obezbeđuje sveobuhvatna zaštita svih učesnika u projektu.

Istovremeno, način na koji procenjujemo i upravljamo rizicima značajno se menja. U UNIQA osiguranju digitalizacija, napredna analitika i veštačka inteligencija omogućavaju preciznije modeliranje rizika i bolju prevenciju potencijalnih šteta. Na gradilištima se sve više koriste dronovi i IoT senzori koji u realnom vremenu prate ključne parametre i omogućavaju brzu reakciju pre nego što dođe do većih posledica.

Poseban izazov predstavljaju klimatske promene, koje sve više utiču na infrastrukturne projekte. Elementarne nepogode, poput poplava ili ekstremnih vremenskih uslova, mogu imati značajne finansijske posledice. Zbog toga procena rizika danas sve češće uključuje klimatske scenarije i ESG kriterijume, kako bi se obezbedila dugoročna otpornost infrastrukture. UNIQA grupa je prva kompanija koja je implementirala ESG standarde prilikom procene i pre-

uzimanja rizika. 2024. godine osnovana je kompanija „UNIQA Sustainable Business Solutions“, koja svojim klijentima u Austriji i Centralno-istočnoj Evropi pruža konsultantske usluge u vezi sa uvođenjem ESG standarda i izgradnjom otpornosti na klimatske promene i praćenje njihovog sistema održivosti. Sa timom od preko 50 stručnjaka za inženjering rizika i održivost, UNIQA Sustainable omogućava klijentima da proaktivno identifikuju i ublaže nove rizike pomažući im da pronađu adekvatne odgovore i strategiju za ublažavanje gubitaka i tako obezbede održivost poslovanja u budućnosti.

U tom kontekstu, naša uloga prevaziilazi tradicionalnu funkciju isplate štete. Osiguravajuće kompanije postaju partneri investitorima i kompanijama u razumevanju i upravljanju kompleksnim rizicima savremenih projekata.

Ako želimo održiv i stabilan ekonomski razvoj, infrastruktura mora biti projektovana ne samo za današnje potrebe, već i za izazove koji tek dolaze. Upravo zato integracija tehnologije, održivosti i sistemskog upravljanja rizicima predstavlja jedan od ključnih temelja budućeg razvoja.

DIDS 2026: „Novi horizonti“ – Da li su vaši domeni spremni za svet kojim upravlja veštačka inteligencija?

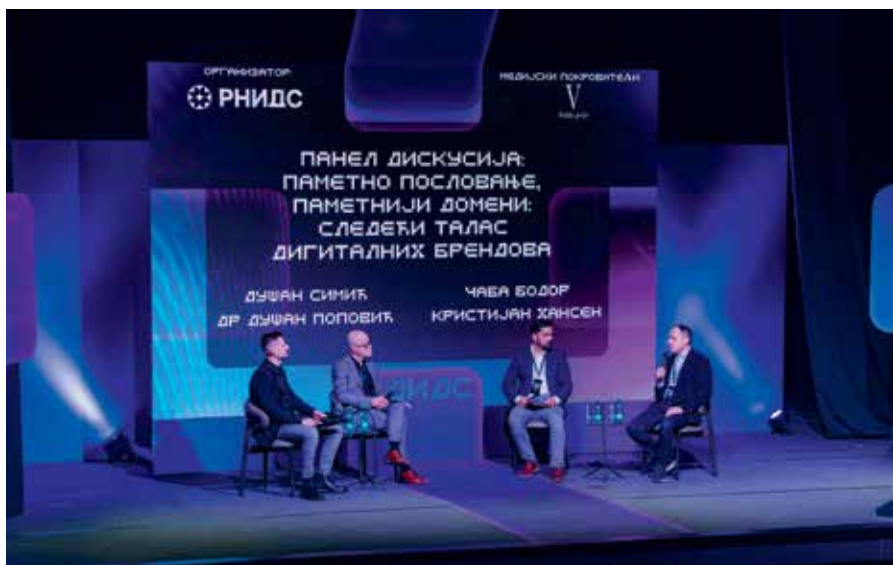
Konferencija Dan internet domena Srbije (DIDS 2026), koju tradicionalno organizuje Fondacija „Registar nacionalnog internet domena Srbije“ (RNIDS), održana je 17. marta u Beogradu pod sloganom „Novi horizonti“. Ovaj značajan događaj okupio je vodeće domaće i međunarodne stručnjake sa ciljem da analiziraju transformaciju digitalnog identiteta u eri ubrzanog razvoja veštačke inteligencije, ali i da otvore pitanja bezbednosti, poverenja i budućih trendova koji će oblikovati internet prostor u godinama koje dolaze.

Tokom svečanog otvaranja dodeljena je plaketa za poseban doprinos razvoju interneta u Srbiji Nikoli Markoviću, predsedniku Društva za informatiku Srbije. Priznanje mu je uručio predsednik Upravnog odbora RNIDS-a Nenad Orlić, ističući njegov dugogodišnji rad i doprinos razvoju IT zajednice u zemlji.

Prvo predavanje održala je Marika Konings, potpredsednica organizacije ICANN, koja je predstavila novu rundu gTLD programa planiranu za 30. april 2026. godine. Ona je naglasila da mogućnost kreiranja sopstvenog domena najvišeg nivoa predstavlja veliku priliku za kompanije i organizacije da izgrade autentičan i kontrolisan digitalni ekosistem, prilagođen sopstvenim potrebama i korisnicima. Ovakav pristup, prema njenim rečima, predstavlja sledeći korak u evoluciji internet prisustva i brendiranja na mreži.

U dinamičnoj debati „COM vs .RS“ Mladen Savić iz True-False Hosting-a i Zoran Buhavac iz Gama Electronics-a ukrstili su argumente o prednostima različitih domena. Zaključeno je da izbor domena danas ima strateški značaj – dok generički domeni omogućavaju globalni domet i prepoznatljivost, nacionalni domeni često igraju ključnu ulogu u izgradnji poverenja i kredibiliteta na lokalnom tržištu.

Centralni panel konferencije „Pametno poslovanje, pametniji domeni: Sledeći talas digitalnih brendova“, koji je moderirao Dušan Simić, dodatno je osvetlio ovu temu. Čaba Bodor, direktor mađarskog .hu registra, istakao je da nacionalni domeni po-

staju sve važniji u eri veštačke inteligencije jer korisnicima ulivaju dodatno poverenje u vremenu sve češćih onlajn prevara. Dr Dušan Popović ukazao je na pravni aspekt digitalnog identiteta, naglašavajući potrebu da kompanije istovremeno registruju domen i zaštite svoj brend kroz žig. Kristijan Hansen iz danskog registra dodao je da AI pretraživači često favorizuju lokalne domene kao relevantnije i pouzdanije izvore informacija.

Nakon pauze, Miroslav Žeravić iz RNIDS-a predstavio je rezultate istraživanja o upotrebi domena u domaćim preduzećima. Istraživanje je pokazalo da 14,93% firmi poseduje više domena, ali da se oni najčešće koriste za isti brend ili veb-sajt. Domen .rs

koristi čak 82% preduzeća koja posluju na domaćem tržištu, dok polovina firmi isti domen koristi i za sajt i za poslovnu e-poštu. Ukupan broj registrovanih .rs domena dostigao je 158.000 krajem 2025. godine, što potvrđuje stabilan rast i značaj nacionalnog domena.

Maja Bilic iz Google Cloud-a govorila je o uticaju veštačke inteligencije na tržište rada, iznoseći stav da će kompanije sve više očekivati njenu aktivnu primenu. Ona je naglasila da će veliki deo radne snage morati da se prilagodi novim tehnologijama, ali i da oni koji već koriste AI beleže veću produktivnost i efikasnost. Prema njenim rečima, cilj nije zamena ljudi, već unapređenje njihovih sposobnosti i rezultata kroz pametnu primenu tehnologije.

Završni panel „Lokalac na internetu“, koji je moderirala Marijana Borković, istakao je značaj digitalnih platformi u jačanju lokalnih zajednica i društveno odgovornih inicijativa.

Ovogodišnji DIDS potvrdio je da kompanije u Srbiji moraju strateški i aktivno upravljati svojim digitalnim identitetom. Kombinacija pouzdanosti nacionalnih domena i pametne primene novih tehnologija nameće se kao ključ za izgradnju dugoročne stabilnosti, poverenja i konkurentnosti u savremenom digitalnom okruženju.

NAJVEĆI GUBITNIK

TRÉĆA SEZONA

PRIJAVI SE NA
NOVA.RS/NAJVEECIGUBITNIK

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЖДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевићка 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

veliki koraci MALIH LJUDI

Priče
o svima
nama.

Laguna

UŽIVO IZ WIENER STADTHALLE, BEČ

JAMIROQUAI

Dolazak svemirskog kauboja

Piše Chris Jon

Posle godina iščekivanja, konačno su se vratili – ili da kažem, oni su se vratili? U pravom britanskom pub kviz stilu, počnimo pitanjem: Šta je Jamiroquai? Nakon godina provedenih slušajući tribute bendove različitog kvaliteta i gledajući pevače kako pokušavaju da izvedu one legendarne plesne pokrete, konačno sam ponovo imao priliku da vidim original. Veče je počelo energičnim setom DJ-a i producenta Franc Moody, a kada su neopevani heroji, tehničari i članovi ekipe, odradili svoj posao poput tihih, pomalo van forme nindži, scena je bila spremna.

DA LI JE BILO DOBRO? Svi odgovori su na kraju. Dok su siluete muzičara izlazile na binu, mogla se osetiti napetost i iščekivanje publike. Sa mog mesta u parteru, bilo je sjajno videti vrlo raznoliku publiku – generaciju Z i milenijalce, od kojih mnogi nisu ni bili rođeni kada je Jamiroquai izdao svoj prvi album *Emergency on Planet Earth* 1993. godine. Na trenutak sam se zapitao da li sam kupio prave karte. Kao nekom ko voli da pleše, delovalo mi je da se svi odlično zabavljaju. Gledajući oko sebe u delu sa sedištima, pošto su većina publike bili pripadnici generacije X, pretpostavio sam da će samo tapšati i entuzijastično se njihati u stolicama. Ali – nikad ne pretpostavljaj!

Uz tutanj bubnjeva, akord na klavijaturama i svetlosni spektakl koji je bio i futuristički i nostalgičan, stari fanovi su skočili sa svojih mesta kao da su upravo dobili na lutriji. Jedino što nas je sada moglo zaustaviti bila je pauza za toalet. I evo njega konačno. Odeven u belo, sa patikama toliko svetlim da bi se mogle videti iz svemira, pevač sa šeširom je samouvereno izašao na scenu, započevši

pesmu (*Don't*) Give Hate a Chance. Jay Kay je stigao.

Misli su mi se odmah vratile na sunčane dane vožnje rolera, smeh sa prijateljima u Hyde Parku i plesanje do zore u londonskim klubovima kao što su Ealing Club Boulevard i Hammersmith Palais, koji danas, nažalost, više ne postoje. Iako moje telo i kosa više nisu kao nekad, osećaj i atmosfera bili su sveži kao i tada. Zapitao sam se da li se ovako osećao Marty McFly, samo što umesto DeLoreana, mi smo bili u dvorani Stadthalle u Beču sa 10.000 mesta, a sat je ovog puta bio podešen na devedesete, sa zvučnicima na maksimumu.

JAMIROQUAI NIJE RAZOČARAO. Bilo je nekoliko tehničkih problema sa zvukom (ponovo na scenu stupaju nindže) i poneka briga za bezbednost zbog Jay Kayevog prepoznatljivog šešira u stilu elektro pauna, ali bend i prateći vokali bili su, kako bi Tuco iz *Breaking Bad* rekao:

„Zategnuto, zategnuto.“ Jedino što mi je nedostajalo bili su solo delovi članova benda, koji su očiglednoiskusni profesionalci, čineći dobro uvežban nastup nalik opuštenom džemovanju među prijateljima.

Tokom dvočasovnog nastupa, Jamiroquai je izveo niz hitova iz različitih faza karijere, uključujući *Seven Days in Sunny June*, *Little L*, *Cosmic Girl*, *Alright* i *Travelling Without Moving*, koji su naterali publiku da skače gore-dole kao jojo. Iako Jay Kay nije skakao kao ranije, uspeo je da održi visoku energiju, uz pomoć činjenice da su svi znali pesme i rado učestvovali.

Odgovori: Jamiroquai jeste i oduvek je bio britanski bend koji kombinuje funk, soul i druge žanrove na visokom nivou. Frontmen Jay Kay napisao je i izvodi klasične crossover hitove koji će se slušati, izvoditi i u kojima će se uživati još dugu niz godina. **N**

Slušaj me

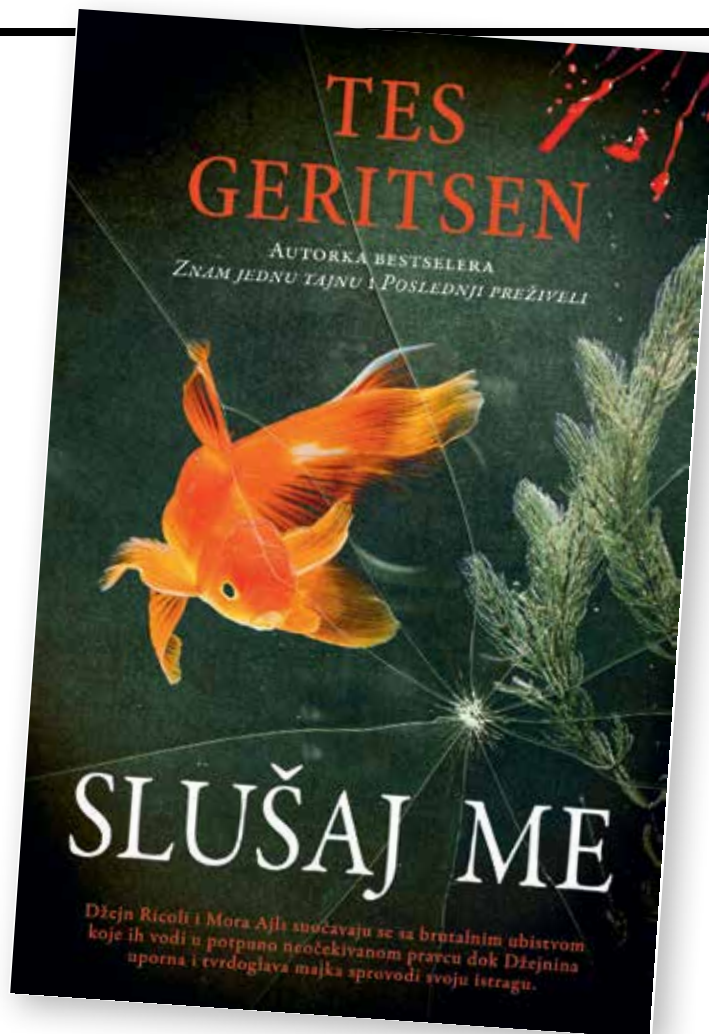
ISTRAGA BRUTALNOG UBISTVA KOJA IDE U NEOČEKIVANOM PRAVCU

Specijalno za **Nedeljnik** piše književnik, filmski i književni kritičar **Đorđe Bajić**

Vratile su se! Ricoli i Ajls to ipak rade drugačije. Roman „Slušaj me“ trinaesta je knjiga (kako vreme leti!) u popularnom serijalu o detektivki bostonske policije Džejn Ricoli i njenoj saveznici i prijateljici, medicinskoj istražiteljki Mori Ajls. Vredna autorka Tes Geritsen u središte priče ponovo postavlja svoj čuveni dvojac, ali ovoga puta dodavši im „kormilara“ – Džejninu majku Anđelu Ricoli, koja takođe ima želju da se bavi detektivskim radom.

Ubijena je Sofija Suares, udovica i medicinska sestra koju su svi poznavali kao dobrodušnu i požrtvovanu gospođu. Komšije, kolege i pacijenti složno tvrde da je bila anđeo, neko kome niko ne bi poželeo zlo. Upravo zato brutalnost zločina deluje još potresnije: neko je provalio u Sofijin dom i nasmrtno je pretukao. Kako istraga odmiče, postaje jasno da život ubijene možda ipak nije bio tako jednostavan i idiličan kako je izgledao...

Dok Džejn i Mora pokušavaju da razmrse klupko misterije, paralelno se odvija i jedna druga, neformalna istraga. Energичna i tvrdoglava Anđela Ricoli ubedena je da se u njenom susedstvu događa nešto zlokobno. Iako je policija ne shvata ozbiljno, ona uporno posmatra komšiluk kroz prozor i ne prestaje da zove ćerku u svako doba dana i noći kako bi prijavila sve što joj se učini sumnjivim. Taj odnos majke i ćerke će-

NEOČEKIVANA ŽRTVA

Ubijena je Sofija Suares, udovica i medicinska sestra koju su svi poznavali kao dobrodušnu i požrtvovanu gospođu. Komšije, kolege i pacijenti složno tvrde da je bila anđeo, neko kome niko ne bi poželeo zlo. Upravo zato brutalnost zločina deluje još potresnije

sto donosi i humor u priču, što je dodatak koji nije bio čest u ovom serijalu.

„Slušaj me“ može se čitati i kao samostalni roman, jer autorka pruža dovoljno informacija o likovima i njihovoj prošlosti. Poglavlja su ispričana iz više perspektiva, što dodatno pojačava dinamiku i omogućava čitaocu da se dublje uključi u zbivanja. Različite narativne niti postepeno se prepliću, a tempo pripovedanja održava napetost do samog kraja. Rezultat je zadovoljavajuća i uzbudljiva priča iskusne autorka koja donosi sa svim zadovoljavajući rasplet i još jednom potvrđuje zašto je serijal o Džejn Ricoli i Mori Ajls već treću deceniju omiljen među ljubiteljima trilera. **N**

Piše Hana Piščević

Mala, velika deca

Znam jednu tajnu Tes Geritsen

Detektivka Džejn Ricoli i medicinska istražiteljka Mora Ajls suočavaju se sa bizarno insceniranim ubistvom producentkinje horor filmova. Njih dve će na mestu zločina zateći nešto potpuno drugačije od svega što su do sada videle. Žena naizgled spokojno leži u svom krevetu, ne postoje vidljivi tragovi nasilne smrti, ali jedno je sigurno – ona je ubijena. **N**

Umreti ponovo Tes Geritsen

Bostonska detektivka Džejn Ricoli i medicinska istražiteljka Mora Ajls istražuju bizarno ubistvo. U svom stanu nađen je naopačke okačen, rasporen muškarac sa izvađenom utrobom. Morino nepogrešivo sećanje navešće ih na pomisao da je morbidni ubica ponovo u akciji i da ovo neće biti poslednja žrtva. Ako niste ranije čitali romane Tes Geritsen, pripremite se – za njih će vam trebati jak stomak i čvrsti živci. **N**

Eto nas u Pragu na završnoj radionici jednogodišnjeg programa dokumentarnog filma na kome radimo već poslednje tri godine. Prva sesija bila je prošle godine u Engleskoj a druga u Rumuniji. Naše sad skoro dvogodišnje dete pratilo nas je na sva tri putovanja.

U Engleskoj je imala jedva deset meseci, tek je propuzala i ne računajući mumlanje, još nije govorila. Sve u svemu, lako i lakohodno smo je vodili na sva predavanja i diskusije a veliki deo programa prespavala je u marami na našim grudima. Imali smo veliku torbu sa čitavim arsenalom rekvizita koje bismo vadili po potrebi i dodavali joj dok je ispod stola gugutala kod naših nogu. Četkice za zube, četke za kosu, čepove, naočare...

U Rumuniji je prohodavala ali većinski je puzala i velikom brzinom. Nije znala previše reči ali je brbljala toliko glasno i odlučno da smo bili prinuđeni da se smenjujemo i da je vodimo samo na ona dešavanja koja su bila u velikim bioskopskim salama. Toliko su je impresionirali ti beskrajni crveni nizovi stolica da je ćutke bauljala između redova dok bismo mi samo povremeno proveravali da se negde nije zaglavila. Magija bioskopa.

Sada, u Češkoj, Eni hoda, priča i dobro zna šta hoće i još bolje šta neće. Znali smo da nema šanse da ide s nama na radionice. Postojala je opcija da povedemo moju ili njegovu mamu, ali svidelo nam se što smo samostalno izgurali prve dve zemlje pa smo ovaj poduhvat (eksperiment) želeli da krunišemo i trećom, završnom zemljom. Dobro se sećam kada sam usred pića u Engleskoj, dok je spavala na meni u marami, osetila kako počinje da se mrda. Morala sam ostatak prezentacije da održim tako što sam skakutala u mestu ne bi li ona nastavila da spava. Teško je ali ima nečeg tako uzbudljivog u svem tom mučenju.

Imali smo sreće, naš drugar Mateja

i njegova devojka Hana nedavno su se preselili u Prag i predložili su da je čuvaju jednom dnevno da bismo mi mogli zajedno da prisustvujemo onim najvažnijim sastancima. Odužili smo se tako što smo im u našem pikapu prevezli pola Beograda koji su ostavili za sobom. Stočiće, lampe, dušek i pet kila hrane koju je njegova majka poslala kao prava gastarbajterska keva.

Sve nam je to zvučalo kao dobar plan dok nisam shvatila da Eni nikad nikom nismo ostavljali osim povremeno babi i dedi. Uхватила me je panika i jedino me je tešila činjenica da je oduvek vodimo svuda sa sobom i da je socijalizovanija možda i od svojih roditelja.

Prvo veče u Pragu, proveli smo zajedno sa našim prijateljima kako bi se ona navikla na njihovo društvo. I tako je sutradan došao dan da je prvi put na sat i po predamo u ruke naših prijatelja. Kao prava preplašena mama, predložila sam da je vode u parkić koji se nalazi tačno iza zgrade u kojoj se dešava naš program. Za svaki slučaj. Naglašavam im nekoliko puta i na engleskom (Hana je Čehinja) i na srpskom da me boli uvo i za film i za knjigu i za sve. Da me slobodno pozovu na prvi znak njene panike.

Dvoumim se da li da im pokažem i Hajmlihov zahvat ako se zagrcne ali zaključujem da bi to bilo previše. Ipak je i njima prvi put. Hodamo ka parkiću, svi zajedno, a ona kao da zna, celi put me gleda. U tom trenutku potpuno sam spremna da ostanem tu, sa njom, da sve drugo propadne. Kad stignemo u parkić, grlim je jako. Jedva je nekako pustim a moja imenjakinja nudi joj ruku i pita je da li hoće na tobogan.

Ona ćuti nekoliko sekundi, gleda u mene pa u R., a onda prihvata njenu ruku i odlazi na tobogan. Samo tako. Nas dvoje stojimo i gledamo njeno malo telo kako se udaljava. R. me hvata za ruku i mi odjednom ponovo postajemo deca. Kako radosno i zastrašujuće u isto vreme. **N**

Kod nas je čitava kultura marginalizovana

Šta nas čeka na ovom koncertu i šta su za vas jubileji? Da li se preispitujete ili je vama i dalje ovo divna zabava?

Preispitujemo se svakodnevno, to je deo stvaralačkog procesa. Muzika je za nas pre svega potreba, ali naravno da je i ogromna radost i uživanje. To ćemo publici i prirediti na velikom koncertu koji spremamo, bar dva sata pesama od početka karijere pa sve do poslednjeg singla, gosti, iznenađenja... Nije mala stvar istrajati u bilo čemu 25 godina.

Okupili ste se još na ulici tokom protesta 1996, a bend je nastao malo kasnije. Kao da vreme stoji, vi pripremate koncert povodom jubileja a tu su i dalje protesti na ulici?

Da, zaista se ovde gde živimo čini da vreme stoji, upoznali smo se na ulici, i 30 godina kasnije se još uvek na istoj toj ulici borimo za manje-više iste stvari, neverovatno. Ali se u međuvremenu dešavaju i lepe stvari, deca rastu, nastaju neke velike pesme, sviraju se važni koncerti...

Od dana kada ste nastali do danas sve se brzo menjalo. Kod nas je rokenrol i dalje na nekoj margini a u svetu je ekspanzija, čak i neki bendovi koji bi pre neku deceniju bili alter sada pune arene i druge ogromne prostore?

Kod nas je čitava kultura marginalizovana već decenijama, poslednjih godina je to samo metastaziralo. Naravno da je i rokenrol u istoj ako ne i gorjoj poziciji. Mogli bismo da diskutujemo kakva vrsta ekspanzije je u toku u svetu, ali zaista bendovi tog nekog zvuka za koji nas između ostalog vezuju, kao što su Slowdive ili My Bloody Valentine, poslednjih godina imaju potpuno neverovatne kambekove, sa prepunim arena-ma. Mi ćemo se zasada zadovoljiti Zappa Barkom, 4. aprila. **N**

Ekološki projekti NIS-a Biznis i zaštita životne sredine

Zaštita životne sredine je prioritet mnogih kompanija, posebno onih čije aktivnosti direktno utiču na ekološku sliku u zajednici. Zato sve društveno odgovorne kompanije ulažu značajna sredstva kako bi doprinele očuvanju prirode, ali i podstakle zajednicu da se angažuje na tom cilju.

I u našoj zemlji veliki broj kompanija sprovodi ekološke projekte. Tako je kompanija NIS nedavno objavila da je u 2025. godini u zaštitu životne sredine investirala 923 miliona dinara. Kako se navodi, ova kompanija kontinuirano realizuje biznis inicijative koje imaju značajne ekološke benefite za zajednicu, a njeni zaposleni kontinuirano učestvuju u akcijama zaštite životne sredine.

Kada je u pitanju saradnja sa zajednicom, NIS je prva kompanija u našoj zemlji koja je samostalno sprovela i finansirala projekte izgradnje solarnih elektrana na objektima jav-

nih ustanova. Ova inicijativa realizovana je u okviru konkursa programa društvene odgovornosti „Zajednici zajedno“ za 2024. godinu, a izabrano je 40 projekata ustanova od javnog značaja koje su dobile mogućnost da izgradnjom solarnih elektrana na svojim objektima doprinesu korišćenju potencijala energije Sunca u proizvodnji zelene energije.

Zaposleni NIS-a takođe aktivno učestvuju u ekološkim akcijama. Klub volontera kompanije sprovodi akcije čišćenja i uređenja priobalja reka i jezera, izletišta i javnih površina, sadnje drveća i edukacije najmlađih članova društva o značaju zaštite životne sredine. U 2025. godini članovi Kluba volontera NIS-a realizovali su sedam volonterskih akcija tokom kojih je ostvareno ukupno 1083,5 volonterskih sati.

Branislav Jevtić

„KARMADONA“ JE ŠETNJA SA KADROVIMA

GLUMAC BRANISLAV JEVTIĆ IGRA JEDNU OD manjih ali svakako važnih uloga u dugo očekivanom filmu „Karmadona“ reditelja i scenariste Aleksandra Radivojevića. Nakon što je film uspešno predstavljen na festivalima širom sveta i potom na srpskoj premijeri u Sava centru, on je sada u redovnoj bioskopskoj distribuciji.

FOTO ANDRIJANA LIPE

Film „Karmadona“ je vizualno atraktivan i publika prati veoma dinamičnu akciju na velikom platnu. Kako je bilo na samom snimanju?

Sve ono što je film „Karmadona“ u domenu atraktivnosti doneo publici jeste nešto što se retko viđa kod nas, ja moram da priznam da je i nama iza kamere bilo i više nego uzbudljivo. Brze promene lokacija, kadrova, trčanje iz horora scene u komične... Upravo je to šetanje po žanrovima možda ono što je bilo i najveći izazov i najjači draž za sve nas koji smo stvarali ovaj film.

Nekoliko glumaca je istaklo da je Aleksandar Radivojević imao vrlo jasnu rediteljsku viziju u pogledu izgradnje likova i replika; kako je to izgledalo u vašem slučaju i kako ste gradili vaš lik u filmu?

Jeste, imao je vrlo jasnu viziju, ja sam prvi put u karijeri imao privilegiju da budem i asistent režije... U početku priprema i snimanja sam pomislio da mi se samo čini da je Aleksandar tačno znao kako će izgledati svaki kadar i svaka scena, a onda sam shvatio da je zaista znao. Ta vrsta njegove profanosti koja se povezala sa temeljnim radom rezultirala je onim u čemu sad publika može da uživa. Što se tiče mog lika, nikad neću zaboraviti jutro pred snimanje jedne moje scene kad me je Aleksandar pozvao u tri sata noću da se dogovorimo o jednoj sceni tog dana, koja bi rešila celu moju ulogu. Tako smo došli u situaciju od mog lupanja glavom do ekstaze, kad smo uspeali u onom što smo zacrtali. Tog dana je Duško zapravo i oživeo.

Kako ste doživeli film kada je bio završen i kada ste pogledali finalnu verziju?

Uh... Eto tako sam ga doživeo, kao jedno veliko „uh“. Bez obzira na to što sam prisutan sve vreme tokom snimanja, kad sam ga gledao prvi put bio je to jedan skok padobranom u trajanju od dva sata. Nisam mogao da zamislim da će me baš toliko izmestiti.

Koji su po vama njegovi glavni kvaliteti i koja je to poruka i ideja koju film najbolje prenosi?

Glavni kvaliteti „Karmadone“ leže upravo u toj simfoniji koju su odsvirali svi koji su stvarali ovo delo. Iako prezahtevan produkcijski, na kraju je donet publici kao beba spasitelj. O poruci ne smem da zurem da ne bih spojlovaio, samo ću priznati da sam, uprkos trudu da se to ne desi, pustio suzu u poslednjoj sceni... i na snimanju i na premijeri. Ta suza vam menja život. E o tome se radi u filmu, i zbog toga film postoji. **N**

Srbi i Ircei

Beogradski irski festival je u nekoliko godina od male smotre postao jedan od bitnijih festivala u Beogradu. To je pokazalo upravo završeno ovogodišnje izdanje nemam pojma kojeg po redu BIF-a. Postoji ta veza i ljubav Srba i Irske. I u ono doba depresivnih devedesetih bile su te proslave St Patricka u Beogradu. Možda su baš u toj deceniji i otpočele.

U izolovanoj, depresivnoj Srbiji bend Orthodox Celts koji baštini taj folklor, muzički irski folk i svira ga ljudima koji maštaju o Irskoj koju možda nikada neće videti. Čak sam gledao nekih večeri likove a i devojke koji igraju onaj irski ples u kaficima u Beogradu.

Iskren da budem, nikada se nisam primio na tu muziku, pa sam i u Dublinu eskivirao ponude pabova s tom svirkom. Ja sam više baštiniro irski rok, odlazio u Muzej rokenrola u Dublinu i gledao sobu sa opremom U2, poster Rorija Galagera, raspitivao se za bendove iz Severne Irske koji se takođe nalaze u postavci tog muzeja – Stiff Little Fingers, Undertones i legendarni Van Morison. I voleo sam irski stew, neku vrstu gulaša ili onaj gulaš poliven ginis pivom. Fenomenalan i ako ne volite niti pivo a ni gulaš.

Ali Srbi i Ircei. Srbi smeštaju Irce u svoj mit i daju im dobrodošlicu i zeleno svetlo, zeleno kao Irska. Kalemgdan, Kelti, zajedničko poreklo. Zapravo čitava geopolitika Srba je ravna percepcija Indijanaca Karla Maja. Da nikada nisu videli zemlju ali im to ne smeta da obožavaju i da je lepo opišu. I jedan Irac koji živi u Beogradu mi je rekao da mu je i naš taksista pričao koliko Srbi vole Irce.

Beogradski irski festival je tako legao na pravu podlogu, na zemlju koja je imala preduslove za ljubav. I fantastični gosti. Ove godine veliki režiser Nil Džordan. U periodu kada je u kulturi mnogo toga stalo i mnogi festivali su otkazani, BIF je ponudio program, od filmova, stendapera, do di-džejeva, pa i oslikavanje murala. Znam nekoliko Beograđana koji maštaju o putovanju u Irsku. Jedan nikada neće otići.

Upravo sam se vratio sa sahrane Boža Koprivice koji mi je govorio da bi voleo da vidi Irsku i zapitkivao me je kako je. Da, ima svega, i spomenik Fila Linota, i Džojsova vrata, i spomenik Oskaru Vajldu, i ragbi lopte, deteline, ginis... Ali zaista se treba zagledati u Irsku. Kako je zemlja ulaskom u EU i stavljanjem tradicije u pravi kapacitet stigla u red najrazvijenijih zemalja Evrope brže nego da si rekao „ginis“, i nove narodne izreke „Ionako ćemo svi završiti u Rajanerovom avionu za Dublin“.

Ako se ne unormalimo, krenemo ka EU, stavimo tradiciju u neometaće napretka i stvarno počnemo da ličimo na Irce. **N**

Kako su nam ubili šaltanje kanala

Ne postoji ni najmanji nebranjani ugao, ni poslednji paučinom premreženi kutak do kojeg nisu stigle pandže propagande

Najbolji provod pred televizorom bio je za onih lepih zimskih dana, kada bi vazduh bio kristalno čist, bez daška vetra. U svim drugim slučajevima mogla su da se gledaju okruglo četiri kanala – prvi i drugi, pa Raiuno i Raidue – zbog čega smo se pitali zašto televizor marke GoldStar uopšte ima dodatne opcije.

A nešto bi se desilo iznad Jadranskog mora kada bi vremenske prilike to dopuštale, pa bi signal talijanskih TV stanica uspeo da dobaci čak i do Titograda i da bude uhvaćen na običnu riblju kost, posadenu na krov kuće pre dobrih sedam godina.

Tih nekoliko sati, sve dok slika ne bi magično nestala isto onako kako se pojavila, *šaltali* bismo programe u strahu da nešto ne propustimo: prvo Raitre, pa Rete 4 i Canale 5, pa Rete Mia i Telenorba, i na njima reklame za igračke koje nikada nećemo kupiti i, dobro, beli zubi najlepših Talijanki koje nikada nećemo upoznati.

BIĆE DA SAM TADA ZAVOLEO PREBACIVANJE kanala, dobio tu radoznalost da vidim šta je sledeće, čak i ako ne razumem jezik do kraja; upravo će mi taj aspekt dobro doći kada negde sredinom devedesetih nabavimo *satelitsku antenu*, totalno čudo tehnike, za koju je otac nekome morao obećati bubreg, posebno jer nije bila tek obična antena.

Ova je imala maleni motorčić pa je mogla da se prebacuje sa Astre na Hotbird i obrnuto, što nam je davalo na stotine, ma na hiljade opcija. Nisam tada naučio nemački, ali sam naučio štošta na nemačkom, posebno u sitne sate; a gledao sam i molitve na iranskoj državnoj televiziji i zabavni program iz Bangladeša i prenose treće turske lige i sinhronizacije filmova na poljski način – preporučujem svima! – na čuvenom Polsatu...

S godinama, a posebno od onog nesrećnog slučaja kada sam u po bela dana ostao bez televizora, pa ga nisam imao dobrih pola decenije (koja je patnja bila gledati Premijer ligu na kojekakvim strimovima, sa garantovanim prekidima baš kada lopta uleti u šesnaesterac i još garantovanim virusima koji bi napali kompjuter sa svih strana!), izgubio sam naviku da uopšte gledam televiziju, sem vikendom.

Dobro, nisam ni vikendom gledao televiziju, ali probudio bih se rano i dohvatio *daljinac* i onda bih prešao SVE kanale, uzduž i popreko, uključujući i one kolažnog tipa, i muzičke, i regionalne, i lokalne, pa čak i međunarodne, na kojima tek ništa ne bih razumeo.

ČEGA JE TU SVE BILO! KAKVOG kvaliteta slike i voditelja, kakvih reportaža i priloga, kakvih spotova i vremenskih prognoza. I prastarih filmova i novih filmova za koje niste ni čuli, i serija u kojima su neki pravi glumci koje znate, a ni oni nemaju pojma da su to odigrali i zašto; takvo lenjo gledanje televizije bilo je najbolja zabava koju biste sebi mogli da priuštite, makar ako ste pripadnik generacije kojoj je obilje kanala svaki put pravo malo čudo.

Retko kada bih se zaustavio i nešto zaista odgledao – morala bi da zapadne neka serija poput „Mučki“ ili stare epizode „Simpsonovih“, jer je vrlo naprasno pravilo svakog gledanja televizije da se „Mučke“ gledaju kada se pojave na ekranu, ma kakvi da su vam bili planovi i ma kako da se osećate – ali upravo je u tome bila i poenta: videti čega sve na dunjaluku ima i ne razmišljati previše o tome, sve do narednog vikenda.

Mnogih smo se zala nagedali u poslednjoj deceniji i kusus, i mnogo toga će kad-tad doći na naplatu – posebno u *medijskoj sferi*, recimo to kako su sistematski čitaocima ogadili novine, pa

pošten čitalac Nedeljnika mora da zatvorenog nosa i često zatvorenih očiju vadi svoj omiljeni list ispod gomile neorganskog đubriva – ali tu negde na vrhu grehova ovih koji su nam obesmislili, ili makar uništili živote, tu negde je i surova likvidacija tako nevine zabave kao što je šetnja po televizijskim kanalima.

Probao sam, ne jednom, i nemoguće je: ne postoji ni najmanji nebranjani ugao, ni poslednji paučinom premreženi kutak, ni kad ti se ono omaknu tri cifre na daljinskom upravljaču pa ne znaš ni kako si tu stigao, ni najnevinije parče katodne cevi ili optičkog kabla do kojeg nisu stigle pandže propagande, u kojem je moguće imati slobodan vikend; ni na prvom, ni na sedamsto prvom kanalu kablovske mreže.

SVE JE, DAKLE, PROPAGANDA: I VEST je propaganda, i intervju sa sportistom je propaganda, i rijaliti zvezda je propaganda, i muzičari su propaganda, i lokalni lekar je propaganda, i *malo mesta za kulturu* je propaganda, i putovanja su propaganda, i kuvanje, da, j...o kuvanje je propaganda.

Na svakom su kanalu oni, ili u golem slučaju baš on, pa i svaki film je, čak i onaj stari, nekako o njima; nije mi, hoću reći, što su uništili politički život, nego što su do'akali i onom životu koji nikakve veze sa politikom nema (sem u onom smislu da *sve* što postoji ima veze s politikom), što su ugazili, kao da gaze travu u nekom lepom parku i od njega prave obor, svaku pomisao da nešto, pa bio to i kanal broj 534, na kojem upravo ide izveštaj o takmičenju u spremanju kobasica, može da ne bude *njihovo*.

Što su presudili i onoj najnevinijoj od svih zabava za nas što nismo ni stigli da se načudimo što ima toliko kanala, a već su svirali kraj televizije. **N**

ISTINITA PRIČA IZA NAJPOPULARNIJE SERIJE U REGIONU

ŠPIJUNI, ZAVERENICI, UBICE, DRŽAVNICI

SENKE NAD BALKANOM

DVOTOMNA KNJIGA INSPIRISANA NAJGLEDANIJOM
REGIONALNOM SERIJOM DRAGANA BJELOGRLIĆA

*Mustafa Golubić, Apis i Crna ruka, Josip Broz Tito, Petar Živković i Bela ruka,
Dragi Jovanović, Milan Stojadinović, Princ Đorđe, Knez Pavle*

Naruči ovde

Ili na nedeljnik.rs

**Zbog tebe
smo tu**

ekoserbia.com